

Lazuri Doviguram

Lazca Öğreniyorum

Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

LAZ DİLİNDE ANADİLİ TEMELLİ ÇOKDİLLİ EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

Lazuri Daviguram/ Lazca Öğreniyorum

Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

Proje Yürütücüsü : Laz Enstitüsü

Proje Koordinatörü: Eylem Bostancı Avcı

Proje Asistanları: Adnan Avcı, Özge Bakay

HAZIRLAYANLAR

Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper

Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

Lazuri Daviguram/ Lazca Öğreniyorum

Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

Laz Enstitüsü adına editör : İsmail AVCI BUCAKLİŞİ

HAZIRLAYANLAR

Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper

Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

LAZ DİLİNDE ANADİLİ TEMELLİ ÇOKDİLLİ EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum

Yeni Başlayanlar İçin Lazca Ders Kitabı

Laz Enstitüsü adına Editör : İsmail AVCI BUCAKLIŞI

HAZIRLAYANLAR

Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper
Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

Kitap ve Kapak Tasarım : Şendoğan Yazıcı

Resim ve Fotoğraflar : Ayhan Öztürk, Azmi Karadeniz, İsmail Bucaklışı

Baskı :

Ümit Matbaacılık Ltd Şti.
Gümüşsuyu Cd Litros Yolu
2. Matbaacılar Sitesi ZA/6
Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 565 42 69

Matbaacı sertifika numarası: 18084

Birinci Basım: Nisan 2018

Laz Enstitüsü ©

Halitağa Cad. No:32/28 Kadıköy - İstanbul
Tel: 05413851992
lazenstitu@lazenstitu.com
info@lazenstitu.com

“Laz Dilinde Anadili Temelli Çokdilli Eğitimin Geliştirilmesi” projesi, Laz Enstitüsü tarafından Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’nun mali desteği ile yürütülmüştür. Proje kapsamında hazırlanan bu kitaptaki görüş ve öneriler yazarlara aittir. Hiçbir şekilde Avrupa Birliği görüşlerini yansıtmaz ve Avrupa Birliğini bağlamaz.

DOLOXENEPE

Önsöz - Geçkapa 9

1. UNİTE LAZURİ ALBONİ 11

Lazuri - Lazca

Laz language

Lazuri Albani

Lazurişi doxmeli boncape

2. UNİTE XELA ĶAOBA 23

Ma Tena gemodzin

Dogitanas

Muço' re?

Ķaite vidzirat

Ma bere vore

Xvalape do didope

3. UNİTE MA LAZİ VORE 39

So (nak) ore?

Sonuri (nakonuri/ sokonuri) ore?

Ma Lazi vore

Ma Lazuri miçkin

Ma Lazuri doviguram

Ma Lazuri visinapam

Oķoretsxupe do tzanape

4. UNİTE ÇKUNİ OCAĞİ 57

Çkuni ocağışı nca

Arteşi păpu

Ma nandidi miyonun

Çkimi, skani, muşi

Ma da-çkimi maoropen

5. UNİTE	MU DULYA İKUM?	73
	Mu dulya ikum?	
	So içalışam?	
	So skidur?	
	Muku tzana ren	
	Mu oyapu ginon (gorum)?	
6. UNİTE	XURA-ÇKUNİ	91
	Ma mskva tolepe miğun.	
	Muperi toma giğun?	
	Şanas ti atzkunen.	
	Mu gağoden?	
	Si mu ikum?	
	Mute kibri (kibiri) içxam?	
7. UNİTE	SKİNDİNAPE	111
	Ma sifteri miyonun (miqoun).	
	Skindinapes mupe uğunan?	
	Mik mu ikums?	
	Sifteri ntsas skidun.	
8. UNİTE	OPUŦES	131
	OpuŦes mupe renan?	
	So vida (Lazcada istek kipi)	
	So vidare (Lazcada gelecek zaman)	
	OpuŦe-çkuni (kyoi-çkuni-çoi-şkuni)	
	Mipeşi ore?	
9. UNİTE	ŦAŦA NDĞERİ DULYAPE	149
	Ağani Lazuri fiilepe	
	Hatzineri (husineri) ora	
	Ŧitxala do Negativi cumle	
	Mi-kala (mi-şkala)	
	Mute (muyate)	
	SaaŦi nako ren?	

10. UNİTE	AR XAFŦA-ÇKİMİ	171
	XafŦaşı ndğalepe	
	Gesvareri numerape	
	Bazi fiilepe	
11. UNİTE	OXORİ-ÇKİMİ	189
	Oxorişi doloxe mupe miğunan?	
	Pozisionepe	
12. UNİTE	DOLOKUNUPE	205
	Dolokunuşi ziŦape	
	Getvalu - dolokunu - modvalu	
	Lazuri perepe (rengepe)	
	Nam peri porça dologokuns	
	Muperi porça dolokuneri ore?	
13. UNİTE	LAZURİ OŦREBULE	231
	OŦrebuleşi ziŦape	
	Ŧai domatzonen (xadzi mayen)	
	Gamşkorinen-i? - Gaominen-i?	
	Gyari vimxor - TzŦkari pşum	
	Mu oçŦkomu ginon (Mu oşŦkomu gorum)?	
	ÇŦkomi - Şvi	
14. UNİTE	ŦARONİ	255
	ZiŦape	
	Ŧaroni muço ren?	
	İni mayen (qini maqven)	
	Orape do tutape	
	Mçimu-na...	
	Cirekepe - Kaynakça	275

ÖNSÖZ - GEÇİKA

Laz Enstitüsü, kurulduğu 2013 tarihinden bu yana, Lazcanın yaşayan bir dil olarak varlığını sürdürmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla, kuruluşundan kısa bir süre sonra, Milli Eğitim Bakanlığına bir Lazca müfredat hazırladı ve müfredatın kabulü ile Eylül 2013’de ortaokullarda seçmeli Lazca dersler başlamış oldu.

Akabinde, Milli Eğitim Bakanlığı ile bir bağış protokolü yaparak, seçmeli Lazca dersler için gerekli olan 5, 6, 7, ve 8. sınıflar için Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7 ve Lazuri 8 adları ile Lazca ders kitaplarını hazırlayarak teslim etti. Tüm kitaplar Talim Terbiye Kurulundan geçerek Lazca derslerde okutulmaya başlanmıştır.

Bu çabaların diğer önemli ayağı ise öğretmenlere seçmeli Lazca dersleri okutabilmeleri için gerekli olan “Lazcanın nasıl öğretilbileceğine dair” formasyonun kazandırılmasıydı.

Laz Enstitüsü tarafından Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’nun mali desteği ile yürütülmekte olan “Laz Dilinde Anadili Temelli Çokdilli Eğitimin Geliştirilmesi” projesi kapsamında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü ile Laz Enstitüsü arasında bir protokol ile M.E.B’de öğretmenlik yapan ve Lazca bilen öğretmenlere Laz Enstitüsü tarafından beş gün süreli bir eğitim verilmiştir. Bu eğitim eğitiminin sonunda katılımcılara M.E.B tarafından sertifikaları verilmiştir.

Ayrıca, bu proje kapsamında geniş bir saha araştırması ile “Türkiye’de Lazcanın mevcut durumu” raporu hazırlanmıştır ki, bu çalışma Lazca üzerine bugüne kadar yapılan ilk kapsamlı araştırma niteliğine sahiptir. Yine bu proje kapsamında, bir Lazca sözlük, Lazca eğitici eğitimi kitabı ve “Lazuri Doviguram” adını taşıyan Lazca ders kitabı hazırlanarak kitabı oluşturan ünitelerin videoları çekilmiş ve Laz Enstitüsü’nün sosyal medya hesaplarına yüklenmiştir. Bununla birlikte, Lazların kim olduklarını konu alan, Laz Enstitüsünü tanıtan ve Lazcanın tehlike altında oluşuna dikkat çeken farklı kısa filmler hazırlanarak sosyal medya hesaplarına yüklenmiştir.

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum adını taşıyan elinizdeki bu kitap, Lazca öğrenmeye yeni başlayanlar için faydalı olacağını düşünüyoruz. Kitap 14 ünitelerden oluşmaktadır. Bütün ünitelerin ders videolarına Laz Enstitüsü’nün sosyal medya hesaplarından ulaşmak mümkündür. Bu kitabın ortaya çıkmasına katkıda bulunan herkese, ama özellikle kitap hazırlama komisyonunda yer alan yazarlarımıza, fotoğrafları ile kitabımızı zenginleştiren fotoğrafçılarımıza ve bize modellik yapan genç arkadaşlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Laz Enstitüsü, Lazcanın yaşayan bir dil olarak varlığını sürdürmesine, aynı zamanda Türkiye’de çok dilli eğitimin gelişip yaygınlaşmasına katkıda bulunmaya devam edecektir.

İsmail Avcı Bucaklışı
Laz Enstitüsü Başkanı

1. UNITE

maarani
unite

LAZURI ALBONI

Ham unites doviguraten:

- Lazuri Albani
- Lazuriši doxmeli boncape

LAZCA

Lazca, Güney Kafkas Dil Ailesi'nin üyesidir. Lazca ile birlikte Megrelce, Svanca ve Gürcüce bu dil ailesinin diğer üyeleridir. Lazca ve Megrelce, temel düzeyde karşılıklı anlaşma olanağı bulunan kardeş dillerdir.

Lazca Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde; Rize ilinin Pazar (Atina), Ardeşen (Artaşeni), Çamlıhemşin (Vica) ve Fındıklı (Vitze) ilçelerinde, Artvin ilinin Arhavi (Arkabi), Hopa (Xopa), Kemalpaşa (Noğedi) ve Borçka (Boçxa) ilçelerinde yaşayan Lazlar tarafından konuşulmaktadır. Ayrıca, 93 Harbi sürecinde çok sayıda Laz köyü tamamen boşalmış olsa da Batum şehri ve bağlı köylerde de Lazca konuşulmaya devam etmektedir.

93 Harbi olarak bilinen, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum-Hopa-Borçka üçgeninden çok sayıda Laz aile Marmara Bölgesi'ne göç etmiştir. Bu göçler sonucunda İzmit, Sapanca, Düzce, Akçakoca, Bursa, Bolu, Karamürsel, Yalova ve civar bölgelerde Laz yerleşimleri oluşmuştur. 93 Harbi muhaciri Lazların yaşadığı bu bölgelerde, özellikle yaşlı kuşak arasında Lazca varlığını sürdürmektedir.

Lazcanın temel olarak iki şivesinden bahsetmek mümkündür. Bunlar Fındıklı, Arhavi, Hopa ve Borçka'da konuşulan Lazcayı kapsayan Lazcanın doğu şivesi ile Pazar, Ardeşen ve Çamlıhemşin'de konuşulan Lazcayı kapsayan batı şivesidir. Marmara Bölgesi'ndeki Lazlar arasında ise Lazcanın doğu şivesi içinde yer alan Hopa şivesi hâkimdir. Lazcadaki şive farklılıkları karşılıklı anlaşmayı engelleyecek düzeyde değildir.

Lazca nasıl bir dildir? Lazca bir fiil kökünün başına ve sonuna (Örn. **oko.v.i.sinap.am.t**), bazı durumlarda fiil kökünün ortasına ek gelebilir (Örn. **ki.k.tx.um**). -Çekimli bir fiilde, özne ve nesne aynı anda bulunabilir (Örn. **g.dzirem**). -Bir eylem, kimsenin yararına olmadan nötr olabileceği gibi (Örn. **þ.çar.um**) öznenin (Örn. **i.çar.ams**) ya da nesnenin yararına (Örn. **u.çar.ams**) gerçekleşebilir. -Hemen hemen bütün fiillerin başına yöneki gelebilir (Örn. **golo.vulur**). Yönekleri fiilin hangi yönde devam ettiğini gösterir. - Lazca fiilin türüne göre (durum ya da hareket fiili oluşu, nesne alıp almaması gibi) üçüncü şahıs özneler yalın halde (Örn. Bere: çocuk), ergatif halde (-k) (Örn. Bere**k**: çocuk tarafından) ya da datif halde (-s) (Örn. Beres: çocuğa) olabilmektedir. -Ayrıca, fiilin en başına cümlelerin anlamını güçlendiren, kesinlik katan "ho, ko, do, menda gibi" ekler/sözcükler (Örn. **ko.moxtu**) gelebilmektedir. Bütün bu özellikler Lazcanın fiiller bakımından anlatım günü zengin bir dil olduğunu göstermektedir.

Lazca anadil eğitiminin tarihi... İlk Lazca ders kitapları İskender Tzitaşi tarafından hazırlanmıştır. Tzitaşi, 1929 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nde, Latin temelli Laz alfabesini hazırlamış, devamında **Lazuri Alboni** (Lazca alfabe), **Çkuni Çara** (Lazca okuma kitabı), **Okitxuşeni Supara** (Lazca hayatbilgisi) ve **Oxesapuşi Supara** (Lazca matematik) adını taşıyan kitapları yayınlamıştır. Bu kitaplar, Lazca eğitimin veren okullarda okutulmuştur. Ne yazık ki, bu süreç 1938'de Tzitaşi'nin Tiflis'te kurşuna dizilerek infaz edilmesi ile son bulmuştur.

Lazların tarihindeki ikinci anadil dersi deneyimi ise Eylül 2013 yılında Türkiye'de, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda başlamıştır. Laz Enstitüsü tarafından hazırlanan müfredatın kabulü ile Rize'nin Fındıklı ilçesinde ilk seçmeli Lazca dersi okutulmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Laz Enstitüsü arasında yapılan bağış protokolü gereği Laz Enstitüsü ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulmak üzere Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7, Lazuri 8 adlarını taşıyan ders kitaplarını hazırlayarak Bakanlığa teslim etmiştir.

Elinizdeki "Lazuri Doviguram" adını taşıyan A1 seviyesindeki bu kitabın yazımında yukarıda adı geçen kitaplar temel alınmış olup, Lazca öğrenmek isteyen yetişkinler için hazırlanmıştır.

LAZ LANGUAGE

Laz is a member of South Caucasian Language Family. Mingrelian, Svan and Georgian are also the members of this language family together with Laz. Mingrelian and Laz are the sister languages which have the opportunity to communicate reciprocally in the baseline level.

Laz is spoken by the Laz people who live in Pazar (Atina), Ardeşen (Arthaşeni), Çamlıhemşin (Vica) and Fındıklı (Vitze) towns of Rize, Arhavi (Arkabi), Hopa (Xopa), Kemalpaşa (Noğedi) and Borçka (Boçxa) towns of Artvin in Eastern Blacksea Region in Turkey. There are not many people who speak Laz around Batumi today although the Laz are the local people in this district.

Many Laz families migrated from the triangle of Batumi-Hopa-Borçka to the Marmara Region because of the 1877-78 Ottoman-Russian War, known as 93 War. As a result of this migration, small Laz towns and villages established in İzmit, Sapanca, Düzce, Akçakoca, Bolu, Karamürşel, Yalova and the districts around them. Laz is still spoken especially among the old Laz generation in those areas in which immigrants of 93 War live.

It is possible to mention that Laz has two dialects. These are the eastern dialect which is spoken in Fındıklı, Arhavi, Hopa and Borçka and the western dialect which is spoken in Pazar, Ardeşen and Çamlıhemşin. Hopa dialect, which is one of the eastern dialects, is popular among the Laz people who live in the Marmara Region. The dialect differences are not tremendously effective to prevent the communication.

Let's talk shortly about the grammar of Laz. Verbs may take prefixes and suffixes and in some conditions they can also take circumfixes. A finite verb may have both a subject and an object at the same time. As an action may be neutral, it may also be in favour of a subject or an object. Almost all verbs may take ablative suffix in the initial position. Ablative suffixes show the direction of the verb. According to the verb type (case, being a movement verb or taking an object), the third person subjects may be nominative, ergative (-k) or dative. Moreover, verbs may take some words that strengthen and add certainty to them in the initial position (like ho, ko, do). All of these features show that Laz language is a strong and rich language in terms of verbs.

When it comes to the history of Laz in first language education, we should mention İskender Tzitaşi. He prepared the first Laz course books. Tzitaşi prepared the Laz alphabet based on Latin letters. Then, he published Lazuri Alboni (Laz Alphabet), Çkuni Çara (Reading book), Okitxuşeni Supara (Social science book) and Oxeşaşuşi Supara (Math book). These books were used in the schools which gave the education in Laz. Unfortunately, this process was finished when İskender Tzitaşi was shot to death in 1938.

The second experience in first language education in Laz history started in the Ministry of Education schools in September 2013 in Turkey. The first elective Laz language course was started to be taught in Rize-Fındıklı with the acceptance of the curriculum which was prepared by the Laz Institute. The Laz Institute completed the course books named Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7, Lazuri 8 which were planned to be used in 5th, 6th, 7th and 8th grades for the donation protocols signed by MEB and the Laz Institute.

This A1 level book, "Lazuri Doviguram", is prepared for the adults who want to learn Laz and the books which are mentioned above are taken as reference in preparation of it.

LAZURİ ALBONİ

- Lazca, Latin harfleri temel alınarak oluşturulmuş bir alfabe ile yazılmaktadır.
- Laz alfabesinde 35 harf vardır. Bunlardan 5'i ünlü, 30'u ünsüzdür.
- A a, E e, İ i, O o, U u Lazcadaki 5 ünlü harftir.
- Türkçe'deki ünlü harflerden "I ı, Ü ü, Ö ö" Lazcada yoktur.
- Ayrıca, "ç, ğ, p, k, q, x, dz (ž), ts (ž), tz (ž)" harfleri Lazcaya özgü harflerdir.
- Bu kitapta, "ž" yerine "dz", "ž" yerine "ts" ve "ž" yerine "tz" harf birleşimleri kullanılmıştır.

Lazuri albonis otzkedit.

A a

ar

Č č

mčima

B b

buli

D d

dadala

C c

coğori

E e

eçi

Ç ç

çaça

F f

foga

G g

guri

L l

luği

Ğ ğ

ğeci

M m

mamuli

H h

hekimi

N n

nena

İ i

ili

O o

obğe

J j

jur

P p

parpali

K k

kudi

Ğ ğ

ğiperi

Ğ ğ

kinçi

Q q

quci
(uci)

R r

raḱani

23

X x

xe

30

S s

sum

24

Y y

yali

31

Ş ş

şuka

25

Z z

zuḡa
(mzoḡa)

32

T t

toli

26

Ť ť

ťoroci

27

Dz dz
(ž)

dzemuri

33

U u

urdzeni
(qurdzeni)

28

Ts ts
(з)

tsxeni

34

V v

vit

29

Tz tz

(ž)

tzitzila

35

Lazurişi Doxmeli Boncape (Lazcaya özgü harfler)

č

ğ

k

p

q

t

x

dz

ts

tz

Lazcada, günümüz İstanbul Türkçesinde bulunmayan 10 farklı sese (foneme) sahiptir.

/Ğ ğ/ şekil olarak Türk alfabesinde bulunsa da Lazcada vurgulanarak okunur.

/X x/ harfi "iks" şeklinde değil genizden çıkan hırıltı H gibi okunur.

/dz/, /ts/ ve /tz/ Lazcada iki harfle yazılan ancak tek harf değerinde olan seslerdir.

Č
č

mçima

çurça

çami

Ğ
ğ

ğeci

ğara

mğu

K
k

kandğu

kiti

kaŭ

P
p

piŭeri

piçi

karŭzi

Q
q

quci (uci)

luqu (lu)

qali (ali)

Ť
ť

ťoroci

karmaşe
(mskibu)

anşama
(aşamba)

X
x

xe

ntxiri

xinci

Dz
dz

dzemuri
(mludi)

nedzi
(kaki)

urdzeni
(qurdzeni)

Ts
ts

tsxeni

ntsa

otsxeci

Tz
tz

tzitzila

tzkari (tzari)

tzineki
(tzendeçi)

1.1 Tudeni ziŕape ixmarit do boŕi svalepe opŕit.

biči

anŕama

čami

kiti

dzemuri

tsxeni

ntxiri

ntsana

ntsana

dze__uri

bi__i

__xeni

an__ama

__ami

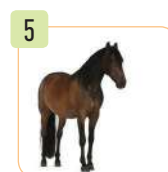

__iti

nt__iri

3.2 Ziŕape do resimepe artikati-kala okozemcit (okomčęŕit).

nedzi

urdzeni

kandęu

dzemuri

tsxeni

biči

1.3 Tudenı Lazuri ziŧape dosturesarit.

1

(şkua)

şuka

(çxmoi)

2

3

(kaamŧre)

(çarçu)

4

1.4 Resimis otzķedit do tzori ziŧas nuĝarit.

1

a. nedzi

b. tzxeni

c. şuka ✓

a. xinci

b. oxori

c. çurça

4

2

a. ķinçi

b. mtuti

c. ķarþuzi

a. çxomi

b. ĝeci

c. ntxiri

5

3

a. xe

b. nedzi

c. tsxeni

a. karmate

b. mçima

c. kaŧu

6

1.5

Tudeni resimepeşi coxo boşi svalepes dočarit.

1

ntsana

2

3

4

5

6

1.6

Tudeni kaťa bonca šeni ar ziťa dočarit.

1.	ç	_____	_____	→	ç	_____	_____
2.	k	_____	_____	→	k	_____	_____
3.	p	_____	_____	→	ř	_____	_____
4.	q	_____	_____	→	k	_____	_____
5.	t	_____	_____	→	ř	_____	_____
6.	x	_____	_____	→	ř	_____	_____
7.	z	_____	_____	→	dz (ř)	_____	_____
8.	ts (ř)	_____	_____	→	tz (ř)	_____	_____

Avla-skani Cuneli

Avla-skani cuneli
Çepri megipinare
Si golvali uyoxi
Ma Çeķegipinare

E Emine nak ulur
Naşkvi do çoi-skani
Anderi na naşkvare
Him mçiipe boi-skani

Emine tzulu tzulu
Burgulepe matzunu
Emine skani şeni
Tolepe omimtzupu

Ela komemayoni
Tzuluţina orťaşa
Uķaçxe ipişmanare
Omtzel uķanamťaşa

Anonimi Atinuri

2. UNĪTE

majurani
unite

XELA ĶĀOBA

Ham unites mupe doviguraten?

- Ma Tena gemodzin
- Dogitanas!
- Muņo' re?
- Ķaite vidzirat.
- Ma bere vore.
- Xvalape do didope

Xela Ķaoba

giĳķiĳān
giĳķuĳān

xela ĳaoba : Lazcada "merhaba" anlamına gelen, sevinç, iyilik dileyen bir selamlaşma ifadesidir.

Xela ĳaoba!
Ma Tuba gemodzin.

Xela ĳaoba, Tuba!
Ma Meleĳi gemodzin.

2.1 Tudenĳ okosĳnapu iķitxit (golionit, tkvit).

Arte : Xela ĳaoba.

Tanu : Xela ĳaoba.

Arte : Ma ĳrden gemodzin.
Si mu gegodzin?

Tanu : Ma **Şana** gemodzin.

Arte : Si giĳini dido vixeli. Ķaite vidzirat!

Tanu : Ma-ti si giĳini dido vixeli. Guriş Xelate!

Ma Tena Gemodzin. (cemodzun/ mcoxons.)

gyodzin (codzun - coxons) : Lazcada adını söylemek için kullanılır.

- Ma Tenda gemodzin. Benim adım Tenda.

gemodzin (cegdzun, gcoxons)

XVALEPE

Ma Tena gemodzin.
Si Tena gegodzin.
Hemus Tena gyodzin.
(heyas, iyas)

DİDOPE

Çku (şku) Şana do Tena gemodzinan.
Tkva Şana do Tena gegodzinan.
Hentepes Şana do Tena gyodzinan.
(hinis)

So mu itkven?/ Nak muya iziŋen?

Atinuri

cemodzun
cegdzun
codzun
cemodzuran
cegdzuran
codzuran

Arŋaşenuri

cemodzun
cegdzun
codzun
cemodzunan
cegdzunan
codzunan

Vitzuri - Arkaburi

gemodzin
gegodzin
gyodzin
gemodzinan
gegodzinan
gyodzinan

Xopuri

mcoxons
gcoxons
coxons
mcoxonan
gcoxonan
coxonan

2.2 Evulis otkredit do boši svalepe opšit.

1

Tana

Xela ĳaoba!

Ma **Tana** _____ gemodzin.

Si mu gegodzin?

3

Tenda

Xela ĳaoba!

Ma _____ gemodzin.

Si mu _____?

2

Elifi

Xela ĳaoba!

Ma _____ gemodzin.

Si giĳini dido vixeli.

4

Arte

Xela ĳaoba!

Ma _____ gemodzin.

Ma-ti si giĳini _____.

2.3 Boši cumlepes svalepe opšit.

1. Ma **Tena** _____

2. Si **Šana** _____

3. Hemus **Arte** _____

4. Ćku **Tena** do **Šana** _____

5. Tkva **Šana** do **Tena** _____

6. Hentepe **Arte** do **Šana** _____

ĶaĶa ndġeri selamepe

1

Dogitanas.

giĶķiĶan
giĶķuĶan

ĶaĶa ndġeri selamepe :
Gūnlūķ selamlaĶma ifadel-
eri. Gūnaydīn, iyi akĶamlar,
iyi geceler, iyi uykular gibi...

2

Ķaite gilumcas.

3

Ķai serepe.

4

Ķaite ganciras.

2.4

Hatzi (hus, atzi) resimepes otkĶedit do ĉarit.

1

Dogitanas.

2

Ķai _____.

3

Ķaite _____.

4

Ķaite _____.

So mu itkven?/ Nak muya iziĶen?

Atinuri
vorsī

ArĶaĶenuri
vrosi

Vitzuri - Arkaburi - Xopuri
Ķai

Ķxaluri
xili

Muĉo're (Muĉoři're)?

Muĉo're?: Lazcada "nasılsın" anlamına gelir. Hal-hatır sormak için kullanılır. "Muĉe're?" ve "Muĉoři'ye?" şeklinde kullanımları da vardır.

2.5 İkitxit (golionit, tkvit) do tudeni boşi svalepe opşit.

- A** şana : Xela kaoba!
 Arte : Xela kaoba!
 řana : Će biři, muĉo're (muĉ're/ muĉoři ye)?
 Arte : Vrosi vore, e bozo. Si muĉ' ore?
 şana : Ma-ti vrosi vore, ĉe biçi.

- B** şana : Xela _____!
 Arte : _____ kaoba!
 řana : Će biři, _____?
 Arte : _____, e bozo. Si muĉo're?
 şana : Ma vrosi vore, _____.

Ƙaite vidzirat!

giçkitan
gişkuŋan

Lazcada hoşçakal ve görüşürüz anlamına gelen vedalaşma ifadeleri aşağıdaki gibidir.

1

Ƙaite vidzirat,
Arte!

2

Çkva ƙaite,
İrden!

3

Guriş Xelate,
Tenda!

4

Ƙaite, Misa!

Ma bere vore (Ma bere bore).

giĳkitan
giĳkuĳan

Ma bere vore.

Aĳaĳıda, Lazcadaki ųahıs zamirleri ve "oren" fiili g sterilmiĳtir.

Lazcadaki "oren" fiili, T rk ede isim c mlelerinin sonuna getirilen "-im, -sin, -dir" ekleri ile İngilizcedeki "to be" fiilleri (am, is, are) ile aynı iĳleve sahiptir.

Lazca ųahıs
zampirleri

"oren" fiili
 ekimleri

Ma	→ vore (bore).
Si	→ ore (re, ye).
Hem (em, heya, iya)	→ ren (on, oren).
�ku (�kin, �ku)	→ voret (boret).
Tkva	→ oret (ret, yet).
Hentepe (hini)	→ renan (onan, oran).

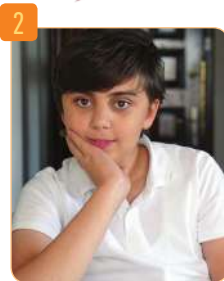
Tudeni cumlepes otz edit.

Ma
bozo vore.

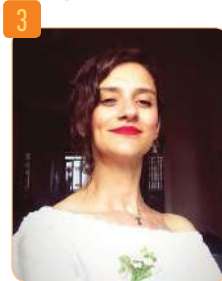
bozo

Ma
bi i vore.

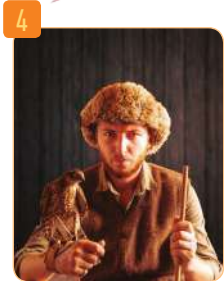
bi i

Ma
oxorca vore.

oxorca

Ma
 o i vore.

 o i

2.6 Evulepes otzkedit (otzedit, tsadit) do boşi svalepe opşit.

A

1. Çku (şku) bere voret (boret).
2. Tkva bere _____.
3. Ma bere _____.
4. Hentepe bere _____.
5. Si bere _____.

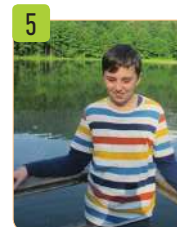
B

1. Ma bere vore (bore).
2. _____ bere ore.
3. _____ bere ren (on).
4. _____ bere renan (oran).
5. _____ bere voret (boret).

2.7 Resimepe do artikiati-řkala žiřape okozemcit (artikiatis elueřit).

- a. bere
- b. oxorca
- c. koçi
- ç. bozo
- č. biři
- d. magurale

Xvalape do Didobape

bere

berepe

bozo (kulani)

bozope

kaşu

kaşupe

mbuli

mbulepe

oxorca

oxorcalepe

gişkitan
gişkuşan

1. Lazcada isimlerin sonuna "-pe" ya da "-epe" eki getirilerek çoğul yapılır.

- bere berepe
- kaşu kaşupe
- ĳiti ĳitepe
- uci ucepe

2. Çok heceli kelimelerin sonundaki "i", çoğul eki "-pe"nin önünde "e"ye dönüşerek -epe olur.

- mtsxuli mtsxulepe
- ĳiti ĳitepe
- çoğori çoğorepe

3. Ancak az sayıdaki bazı kelimeler (ve özellikle aşağıdaki kelimeler) için -lepe eki kullanılır.

- cuma cumalepe
- da dalepe
- dida didalepe
- nusa nusalepe
- kva kvalepe
- oxorca oxorcalepe
- nca ncalepe

2.8

İkkitxit do ziŋapeŋi didobape (-pe/ -lepe) arit.

ŋuka

ŋuka**pe**

nca

nca**lepe**

toli

xe

parpali

xomi

purki

lazuŋi

Si bere ore-i?

giĉkiĉan
giĉkuĉan

1. Lazcada soru cümlesi

Fiilin sonuna -i/-yi eki konarak soru cümlesi yapılır.

- Bere ore-i? *Çocuk musun?*

- Si biĉi ore-i?

- **Var**, ma biĉi **var** vore.

Ma bozo (**kulani**) vore.

2. Lazcada olumsuz cümle

Fiilden önce "var" kelimesi konarak olumsuz cümle yapılır.

"var" aynı zamanda, "değil, yok, hayır" anlamlarına da gelir.

- Bere **var** vore. *Çocuk değilim.*

- Si biĉi ore-i?

- **Ho**, ma biĉi vore.

2.9 Tudenı kitxalapen evulis otzkedit do cuĝaĝi meĉit.

1. Si bozo ore-i?

Var, ma bozo var vore, ma biĉi vore.

2. Si oxorca ore-i?

_____.

3. Si dogurale ore-i?

_____.

4. Şana biĉi ren-i?

_____.

5. Arte biĉi ren-i?

_____.

6. Şana bozo ren-i?

_____.

2.10

Maarani çarape ikitxit. Ukule eni tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

1

Xela kaoba!
Ma Şana gemodzin.
Ma bozo vore.
Kaite vidzirat!.

3

Xela kaoba!
Ma Kyazimi gemodzin.
Ma koçi vore.
Çkva kaite!

2

Xela kaoba!
Ma Arte gemodzin.
Ma biçi vore. Kaite!

4

Xela kaoba!
Ma Tenda gemodzin.
Oxorca vore.
Guriş xelate!

1. Biçis mu gyodzin?

2. Bozos mu gyodzin?

3. Şana bozo ren-i?

4. Arte biçi ren-i?

5. Tenda oxorca ren-i?

6. Koçis mu gyodzin?

2.11 Tudenī testi opšit.

1. Muĉo're?

- a. mi b. mu c) so
d) vorsi (vrosi, kai, xili) vore.

2. _____ bozo ore.

- a. ma c) si
b. hentepe d) hem

3. _____ Arte gemodzin (mcoxons).

- a. si c) ma
b. ĉku d) hemus

4. Boši sva opšit.

A : Si Arte gegodzin-i?

B : _____.

- a. Var, si Arte gemodzin.
b. Ho, ma Arte gegodzin.
c. Var, hemus Arte gyodzin.
d. Ho, ma Arte gemodzin (mcoxons).

5. Tudenī zītapeši Turkuri ĉarit.

- a. bere : _____
b. oxorca : _____
c. koĉi : _____
d. dogurale : _____
e. magurale : _____
g. bozo (kulani) : _____

6. Okosinapus na ren boši sva opšit.

A : _____?

B : Ma Arte gemodzin (cemodzun, mcoxons).

- a. Si mu ikum?
b. Si so ulur?
c. Si mu gegodzin (gcoxons)?
d. Si sonuri (nagonuri) ore?

7. Okosinapus na ren boši sva opšit.

Šana : Guriš xelate, Arte!

Arte : _____.

- a. So ore?
b. Mu ikum?
c. Guriš xelate, Šana!
d. Ma vulur.

8. Si _____ gegodzin (gcoxons).

- a. so b. ma c. mi d. Šana

9. Si biĉi ore-i?

- a. Ho, ma biĉi var vore.
b. Ho, ma biĉi ore.
c. Var, ma biĉi vore.
d. Ho, ma biĉi vore.

10. Boşı sva opşit.

A : Si giçini dido vixeli.

B : Ma-ti si giçini _____.

- a. var moxeli b. var ixelare
c. Mi ixelu? d. dido vixeli

11. Tkva, Şana do Arte _____.

- a. gemodzin b. gegodzin
c. gemodzinan d. gegodzinan

12. Si bozo _____ ?

- a. vore-i b. ore-i
c. renan-i d. ren-i

13. Boşı sva opşit.

A : Si dogurale ore-i?

B : Var, ma dogurale _____ vore.

- a. ren b. var
c. -i d. Xopuri

14. Ma _____ vore.

- a. kaite c) biçi
b. kaoba d) gemodzin

14. “Kai: iyi” so muço izißen?

- a. Atinuri : vorsi
b. Artaşenuri : _____
c. Vitzuri : _____
d. Arkaburi : _____
e. Xopuri : _____
f. Çxaluri : _____

15. Si _____ gegodzin?

- a. ma b. mi
c. mu d. so

16. Tudenı ziťapeşı didoba mu ren?

- a. bere : berepe
b. badi : _____
c. dida : _____
d. kuxxe : _____
e. toma : _____
f. bozo : _____
h. çxindi : _____

vibirat - bibirat - p̃trağudat

İgzali-na İgzali

İgzali-na igzali
Var iyu molva-skani
Mefta mogiyonaŭu
Var viçinem gza-skani

Naminepes celabi
Mçitoni porça-skani
Hayde vigzalat hayde
Si şkimi do ma skani

E Kaiği Kaiği
Sevda-şkimi nak iği
Mendiği-na mendiği
Haşo mo var momiği

Anonimi Atinuri

3. UNİTE

masumani
unite

MA LAZİ VORE.

(MA LAZİ BORE)

Ham unites mupe doviguraten...

- So (nak) ore?
- Sonuri (nakonuri/ sokenuri) ore?
- Ma Lazi vore.
- Ma Lazuri miçkin.
- Ma Lazuri doviguram.
- Ma Lazuri visinapam.
- Okoretsxupe do tzanape.

3.1

Okosinapu ipti iucit (*işkinit, isiminit*), ukule ikitxit.

Badepek kave avlas doxedes do artikati-kala isinapaman.

Çemalina : Hus (*huy, atzi, hatzi*) artikati viçinat.

Memeşina : Viçinat! E do, ma Memeşi gemodzin (*mcoxons*). Xopuri vore.
Sumeneçi do vit tzaneri vore.
Si mu gegodzin, si sonuri (*nakonuri, sokonuri*) ore?
Si naço tzaneri ore?

Çemalina : Ma Çema gemodzin. Noxlapsuri vore.
Ma sumeneçi do vit tzaneri vore. Ma-ti Lazi vore.

Çemalina : E do, iri (*mteli*) Lazi oret do Lazuri giçkinan-i (*gişkunan-i*)?

Memeşina : Mtelis kai uçkin (*iris vorsı var uşkunan*). Lazuri berobas dovigurit.
Ama, çku kai miçkinan (*şku vorsı mişkunan*) do visinapamt.

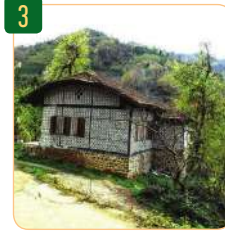
NOĞAPE-ÇKUNİ VİÇİNAT

Atina

Artaşeni

Vitze

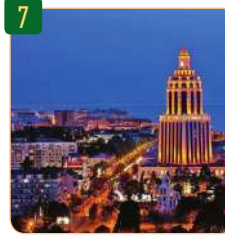
Arkabi

Xopa

Boçxa

Batumi

Vica

gıçkıtın
gışkuşın

Yer gösteren ek “-s” : yer isimlerinin sonuna eklediğinde, birşeyin nerede bulunduğunu ya da eylemin nerede yapıldığını bildirir. Bu yerleşim yeri olabileceği gibi herhangi bir mekan da olabilir.

Örnek:

A : Si so ore (nak ore)? Sen neredesin?

1. Atina → Atinas (Pazar'da)

2. Artaşeni → Artaşenis

3. Vitze → Vitzes

4. Arkabi → Arkabis

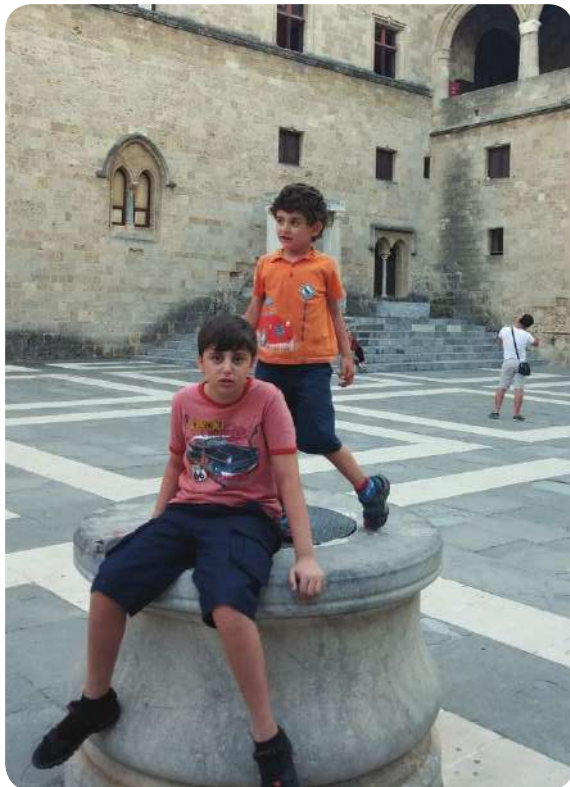
1. Xopa → Xopas

2. Batumi → Batumis

3. M̐oli → M̐olis

4. Noğedi → Noğedis

Ma Arkabis vore. Si so ore?

Xela kaoba!
Çku (şku) Mpolis voret.
Tkva so oret?

3.2 Boşi svalepe opşit.

1. Şana Ankara s ren.
2. Ma Atina _____ vore.
3. Tkva Artaşeni _____ oret.
4. Arte Mpoli _____ ren.
5. Si Vitze _____ ore.
6. Arte do si Rize _____ oret.

3.3 Tudenı Kitxalapės cuğapı meçit (Ho/ Var).

- Si Xopas ore-i? Ho, ma Xopas vore.
- Var, ma Xopas var vore.

1. Bozo Arkabis ren-i? _____ (ho)
2. Si Atinas ore-i? _____ (var)
3. Si Batumis ore-i? _____ (ho)
4. Şana Batumis ren-i? _____ (var)
5. Gubazi Batumis ren-i? _____ (ho)
6. Çku (şku) Batumis voret-i? _____ (var)

Ma Arkaburi vore. Si sonuri ore?

Xela kaoba!
Ma Mira gemodzin.
Çxaluri vore.
Si sonuri ore?

giçkitan
gişkutan

Lazcada "sonuri (nakonuri, sokonuri)" soru kelimesi ile bir kimsenin nereli olduğu sorulur.

Xela kaoba, Mira!
Ma Vildani gemodzin.
Atinuri vore. Si sonuri ore?

giçkitan
gişkutan

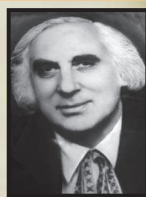
Lazcada köy, kasaba adlarının sonuna -eri eki konarak Rizeli, Ahavili, Hopalı örneklerindeki gibi "nereli" sorusuna cevap olabilecek isimler türetilir.

1. Atina → Atinuri
2. Artaşeni → Artaşenuri
3. Vitze → Vitzuri
4. Arkabi → Arkaburi

1. Xopa → Xopuri
2. Batumi → Batumuri
3. Mpoli → Mpoluri
4. Londra → Londranuri

3.4 Parantezi doloxeni ziŋape ixmarit do kitxalapes cuğaŋi meçit.

1. Si sonuri ore? (Atina) Ma Atinuri vore.
2. Nana sonuri ren? (Arkabi) _____
3. Ŗoinçiŝi Kyazimi sonuri ren? (Xopa) _____
4. Helimişi Xasani sonuri ren? (Xopa) _____
5. Tzitaşi İskenderi sonuri ren? (Vitze) _____

Helimişi Xasani
1907 - 1976

Helimişi Xasani Arkaburi ren-i?
Var, Helimişi Xasani Arkaburi va ren.
Helimişi Xasani Xopuri ren.

3.5 Tudeni okosinapu ikitxit. Ukule (ukai) boşi svalepe opşit.

A : Xela kaoba!

B : Xela kaoba!

A : Sonuri ore?

B : Vitzuri vore. Si sonuri ore?

A : Ma Atinuri vore.

A : Xela kaoba!

B : Xela _____!

A : _____ ore?

B : Vitzuri _____. Si _____ ore?

A : Ma _____ vore.

3.6

NENATE : Tude, koçepeşi coxo do sonuri na renan çareri ren. Koçepe sonuri na renan (onan) artiskatis ukitxit.

Silvia - Alamanuri

Mr. Blair - İngilteruri

Carlos - İtalyanuri

Tenda - Vitzuri

Şana - Çxaluri

Ediŧ Piau - Frenguri

Betty - Amerikanuri

Gubazi - Arkaburi

Ŗatza - ArŖaşenuri

Befa - Dutxuri

A : Ŗatza sonuri ren (nakonuri on/ sokonuri on)?

B : **Ŗatza ArŖaşenuri ren.**

Ma Lazi vore (Ma Lazi bore).

Lazi

Kortu

Mergeli

Turki

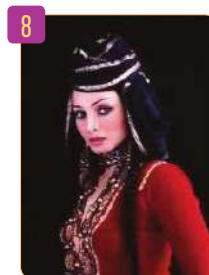
Sumexi

Abaza

Xorumi

Çerkezi

3.7 Tudenı boşı svalepe eluvelun zıfate opşit.

A

1. Ma Lazi vore.
2. _____ Kortu renan.
3. _____ Margali var oret.
4. _____ Turki renan.
5. _____ Sumexi ren-i?
6. _____ Lazi var voret.
7. _____ Xorumi var renan-i?
8. _____ Sumexi var voret-i?

B

1. Si Lazi _____.
2. Hem Kortu _____.
3. Ma Margali var _____.
4. Hentepe Turki _____.
5. Si Sumexi _____.
6. Şana Lazi var _____.
7. Ma Xorumi var _____.
8. Si Sumexi var _____.

Ma Lazuri miçkin.

NENAPEŞİ LAZURİ COXOPE (YOXOPE)

Lazcada, millet isimlerinin sonuna -uri eki getirilerek o millete ait dil adı yapılır.

- Lazi : Laz Lazuri: Lazca
- Turki: Türk Turkuri: Türkçe

- Lazi : Lazuri Lazca
- Turki : Turkuri Türkçe
- Kortu : Korturi Gürcüce
- Mergeli : Mergeluri Megrelce
- İngilizi : İngilizuri İngilizce

3.8 Tablos otzkedit (otzedit, tsadit) do “uçkin/ uşkun” fiili kodigurit.

Ma	Lazuri	miçkin (mişkun).
Si		giçkin (gişkun).
Hemus (himus, heyas, iyas)		uçkin (uşkun).
Çku (şku)		miçkinan (mişkunan).
Tkva		giçkinan (gişkunan).
Hentepes (hinis)		uçkinan (uşkunan).

3.9 Tudenı cumlepes na ren (A, B) boşı svalepe opşit.

A

1. Si Turkuri giçkin-i?
2. _____ Lazuri miçkin.
3. _____ Mergeluri uçkinan.
4. _____ Rusuri giçkin.
5. _____ Korturi uçkin.
6. _____ İngilizuri miçkinan.

B

1. Ma Lazuri miçkin.
2. Si Lazuri _____.
3. Çku Lazuri _____.
4. Hemus Lazuri _____.
5. Tkva Lazuri _____.
6. Hentepes Lazuri _____.

3.10 Evulis otzkedit do tudenı kítxalapes cuğaşı meçit (Ho/Var).

1. Si Lazuri giçkin-i? Ho, (ma) Lazuri miçkin.
2. Hemus Lazuri uçkin-i? _____
3. Şanas Lazuri uçkin-i? _____
4. Si Turkuri giçkin-i? _____
5. Artes Turkuri uçkin-i? _____
6. Çku Turkuri miçkinan-i? _____

3.11 **NENATE** : Tudenı kítxalape sinifis artíkatis ukitxit.

1. Si nam nena giçkin (**gişkun**)?
2. Arte, si nam nena giçkin (**gişkun**)?
3. Tanu, si nam nena giçkin (**gişkun**)?

Ma Lazuri doviguram (**dobiguram**, **viguram**).

Ma
Lazuri doviguram. Si?

Si
Lazuri diguram-i?

giçkiñan
gişkuñan

doviguram : öğreniyorum.

Ma Lazuri doviguram.

Ben Lazca öğreniyorum.

Si Lazuri diguram.

Hemuk Lazuri digurams.

Çku (**şku**) Lazuri doviguramt.

Tkva Lazuri diguramt.

Hentepek (**hinik**) Lazuri diguraman.

"doviguram" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) sonuna -k eki gelir.

3.12 Evulepes otzkedit do boşi svalepe opşit.

A

1. Ma Lazuri **doviguram**.
2. Hentepek (**hinik**) Lazuri _____.
3. Şanak Mergeluri _____.
4. Si Korturi _____.
5. Hemuk Turkuri _____.

B

1. **Hemuk** digurams.
2. _____ doviguram.
3. _____ diguram.
4. _____ diguramt.
5. _____ diguraman.

3.13 **NENATE** : Tudeni kitxalape artikatis ukitxit.

1. Si Lazuri diguram-i?
2. Hemuk (Amedik, Şanak, ...) Lazuri digurams-i?

Ma Lazuri visinapam (bğarğalap, biğaramitam, vixağar).

giçkitan
gişkutan

visinapam : konuşuyorum.

Ma Lazuri visinapam.
Ben Lazca konuşuyorum.

Si Lazuri isinapam.

Hemuk Lazuri isinapams.

Çku (şku) Lazuri visinapamt.

Tkva Lazuri isinapamt.

Hentepek (hinik) Lazuri isinapaman.

"doviguram" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) sonuna -k eki gelir.

İskender Tzitaşı gemodzin.
Ma Lazuri visinapam.
Si?

3.14 Evulepes otzkedit do boşı svalepe opşit.

A

1. Ma Lazuri visinapam.
2. Hentepek (Hinik) Lazuri _____.
3. Şanak Mergeluri _____.
4. Si Korturi _____.
5. Hemuk Turkuri _____.

B

1. Hemuk isinapams.
2. _____ visinapam.
3. _____ isinapam.
4. _____ isinapamt.
5. _____ isinapaman.

3.15 NENATE : Tudenı Kitxalape artikatis ukıtxit.

1. Si Lazuri isinapam-i?
2. Hemuk (Amedik, Şanak, ...) Lazuri isinapams-i?

Lazuri ƣkoretsxat: Ar, jur, sum...

1) Lazcada 1 ile 10 arasındaki sayılar aşığıdaki gibidir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ar	jur	sum	otxo	xut	aşı	şkit	ovro	�xoro	vit

2) 10'dan sonraki sayılar, 10 sayısına 1-9 arasındaki sayıların eklenmesi ile elde edilir.

Vi oar 11 (vit do ar)
vi ojur 12 (vit do jur)

11 vi�oar	12 vi�ojur	13 Vi�osum	14 vi�ootxo	15 vi�oxut
16 Vi�oaşı	17 vi�oşkit	18 vi�oovro	19 vi�on�xoro	20 e�i

3) 21'den 40'a kadar olan sayılar, 20 sayısına 1 ile 19 arasındaki sayılar eklenerek oluşturulur. 20 ile, eklenen sayı arasına "ve" anlamına gelen "do" bağlacı konur.

21	30	31	40	45
eçi do ar	eçi do vit	eçi do vițoar	jureneçi	jureneçi do xut

4) 40, 60 ve 80 sayıları, 20'nin 2, 3 ve 4 ile çarpımıdır.

- jureneçi	= 40 (2 tane 20)	- sumeneçi	= 60 (3 tane 20)
- otxoneçi	= 80 (4 tane 20)	- otxoneçi do vit	= 90 (4 tane 20 ve 10)

50	55	60	70
jureneçi do vit	jureneçi do vițoxut	sumeneçi	sumeneçi do vit
80	81	90	91
otxoneçi	otxoneçi do ar	otxoneçi do viț	otxoneçi do vițoar
100	200	210	1000
oși	juroși	juroși vit	șilya

3.16 Ķoretsxape iķitxit do mu na ren doĉarit.

1. eçi do vițosum : **33**
2. jureneçi do vițoxut : _____
3. sumeneçi do vițovro: _____
4. otxoneçi do jur : _____
5. sumeneçi do xut : _____

6. eçi do vit : _____
7. eçi do otxo : _____
8. otxoneçi do xoro : _____
9. jureneçi do jur : _____
10. juroși eçi do xut : _____

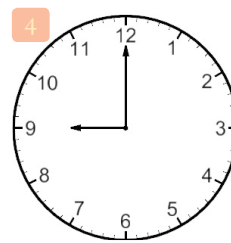
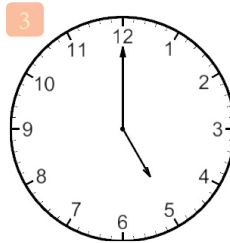
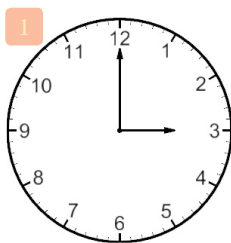
3.17 Boncape do rakamepe okozemcit.

1. ar	40
2. viŋojur	1
3. eçi	60
4. eçi do xut	25
5. jureneçi	12
6. jureneçi do sum	43
7. sumeneçi	20
8. oşi	100
9. xutoşi	340
10. jurşilya viŋoşkit	2017

3.12 Rakamepe mu renan doçarit.

1. 10	vit
2. 15	
3. 20	
4. 35	
5. 40	
6. 42	
7. 50	
8. 60	
9. 750	
10. 250	

3.18 Nam saaŋis voret? Tudenı saaŋepes otzkedit do çarit.

1. Saaŋi sum (sumi) ren.

3. _____

2. Saaŋi _____ ren.

4. _____

Ma eçi tzaneri vore. Si naço tzaneri ore?

Ma eçi tzaneri vore.
Si naço tzaneri ore?

giçkitan
gişkutan

- 1) Lazcada bir kişinin yaşını ifade etmek için "tzaneri" kelimesi kullanılır.
- 2) "Naço ya da muçu" kelimesi nekadar anlamına gelir.

A: Naço tzaneri ore? *Kaç yaşındasın?*

B: Eçi tzaneri vore. *Yirmi yaşımdayım.*

3.19 Çarape ikitxit do kitxalapes cuğaşi meçit.

Ma Şana gemodzin.
22 tzaneri vore.

A: Şana naço tzaneri ren?

B: _____

Ma Meciti gemodzin.
85 tzaneri vore.

A: Meciti naço tzaneri ren?

B: _____

Ma Medea gemodzin.
25 tzaneri vore.

A: Medea naço tzaneri ren?

B: _____

Ma Tanu gemodzin.
1 tzaneri vore.

A: Tanu naço tzaneri ren?

B: _____

3.20

Çarape ikitxit do artikati-kała okozemcit.

a

Xela Ķaoba! Ma badi Ķoçi vore. Sumeneçi do çxoro tzaneri vore. Xasani gemodzin. Xopuri Lazi vore. Dido Ķai Lazuri miçkin (**opşa vrosi Lazuri mişkun**). Ma þanda Lazuri visinapam. Ķaite vidzirat!

b

Xela Ķaoba! Ma otxoneçi tzaneri dida vore. Ayşe gemodzin. Atinuri Lazi vore. Turkuri-ti miçkin ama Lazuri dido Ķai miçkin (**Turkuri-ti mişkun ama Lazuri opşa vorsı mişkun**). Ma þanda Lazuri visinapam. Muşeni-ki Lazuri dido maoropen. Çkva kaite!

c

Xela Ķaoba! Ma bozo vore do eçi do xut tzaneri vore. Derya gemodzin (**cemodzun, mcoxons**). Sarþuri Lazi vore. Lazuri Ķai var miçkin. Ağani doviguram. Ama, Turkuri dido Ķai miçkin. Si Lazuri giçkin-i? Vana ağani diguram-i? Guriş Xelate!

3.21

Hatzi (**atzi, hus, huy**) skani şeni si çari. Si mi ore? Mu gegodzin? NaĶo tzaneri ore? Sonuri ore? Lazuri giçkin-i?

Xela Ķaoba! Ma

3.22 Tudenı tesđi opşıť.

1. Medeas İngilizuri _____.

- a. miçkin b. giçkin
c. uçkin d. uçkinan

2. Ayşe : _____ ore?

Murat : Arkaburi vore.

- a. mu b. sonuri (nagonuri, sokonuri)
c. mi d. mundes

3. Ma _____ tzaneri vore.

- a. bere b. eçi
c. koçi d. bozo

4. Ma Mergeli vore do Turkuri kai
_____ miçkin.

- a. var b. do c. eçi d. ar

5. Tena _____ ren.

- a. Xopa b. Batumi
c. Arşaşenuri d. Vitze

6. Arte do şana sonuri _____?

- a. ren b. vore c. ore d. renan

7. Si Arkaburi _____?

- a. oret-i b. vore-i
c. ren-i d. ore-i

8. _____ Lazi var voret.

- a. si b. ma c. çku d. tkva

9. Tudenı cumleşı kİtxala mu ren?

A : _____?

B : Lazuri miçkin.

- a. Mergeluri giçkin-i?
b. Mergeluri miçkin-i?
c. Lazuri miçkin-i?
d. Lazuri giçkin-i?

10. Arte : Si _____ ore?

Tenda : Ma, jureneçi tzaneri vore.

- a. eçi b. naķo tzaneri
c. kovore d. mi vore

UÇA BIÇİ

Daçxurişi xeneri, hoyar hoyar
Uça tolepe-skani
Uça biçi, uça tolepe-skani

Ağan çoxa dziþkaten, hoyar hoyar
Xoronam mani mani
Uça biçi xoronam mani-mani

Firali re belli ren, hoyar hoyar
Gitanun yağdanluği
Uça biçi gitanun yağdanluği

Meþkoçi monka gavu, hoyar hoyar
Meşiniş şavarcuği,
Uça biçi, meşiniş şavarcuği
Si eko mod megomskun, hoyar hoyar
He sirmali başluği,
Uça biçi, he sirmali başluği

Şkas mutu ren gogoşkun, hoyar hoyar
Ağani fişekluği,
Uça biçi ağani fişekluği

Helimişi Xasani

4. UNİTE
maotxani
unite

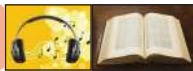
ÇKUNİ OCAĞI (ŞKUNİ OCAĞI)

Ham unites mupe doviguraten...

- Çkuni ocağışı nca
- Arteşi pāpu
- Ma nandidi miyonun
- Çkimi, skani, muşi
- Ma da-çkimi maoropen

4.1

Tudeni okosinapu işkinit (*iucit, isiminit*) do ukule ikitxit.

Hatzi (*atzi, hus, huy*) Leťa do Loyak ocağı-nişi şeni isinapaman (*ilakirdaman, iřparamitaman, řarřalaoan, ixaparan*). Meviucat (*viřkinat, visiminat*).

Loya : Muço're, Leťa?

Leťa : Ė Kai (*vorsi*) vore, si muço're, Loya?

Loya : Ma-ti kai vore. Nana do baba-skani muço renan?

Leťa : Nana do baba-čkimi-ti kai renan (*vrosi onan*).

Loya : Cuma giyonun-i (*giqoun-i*)?

Leťa : Var, ma cuma var miyonun (*miqoun*) ama da miyonun.

Loya : Dido kai. Ma-ti ar da komiyonun.

Leťa : E do, da-skani magurale ren-i?

Loya : Ho, magurale ren. Hemus Lazuri uçkin (*uşkun*) do İngilizuri digurams.

Leťa : Dido kai. Ma-ti Lazuri miçkin (*miřkun*).

Loya : Lazuri dido mskva nena ren.

Leťa : Miçkin... Guriř xelate, Loya!

ZİŖAPE

digurams : *öğreniyor*

miçkin : *biliyorum*

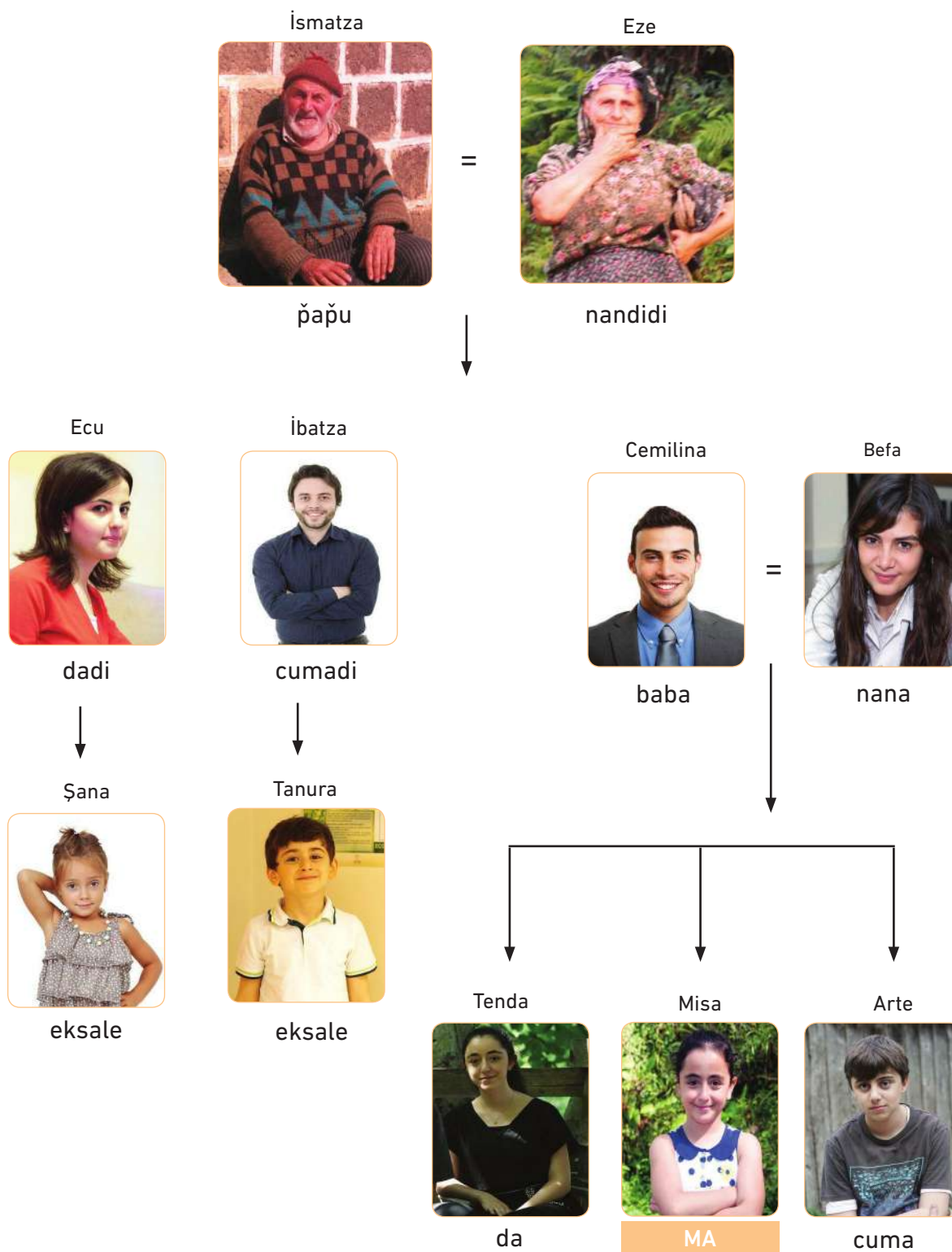
uçkin : *biliyor*

4.2

Tude na ren, kuni (kuni, kuni) ocağışı ncas otzkedit.

KUNİ (KUNİ) OCAĞIŞI NCA

» ÇKUNİ OCAĞI - ŞKUNİ OCAĞI

4.2 Resimepeşi tude çarit, mi mu ren.

şaşu

4.3 Çkuni ocağışı ncas otzkedit (4.2) do boşı svalepe opşit.

1. İsmatza şaşu ren.
2. Asiyetza _____ ren.
3. Ayşetza _____ ren.
4. Ecu _____ ren.
5. Tenda _____ ren.
6. Befa _____ ren.

So mu itkven?/ Nak muya izişen?

Atinuri

didi
dai
bulaşı bere

Arşaşenuri

bedi
dai
eksale

Vitzuri - Arkaburi

nandidi
cumadi
eksale

Xopuri

nandidi
cumadi
eksale

Ma Arteşi păpu vore. Si mi ore?

Ma bereşi păpu vore.
Cemili gemodzin.

1) “-şi” eki, bir şeyin kime veya neye ait olduğunu belirtir.

Örn. Amedişi bere. *Ahmet'in çocuğu.*

2) “mi” kim anlamına gelen soru kelimesidir.

Örn. Si mi ore? *Sen kimsin?*

3) “mişi” kim anlamına gelen soru kelimesidir.

Örn. Si mişi bere ore? *Sen kimin çocuğusun?*

• Arteşi : *Arte'nin*

• Arteşi mota : *Arte'nin torunu*

• Arteşi păpu : *Arte'nin dedesi*

• Arteşi bere : *Arte'nin çocuğu*

4.4

Çkuni ocağışi ncas otzkedit do cumle tzori ren-na “ho”, vana “var” çarit.

1. Eze nandidi ren.

HO

2. Eze Tendaşi nandidi ren.

3. İsmatza Befası păpu ren.

4. İsmatza Arteşi păpu ren.

5. Ecu, Misa do Tendaşi dadi ren.

4.5

Turkuri ziŧapeşi Lazuri-muşı doçarit.

dede : păpu

amca, dayı : _____

büyükanne : _____

kuzen : _____

anne : _____

teyze, hala : _____

erkek kardeş : _____

kız kardeş : _____

Ma nandidi miyonun (miqoun, miqonun).

Ma
nandidi miyonun.

giçkitan
gişkuğan

miyonun (miqoun, miqonun) ifadesi "canlı (ya da hareket edebilen) bir varlığa sahibim" anlamına gelir.

Ma	nana miyonun	(miqoun).
Si	nana giyonun	(giqoun).
Hemus	nana uyonun	(uqoun).
Çku (şku)	nana miyonunan	(miqonuan).
Tkva	nana giyonunan	(giqonuan).
Hentepes	nana uyonunan	(uqonuan).
(hinish)		

Bu fiilin (miyonun) kullanıldığı cümlede 3. şahıslar (hem, hentepe, Şana) sonuna -s eki alır.

4.6 Tudenî kitxalapés cuğapî meçit (ho/ var).

- Si nana giyonun-i (giqoun-i)?

Ho, ma nana miyonun (miqoun).

Var, ma nana var miyonun (miqoun).

1. Si cuma giyonun-i (giqoun-i)? _____ (ho)
2. Si da giyonun-i (giqoun-i)? _____ (var)
3. Şanas pãpu uyonun-i (uqoun-i)? _____ (var)
4. Si nandidi giyonun-i (giqoun-i)? _____ (ho)
5. Hemus dadi uyonun-i (uqoun-i)? _____ (ho)
6. Si cumadi giyonun-i (giqoun-i)? _____ (var)

4.7 NENATE : kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Si paşı gionun-i? Našo tzaneri ren?
2. Si nana gionun-i? Našo tzaneri ren?
3. Si cuma gionun-i? Našo tzaneri ren?
4. Si da gionun-i? Našo tzaneri ren?

4.8 NENATE: Artıkatis ukıtxit. Meçameri zişape ixmarit.

Ma nana miyonun.
Si mi gionun?

paşı	baba	cuma	da
cumadi	dadi	eksale	nandidi

Kitxala : Si mi gionun (giqoun)?

Cuğaşı : Ma da miyonun (miqoun).

4.9 Evulis na ren steri Lazuri cumlepe getzopxit (cetzopxit, getzipxit).

1. Ma nana miyonun (miqoun). Si nana gionun-i? (nana)
2. Ma _____ (baba)
3. Si _____ (da)
4. Hemus _____ (cuma)
5. Tkva _____ (paşı)
6. Ma _____ (nandidi)

» ÇKUNİ OCAĞI - ŞKUNİ OCAĞI

Nana-çkimis Ayşe gyodzin (codzun, coxons).

giçkiñan
gişkuñan

Ham dida nandidi-çkimi
ren.

Lazcada "benim, senin, onun,
... şeklinde ifade edilen iyelik
sıfatları aşağıdaki gibidir.

- Ma → çkimi (şkimi)
- Si → skani
- Hem (heya, iya) → muşi
- Çku (şku, çkin) → çkuni (şkuni, çkini)
- Tkva (tkva) → tkvani
- Hentepe (hini) → nişi

4.10 Hatzi (hus, huy), 4.1 numeroni okosinapus otzkedit do boşi svalepe opşit.

1. İsmatza păpu-çkimi _____ ren.
2. Cemilina baba-_____ ren.
3. Befa nana-_____ ren.
4. Tenda da-_____ ren.
5. Arte cuma-_____ ren.
6. Tanura eksale-_____ ren.

So mu itkven?/ Nak muya iziñen?

Atinuri
şkimi
şkuni
tkvani

Artaşenuri
şkimi
şkuni
tkvani

Vitzuri - Arkaburi
çkimi
çkuni
tkvani

Xopuri
çkimi
çkini
tkvani

4.11

NENATE : Tudenı zışape ixmarit do artıkatis uķitxit “Si mi giyonun?”

nana

baba

cuma

da

cumadi

şaşu

nandidi

eksale

bere

dadi

4.12

Tudenı çara ikıtxit (**tkvit**, **golionit**) do tkva-ti çarit.

Ma Xasani gemodzin. Hatzi sumeneři tzaneri vore. Otxo bereři baba do aři motaři řařu vore. Jur biři do jur bozo miyonun. Ar biři-čkimis ar bozo uyonun do majura biři-čkimis-ti jur bozo uyonun. Ar bozo-čkimis bere var uyonun ama majura bozo-čkimis sum biři uyonun.

Hatzi tkva çarit. Tkva vana baba-tkvanis naķo bere do mota uyonun?

Ma _____

4.13 4.1 numeroni okosinapu ikitxit do tzori cumle şeni ho, vana var çarit.

1. çkimi / Arte / ren / cuma Arte cumadi-çkimi ren.
2. çkimi / İsmatza / baba / ren _____
3. nandidi / Asiyetza / çkimi / ren _____
4. ren / Ecu / çkimi / nana _____
5. cumadi / Cemilina / çkimi / ren _____
6. Tenda / çkimi / ren / da _____

4.14 Evulis otzkedit do tudeni boşı svalepe opşit.

1. Nana-çkimişi nana nandidi-çkimi ren.
2. Baba-çkimişi nana _____ ren.
3. Nana-çkimişi baba _____ ren.
4. Dadi-çkimişi bere _____ ren.
5. Nana-çkimişi cuma _____ ren.
6. Cumadi-çkimişi bere _____ ren.

4.15 **NENATE** : Tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Nana-skanişi nana mi-skani ren?
2. Baba-skanişi nana mi-skani ren?
3. Baba-skanişi cuma mi-skani ren?
4. Dadi-skanişi bere mi-skani ren?
5. Cumadi-skanişi bere mi-skani ren?

Ma da-čkimi maoropen (malimben, ƣqorop, ƣorom).

Ma, da-čkimi
maoropen.

gičkıtan
gişkuşan

maoropen (malimben, ƣqorop, ƣorom) : seviyorum

Ma	da-čkimi	maoropen.
Si	da-skani	gaoropen.
Hemus	da-muşı	aoropen.
(himus, heyas, iyas)		
Çku (şku)	da-čkuni	maoropenan.
Tkva	da-tkvani	gaoropenan.
Hentepes (hinis)	da-nişı	aoropenan.

4.16 Tudenı Kitxalapes cuğapı meçit (ho/ var).

1. Si cuma-skani gaoropen-i? Ho, ma nana-čkimi maoropen. (ho)
2. Si da-skani gaoropen-i? _____ (var)
3. Şanas ƣaƣu-muşı aoropen-i? _____ (var)
4. Si nandidi-skani gaoropen-i? _____ (ho)
5. Hentepes (hinis) cumadi-nişı aoropenan-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya izişen?

- aoropen : Arte Tenda'yı seviyor. *Arte(s) Tenda aoropen.* [Arşaşeni - Vitze]
- oroms : Arte Tenda'yı seviyor. *Artek Tenda oroms.* [Arkabi]
- qorops : Arte Tenda'yı seviyor. *Artek Tendas qorops.* [Hopa]
- alimben : Arte Tenda'yı seviyor. *Artes Tendas alimben.* [Atina]

4.17

Tudeni čara ipti iucit (işkinit, isiminit), ukule ikitxit.

İRDENİŞİ OCAĞI

İrdeni Çxaluri Lazi ren do Çxalas skidun. Hemus didi ocağı uğun. Hemus nana, baba, cuma, da, nandidi do şaşu uyonun. Hatzi (hus) İrdenik ocağı-muşı moçınapanen.

Xela kaoba!

Ma İrdeni gemodzin. Ham resimis ocağı-čkimi goçınapatnen. Çkimi ocağı didi ren. Nana-čkimis Liva gyodzin do jureneçi tzaneri ren. Baba-čkimi jureneçi do jur tzaneri ren do Cordani gyodzin. Ar da do ar cuma miyonun.

Da-čkimi Loya vitoxut tzaneri ren. Cuma-čkimis Ruba gyodzin. Ruba vit tzaneri ren. Ma, da do cuma-čkimi dido **maoropen**. řařu-čkimi Mapa **gundze** ar koçi ren. Nandidi-čkimi Purki-ti dido **mskva** oxorca ren. Hentepe badi do dida renan.

Cumadi-čkimi nana-čkimişen **didi** ren. Dadi-čkimi nana do baba-čkimişen **çuřa** ren.

Ma ocağı-čkimi dido dido maoropen. Hentepe-kala (**Hini-şkala**) dido xeleri vore.

AĞANI ZİŦAPE

- badi : yaşlı erkek
- şutsa : sıcak
- -na : eğer, ise
- dida : yaşlı kadın
- -kala (-şkala) : birisi ile
- gundze : uzun
- -şen : -dan, -den
- xeleri : sevinçli, mutlu
- mskva : güzel
- didi : büyük

4.18 Tudeni zişapes otzkedit. Tkvani opuşes muço itkvnen doçarit.

1. gyodzin

- a. codzun ✓
b. ucoxams
c. coxons ✓

2. miyonun

- a. miçkin
b. miqoun

3. maoropen

- a. şorom
b. şqorop
c. miçkin
d. malimben

4. şuşa

- a. tzulu
b. tzuşa
c. mitxa
d. şişa

5. ren

- a. on
b. yen
c. en
d. 'n
f. moro

6. nandidi

- a. bena
b. didi nana
c. mi

7. oxorca

- a. xordza
b. bozo
c. oxorza

8. şkimi

- a. şkimi
b. şkuni

4.19 **NENATE** : "İrdenişi Ocağı" coxoni çara (4.17) iķitxit do cuğarı meçit.

- İrdenişi nanas mu gyodzin?
- İrdenişi baba naķo tzaneri ren (on)?
- Cuma vana da uyonun-na naķo tzaneri renan?
- İrdenis mi dido aoropen?
- İrdenişi şaşu muperi ķoçi ren?
- İrdenis dadi vana cumadi uyonun-i?
- İrdeni mi-ķala dido xeleri ren?
- Si mipe giyonun? Mu gyodzinan? Naķo tzaneri renan?

» ÇKUNİ OCAĞI - ŞKUNİ OCAĞI

4.20 Tudenı boşı svalepe opşit.

Ma İrdeni _____. Ham resimis ocağı-čkimi goçi _____.
Çkimi ocağı didi ren. Nana-_____ Liva gyodzin do jureneçi _____.
ren. Ar da _____ ar cuma miyonun. Da-čkimi Loya vitoxut tzaneri ren. Cu-
ma-čkimis Ruba _____. Ruba vit tzaneri ren. Da do cuma-čkimi dido
_____. Ğađu-čkimi Mapa _____ ar koci ren. Nandidi-čkimi
Purki-ti dido _____ oxorca ren.
Ma ocağıčkimi dido _____. Hentepe-kala _____ vore.

4.21 **NENATE** : Tudenı kixalapex cuğaği meçit.

1. Nana-skanis mu gyodzin (codzun, coxons)?
2. Nana-skani naķo (muķu) tzaneri ren?
3. Ğağu-skanis mu gyodzin?
4. Ğağu-skani naķo tzaneri ren?
5. Si mişı bere ore?

4.22 Hatzi (atzi, hus, huy) si ocağı-skanişı çari.

Xela kaoba! Ma gemodzin.

4.23 Tudenı testi opşıť.

1. Ma cuma var _____.

- a) miyonunan b) ar
c) bere d) miyonun

2. Si _____ giyonun-i?

- a) vore b) toli
c) cuma d) mişkun

3. Ma păpu _____ miyonun.

- a) giyonun b) Lazi
c) Lazuri d) var

4. Si mi _____ ?

- a) vore c) giyonun (giqoun)
b) eksale d) ren

5. Nanaşı nana _____ ren.

- a) da b) nandidi
c) păpu d) cuma

6. Babaşı baba _____ ren.

- a) eksale b) cumadi
c) păpu d) cuma

7. Nanaşı cuma mi-skani ren?

- a) cumadi b) dadi
c) nana d) da

8. Nana-skanişı bozo mi-skani ren?

- a) da b) cuma
c) păpu d) nandidi

9. Bere-skanişı păpu mi-skani ren?

- a) nandidi b) nana
c) baba d) mota

10. Cumadi-skanişı bere mi-skani ren?

- a) da b) cuma
c) cumadi d) eksale

YEŖILI ŖAMIYONI

YeŖili kamiyoni
Moxti mendemiyoni
Ma duyla var maxenen
Xanumi gomiyoni

AtinaŖi minare
Bozo si eĭĉopare
Nana-sĭkanik va momĉu
Baba-sĭkani pŕilare

Hayde e bozomota
Avlas kocedu tuta
Giyona oxoriŖe
Egonkta do cegonkta

5. UNİTE

maxutani
unite

MU DULYA İKUM?

Ham unites mupe doviguraten...

- Mu dulya ikum?
- So içalışam?
- So skidur?
- Mu ku tzana ren...
- Mu oyapu ginon (gorum)?

5.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Şana : Xela kaoba Arte. Muço're?

Arte : Xela kaoba Şana! Ėai (vorsı, vrosı, xili) vore.

Şana : Mu dulya ikum, Arte?

Arte : Ma muendisi vore.

Şana : E do, so skidur, so içalışam?

Arte : Xopas pskidur do nçaişı pavrikas viçalışam. Si mu dulya ikum?

Şana : Ma-ti mabire vore.

Arte : Lazuri ibir-i?

Şana : Ho, moro! Lazuri vibir. Lazuri dido maoropen.

Arte : Yaşar Turna içinem-i?

Şana : Yaşar Turna viçinem. Arkaburi mabirale ren.
Kemençe oçandinams do Lazuri destanepe ibirs.

Arte : Si giçini dido vixeli.

Şana : Ma-ti giçini dido vixeli. Guriş xelate!

Arte : Guriş xelate!

AĞANI ZİTAPE

madulye

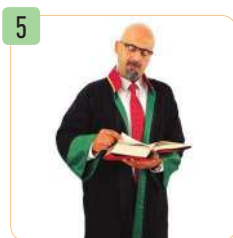
muendisi

maxaçke

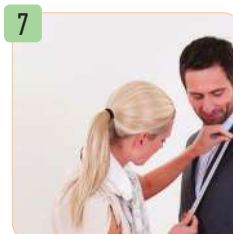
politzi

abukaşi

askeri

terzi

şoxşori

piloşi

maçare

mabirale

maçxome

5.2 Resimi do ziŕape okomčëšit.

maçare

mabirale

madulye

dogurale

maçxome

5.3 Tudenı kuŕiŕi doloxe na ren ziŕape dzirit do guğarit.

maçxome

maçare

madulye

maxaçe

abuğaŕi

mabire

m	a	ç	x	o	m	e
a	b	e	r	z	a	m
ç	u	a	b	i	x	a
a	k	x	a	ç	a	d
r	a	n	u	d	ç	u
e	ŕ	e	d	v	k	l
e	i	a	ç	a	e	y
x	m	a	b	i	r	e

5.4 Tudenî ziŧape dosturesarit.

1 MAGUDAEL magudale

2 MABİRLAE _____

3 MAÇAER _____

4 MAGRUALE _____

5 ŦOXŦROI _____

6 ABUAŦŦİ _____

7 MAUDLYE _____

DOGURALE

5.5 Tudenî cumlepes xetape renan. Dotzuranit.

1. Ma maçare ore.	<u>Ma maçare vore.</u>
2. Şanaşi baba maçxome vore.	_____
3. Nana-skani dogurale renan.	_____
4. Çku madulye renan.	_____
5. Hentepe bere voret.	_____
6. Cuma-nişî mabire voret-i?	_____
7. Cumadi-çkimişi bozo ŧoxŧori voret.	_____
8. Da-skanişi bere maçare renan.	_____

Mu dulya ikum (ikom, ikip)?

toxtori

Ma toxtori vore.
Si mu dulya ikum?

muendisi

Ma muendisi vore.

abukați

Ma abukați vore.

Ma mabirale vore.

mabirale

giçkiñan
gişkuñan

ikums : ... yapıyor.

- Ma dulya vikum.
Ben iş yapıyorum.
- Si dulya ikum.
- Hemuk dulya ikums.
- Çku dulya vikumt.
- Tkva dulya ikumt.
- Hentepek (hinik) dulya ikuman.

- ikums (ikoms, ikips) fiili,
3. şahıslarda öznenin sonuna
-k eki gelir.

So mu itkven?/ Nak muya iziñen?

Atinuri
ikums

Artaşenuri
ikuy

Vitzuri
ikums

Arkaburi
ikoms

Xopuri
ikips

AĞANI ZİTAPE

pavrika

mektebi

poštaxana

universite

xastaxana

ofisi

onŭle (livadi)

havaalani

limani

giçkitan
gişkuŭan

“-s” eki yer isimlerinin sonuna eklediğinde eylemin nerede yapıldığını belirtir.
Türkçedeki -de/-da ekine karşılık gelir. Evde, okulda, fabrikada gibi ...

Örnek:

A : Si so içalişam? Sen nerede çalışıyorsun?

B : Ma mektebi s viçalişam. Ben okulda çalışıyorum.

Ma mektebis viçalışam (vitsadebur)?

giçkitan

Ma dogurale vore do mektebis viçalışam.

içalışams (itsadebun): çalışıyor

- Ma limanis viçalışam.
Ben limanda çalışıyorum.
- Si limanis içalışam.
- Hemuk limanis içalışams.
- Çku limanis viçalışamt.
- Tkva limanis içalışamt.
- Hentepek limanis içalışaman.

skidun: yaşıyor

- Ma Xopas psikidur.
Ben Hopa'da yaşıyorum.
- Si Xopas skidur.
- Hem Xopas skidun.
- Çku Xopas psikidurt.
- Tkva Xopas skidurt.
- Hentepe Xopas skidunan.

5.6 Parantezi doloxeni zişape ixmarit do kixtalapes cuğapı meçit.

1. Baba-skanik so içalışams? (mektebi)
Baba-çkimi mektebis içalışams.
2. Baba-skani so skidun? (Xopa)
_____.
3. Si so içalışam? (livadi, onşule)
_____.
4. Si so skidur? (Batumi)
_____.
5. Cuma-skani so skidun? (Atina)
_____.

Muku (nako) tzana ren?

Nana-skanik "muku tzana ren" pavrikas içalışams?

Nana-çkimik, xut tzana ren pavrikas içalışams.

"muku tzana ren (nako tzana ren)" yapısı bir şeyin ne kadar zamandır devam ettiğini belirtmek için kullanılır.

Muku tzana ren? Kaç yıldır?

Muku tuta ren? Kaç aydır?

Muku ndğa ren? Kaç gündür?

Muku saati ren? Kaç saattir?

5.7 Tudenı Kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Si muku tzana ren Ankaras skidur?

Ma vit tzana ren Ankaras pskidur.

2. Si, muku tzana ren Lazuri giçkin?

3. Si, muku tzana ren pavrikas içalışam?

4. Şana, muku tuta ren Dutxes skidun?

5. Si, muku saati ren dersi içalışam?

» MU DULYA İKUM

5.8 Evulis otzkedit do tudenı cumlepes na ren boşı svalepe opşit.

mektebi ofisi limani onñule karakoli xasşaxana

1. Tutaste abukaşi ren do vit tzana ren adliyes işalışams.
2. Ma dogurale vore do _____.
3. Arte do şana memuri renan do _____.
4. şku (şku) maçxome voret do _____.
5. Hentepe (hini) maxaşeke renan do _____.
6. Ma şoxşori vore do _____.
7. şana do ma politzi voret do _____.

5.9 Tudenı kitxala do cuğaşepe okozemcit (okomşeşit).

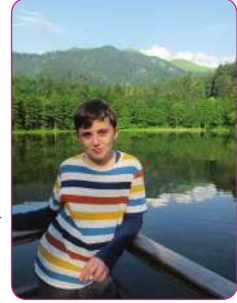
1. Mu dulya ikums?	a. Hem Atinas skidun.
2. Hemus mu gyodzin?	b. şana gyodzin.
3. Si da giyonun-i?	c. Xasşaxanas işalışams.
4. Muku tzana ren ofisis işalışams?	d. Ho, ma ar da miyonun.
5. So işalışams?	e. Eçi do vit tzaneri ren.
6. Nako tzaneri ren?	f. şoxşori ren.
7. şana so skidun?	g. Sum tzana

Mu oyapu ginon (Mu ovapu ginon/ mu oqvapu ginon/ muya oyapu gorum)?

Ma **maçare oyapu** minon.
Si **mu oyapu** ginon?

Ma **abukați** oyapu
minon.

giçkitan
gişkutan

1. oyapu (ovapu - oqvapu) : olmak

Fiilin mastar halidir. Bununla beraber cümlede bir başka ana fiil olmalıdır ve oyapu cümleinin ana fiilinden hemen önce kullanılır.

2. unon (=gorums) : istiyor

Unon fiilinde 3. şahıslar -s eki alır.
gorums fiilinde 3. şahıslar -k eki alır.

Ma	"	minon.
Si	"	ginon.
Hemus	"	unon.
Çku (şku)	"	minonan.
Tkva	"	ginonan.
Hentepes (hinis)	"	unonan.

Evulepes otzkedit.

- Ma abukați oyapu minon. *Ben avukat olmak istiyorum.*
- Si abukați oyapu ginon. *Sen avukat olmak istiyorsun.*
- Şanas abukați oyapu unon. *Şana avukat olmak istiyor.*

5.10 Tudenı kixalapen cuğapı meçit.

1. Si dogurale oyapu ginon-i? **Ho, ma dogurale oyapu minon (bgorum).**
3. Hemus foxtori oyapu unon-i? _____
4. Tkva muendisi oyapu ginonan-i? _____
5. Si madulye oyapu ginon-i? _____
6. Hentepes (**hinis**) maçare oyapu unonan-i? _____

5.11 Parantezi doloxeni zişape ixmarit do cumlepe getzopxit.

1. Ma dogurale oyapu (ovapu, oqvapu) minon (dogurale)?
2. Hemus _____ (şoxşori)
3. Çku _____ (muendisi)
4. Si _____ (madulye)
5. Hentepes (hinis) _____ (maçare)
6. şanas _____ (mabire)
7. Tkva _____ (maçxome)

5.12 Tudenı kitxalapes cuğapı meçit.

1. Artes mu oyapu (ovapu, oqvapu) unon? (Artek mu oyapu gorums?)
Artes maçare oyapu unon. (Artek maçare oyapu gorums.)
2. Tanuras mu oyapu unon? _____
3. Evros mu oyapu unon? _____
4. Tanas mu oyapu unon? _____
5. İsmatzas mu oyapu unon? _____
6. Si mu oyapu ginon (gorum)? _____

5.13 **NENATE** : Artıkatis uķitxit, mis mu oyapu unon (mik mu oyapu gorums)?

1. Si mu oyapu ginon (gorum)?
2. Amedis mu oyapu unon (Amedik mu oyapu gorums)?

Ma mektebişe vulur (bulur).

ulun: gidiyor

- Ma Xopaşe vulur.
Ben Hopa'ya gidiyorum.
- Si Xopaşe ulur.
- Hem Xopaşe ulun.
- Çku Xopaşe vulurt.
- Tkva Xopaşe ulurt.
- Hentepe Xopaşe ulunan.

"vulur: gidiyorum" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) yalın halde olur. Ancak "gidilen yer (ev, okul, iş, ...)" -şe ya da -şa eki alır.

- oxorişe = oxorişa : eve
- dulyaşe = dulyaşa : işe
- Rizeşe = Rizeşa : Rize'ye

Ma mektebişe vulur.
Si so ulur?
Si-ti oxorişe ulur-i?

5.14 Evulepes otzkedit do boşi svalepe opşit.

A

1. Ma oxorişe _____ vulur.
2. Şana oxori_____.
3. Si oxori_____.
4. Hem oxori_____.

B

1. _____ Hem _____ oxorişe ulun.
2. _____ oxorişe vulur.
3. _____ oxorişe vulurt.
4. _____ oxorişe ulur.

5.15 NENATE : Tudeni kitxalape artikatıs ukıtxit.

1. Si oxorişe ulur-i? (Ho, ma oxorişe vulur. / Var, ma oxorişe var vulur.)
2. Si so ulur? (Ma logontaşe vulur.)
3. Şana so ulun? (Şana dulyaşe ulun.)

5.16

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

BEFAŞİ OXORİ

Befa manebape-muşî-kala xers do hentepes oxori-muşîşi usinapams.

Xela kaoba!

Ma Befa gemodzin. Ma Atinuri vore do kyoî-çkîmis (çoi-şkîmis, opuşe-çkîmis) pskidur. Çkuni oxoris xut şuri voret; nana-çkîmi, baba-çkîmi, cuma-çkîmi, da-çkîmi do ma. Ma vifoxut tzaneri vore. Lises magurale vore. Ar cuma miyonun. Cuma-çkîmi Arte eçi do xut tzaneri ren do Coğrafyaşi dogurale ren. Berepes coğrafya dogurams. Hem, kata ndğas mektebişe ulun.

Da-çkîmis Mjora gyodzin. Hemu-ti xut tzana ren dogurale ren. Da-çkîmi Samsonis skidun. Muşeni-ki, mektebi-muşî hek ren do hek içalışams.

Baba-çkîmi sumeneçi tzaneri ren. Nçaişi pavrikaşen emekli ren. Hatzi (atzi, hus, huy) soti var içalışams. Nana-çkîmis Yeli gyodzin. Terzi ren do oxoris içalışams.

Çku (şku, çkin) tağdilis opuşeşe (çoişe, kyoişa) vulurt. Nçai ştzilumt, nçai gamapçamt. Ntxiri oras-ti ntxiti ştzilumt.

Si mu dulya ikum? Si-ti tağdilis kyoişe (opuşeşe, çoişe) ulur-i?

5.17 Tudenı zışape artıkati-kala okozemcit.

1
çkuni	2
voret	3
miyonun	4
gyodzin	5
dogurale	6
madulye
a
boret	b
miqoun	c
şkuni	d
işçi	e
codzun	f
mualimi
- A red arrow points from the word 'çkuni' (1) to the word 'şkuni' (c).

5.18 Çara ikitxit (5.16) do cumlepe tzori ren-na “ho”, xilafi-na “var” çarit.

1. Befası oxoris xut şuri skidunan.
2. Befası şkit tzaneri ren.
3. Befası cumas Arte gyodzin do dogurale ren.
4. Befası cumak berepes Lazuri dogurams.
5. Befası da madulye ren do pavrikas içalışams.
6. Befası ocağı tağdilis opuşeşu ulun.

Ho

5.19 **NENATE** : Çara otzkedit do tudenı kitxalapes cuğapı meçit.

1. Befası oxoris muku şuri skidun?
2. Befası da do cuma uyonun-i (uqoun-i)?
3. Mik coğrafya dogurams?
4. Befası cuma kaťa ndğas so ulun?
5. Mjora so skidun (skudun)? Muşeni?
6. Mjorak so içalışams?
7. Nçaişı pavrikaşu mi emekli ren?
8. Hentepek (hinik) opuşeşu mu ikuman?

» MU DULYA İKUM

5.20 Tudenı resimepes otzķedit. Mik mu ikums, okisinapit.

AR

JUR

5.21 Tudenı boşı svalepes tkva-ti oxori-tkvanişı çarit.

5.22 Tudenı tesŧi opŧit.

1. Hatzi sinifis vore do Lazuri
_____ viucam (viŧkinam, visimin).

- a) magurale b) dogurale ✓
c) madulye d) mabire

2. Si mu dulya _____?

- a) ikum b) ikums
c) vikum d) vikumt

3. Baba-čkimi _____ ren
do hemuk limanis ialıŧams.

- a) maçare b) terzi
c) politzi d) mazuale

4. Nana-skanik _____ ialıŧams?

- a) mutxa b) mitxa
c) so d) sotxa

5. Memuri vore do _____
vialıŧam.

- a) Dutxe b) Noxlapsu
c) ofisis d) xala

6. Ŗana magurale ren. Mektebiŧe
ulun do _____ var ialıŧams.

- a) beres b) soti
c) mik d) mutxa

7. Hentepe (hini) maçare renan do
oxoris _____.

- a) ialıŧam b) ialıŧams
c) ialıŧaman d) vialıŧamt

8. ku (ŧku) dogurale _____
minonan.

- a) oyapu b) unon
c) oxori d) ginon

9. Tkva politzi oyapu _____-i?

- a) minonan b) ginonan
c) unonan d) ginon

10. Da-kimik universite _____ ialıŧams.

- a) -ŧe b) -te
c) -k d) -s

FURŦUNAŖE GEBULUR

Bozope (kulanepe)
FurtoneŖa gebulur
Nena momçi mebulur

Biçepe
E bozo skani Ŗeni
Panda çveri gobulur

Bozope (kulanepe)
Raĝanis mot geladgir
LumçiŖi xvala xvala

Biçepe
Moxti mendegiyona
Muluna Ŗkimi ĝala

Bozope (kulanepe)
Va megocan e biçi
Va malen skani ĝala

Biçepe
Ubas mu mologidzin
Muço mzuĝaŖ ĝvançala

Bozope (kulanepe)
Mtel dadepe hak renan
Çkva heŖo var barbala

Biçepe
Ma Ŗkurina var miĝun
Meŝkoçi bincupala

6. UNİTE

maşani
unite

XURA-ÇKUNİ

Ham unites mupe doviguraten...

- Ma mskva tolepe miğun.
- Muperi toma giğun?
- Şanas ti atzkunen.
- Mu gağoden?
- Si mu ikum?
- Mute Kibri (kibiri) içxam?

6.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit, tkvit).

Dogurale do maguralepe dersis renan do skindinapeşi isinapaman.

Dogurale : Xela kaoba, Misa! Muço'ret?

Misa : Dido kai vore.

Dogurale : Andğa mutxape gikixaten.
E do, axtapotis naço xançali uğun, giçkinan-i?

Misa : Ma komiçkin. Axtapotis ovro xançali uğun.

Dogurale : Dido kai. E do, koçis naço xançali uğun?

Misa : Koçis jur xançali uğun. Ama axtapotiş xançali daha gundze ren.

Dogurale : Tzitzilas kuçxe do xançali uğun-i?

Misa : Tzitzilas kuçxe do xançali var uğun.

Dogurale : Çxomis naço kiti uğun?

Misa : Çxomis aina (çkar) kiti var uğun.
Muşeni-ti, çxomis xe do kuçxe var uğun.

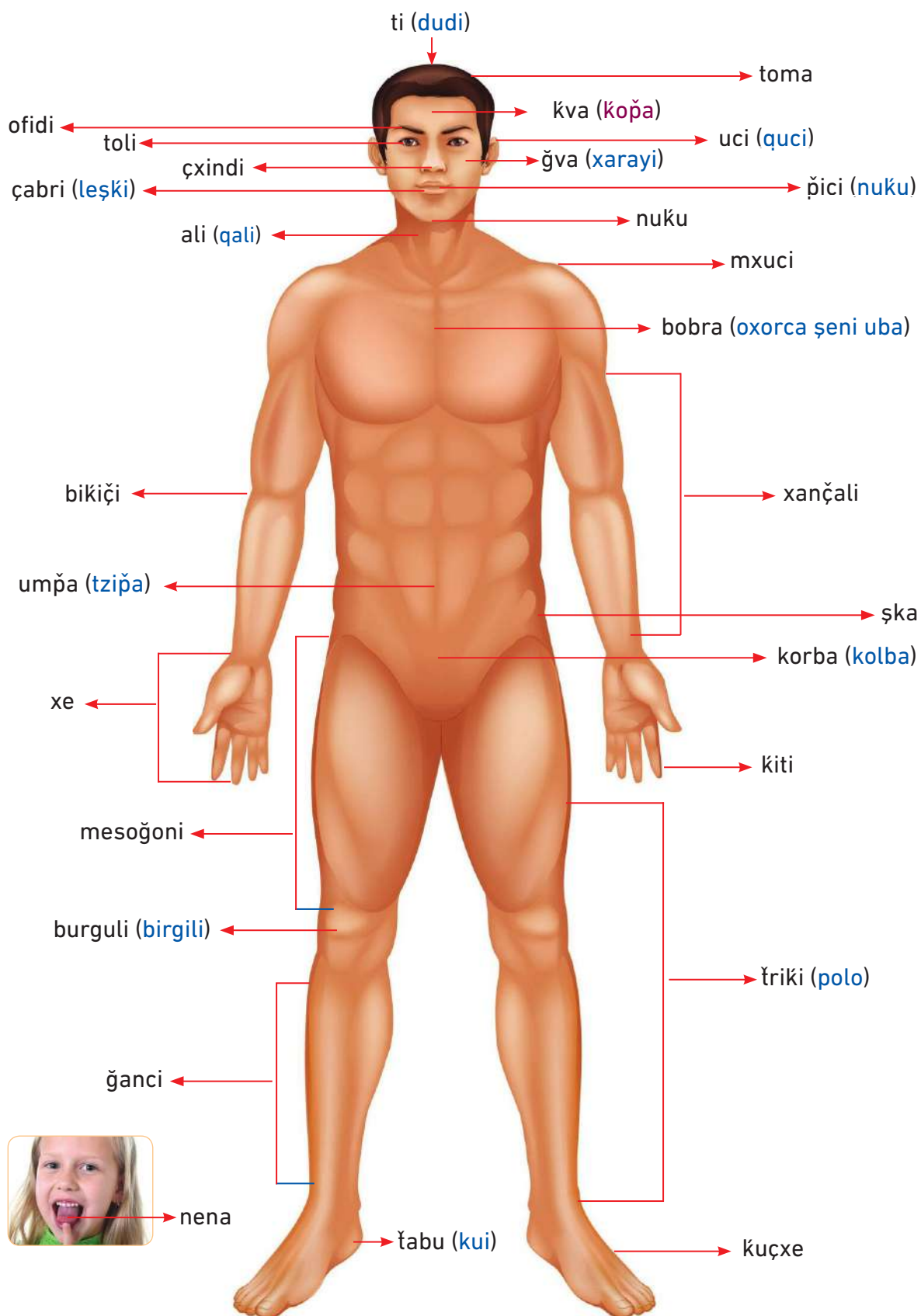
Dogurale : Hatzi kinçiş gikixaten. Kinçis xe uğun-i?

Misa : Kinçis xe var uğun ama jur msva uğun.

Dogurale : Berepe, dersi-çkuni diçodu. Mteli (iri) ntsaşa extit. Guriş xelate!

XURA-ÇKUNİ (TANI-ÇKUNİ)

» XURA-ÇKUNI (XURA ŞKUNI)

6.2 Tudenî zîŧapes na ren boŧî svalepe opŧit.

1

k t

6

k ç x

2

ç i n d

7

ğ n c

3

b k ç

8

b r g l i

4

x n ç l

9

k o b a

5

t o i

6.3 Resimis otzkedit do tzori cuğaŧis nuğarit.

1

- a. kiti b. ti ☒
c. kibri d. pici

4

- a. toli b. toma
c. tiki (polo) d. ti

2

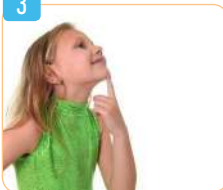
- a. çxindi b. kibri
c. nena d. kitepe

5

- a. çxindi b. kibri
c. mxuci d. ti

3

- a. toma b. ofidi
c. kuçe d. nuğu

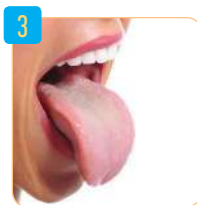
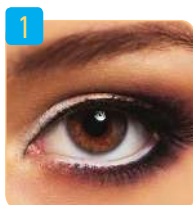
6

- a. toma b. ofidi
c. kuçe d. nuğu

6.4 Resimi do zişape artikati-kala okozemcit (okomçeşit).

kuçxe

toli

xançali

nena

xe

6.5 Resimepes otzkedit do tudeni zişape dotzuranit.

1 TMAO toma

2 CUI _____

3 ĶBIRI _____

4 TLOi _____

5 ÇBARI _____

6 ÇIXNDi _____

» XURA-ÇKUNİ (XURA ŞKUNİ)

6.6 Resimepes otzkedit do mu na ren doçarit.

1

xe

kuçxe

çxindi

kibri

mxuci

kiti

xe

4

2

5

3

6

6.7 Tudeni ziŧape dzirit do guğarit.

kuçxe

mxuci

şka

çxindi

kiti

ŧici

korba

m	x	u	c	i	m	a
q	k	u	ç	x	e	b
k	o	r	b	a	r	u
ş	k	a	a	ç	k	k
e	d	n	u	x	n	a
k	i	t	i	i	t	th
e	m	a	ç	n	r	i
ŧ	y	i	dz	d	d	u
ŧ	i	c	i	i	a	ş

Muperi toma giğun?

Ma gundze toma miğun.
Si muperi toma giğun?

Ma mkule toma
miğun.

didi (morderi)

X

čuŭa (čiŭa, tzuŭa, tzulu)

gundze (gindze)

X

mkule

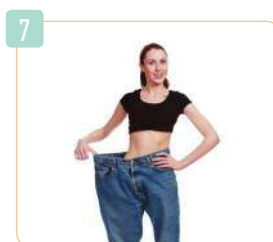

mskva

X

beŭi

mčiŭe

X

mčxu

Ma mskva tolepe miğun.

giçkitan
gişkuğan

Ma mskva tolepe miğun.

uğun: Lazcada "cansız bir varlığa sahip olmayı" ifade eder. Üçüncü şahısların sonuna -s eki gelir.

• Naķo toli giğun? Kaç gözün var?

- Ma mskva toli **miğun.**
Benim güzel gözüm var.
- Si mskva toli **giğun.**
- Hemus (heyas, iyas) mskva toli **uiğun.**
- Çku (şku) mskva toli **miğunan.**
- Tkva mskva toli **giğunan.**
- Hentepes (hinis) mskva toli **uğunan.**

6.8 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit.

1. Si mskva tolepe giğun-i? **Ho, ma mskva toli miğun.** ?
2. Tkva mskva tolepe giğunan-i? _____ ?
3. Hentepes (hinis) gundze çxindi uğunan-i? _____ ?
4. Artes mskva tolepe uğun-i? _____ ?
5. Çku uça tolepe miğunan-i? _____ ?
6. Şanas mskva xepe uğun-i? _____ ?
7. Si gundze tomalepe giğun-i? _____ ?
8. Tkva gundze tomalepe giğunan-i? _____ ?

Şanas ti atzkunen (atzunen, tzkuns).

Lazcada "Bir yerim ağrıyor." derken aşağıda farklı lehçelerdeki kullanımları verilen fiil kullanılır.

• Ma	matzunen	matzkunen	mtzkuns	benim ... ağrıyor.
• Si	gatzunen	gatzkunen	ktzkuns	senin ... ağrıyor.
• Hemus (heyas, iyas)	atzunen	atzkunen	tzkuns	onun ... ağrıyor.
• Çku (şku)	matzunen an	matzkunen an	mtzkun an	benim ... ağrıyor.
• Tkva	gatzunen an	gatzkunen an	ktzkun an	senin ... ağrıyor.
• Hentepes (hinis)	atzunen an	atzkunen an	tzkun an	onun ... ağrıyor.

6.9

Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaşı meçit (Ho / Var).

- Si kibri gatzkunen-i? (ho/var)
- Ho, **ma kibri matzkunen** (matzunen, mtzkuns).
- Var, **ma kibri** var **matzkunen** (matzunen, mtzkuns).

1. Si kibri (**kibiri**) gatzkunen-i? (**ho**) _____
2. Si korba (**kolba**) gatzkunen-i? (**var**) _____
3. Si şka gatzkunen-i? (**ho**) _____
4. Si ali (**qali**) gatzkunen-i? (**var**) _____
5. Şanas ti atzkunen-i? (**ho**) _____
6. Oxorcas şka atzkunen-i? (**var**) _____
7. Tkva ali (**qali**) gatzkunen-i? (**ho**) _____
8. Hentepes kuçe atzkunen-i? (**ho**) _____

» XURA-ÇKUNİ (XURA ŞKUNİ)

Si mu gağoden?

Ma ali (qali)
matzkunen?

giçkitan
gişkutan

"ağoden" : ona birşey oluyor.
Üçüncü şahısların sonuna -s eki gelir.

- mağoden bana ... oluyor.
- gağoden sana ... oluyor.
- ağoden ona ... oluyor.
- mağodenan bize ... oluyor.
- gağodenan size ... oluyor.
- ağodenan onlara ... oluyor.

6.10 **NENATE** : Resimepes otzkedit do tudenı kixalapen cuğaşı meçit.

Dida

Bozo

Tenda

Oxorca

1. Didas mu ağoden?

Didas şka atzkunen.

2. Didas so atzkunen?

Didas şka atzkunen.

3. Bozos mu ağoden?

4. Bozos so atzkunen?

5. Tendas mu ağoden?

6. Tendas so atzkunen?

7. Oxorcas mu ağoden?

8. Oxorcas so atzkunen?

Si mu ikum?

1

2

3

1

Ma xe vibonam.
Si xe ibonam.
Hemuk xe ibonams.
Çku xe vibonamt.
Tkva xe ibonamt.
Hentepek xe ibonaman.

2

Ma toma vitsxonam.
Si toma itsxonam.
Hemuk toma itsxonams.
Çku toma vitsxonamt.
Tkva toma itsxonamt.
Hentepek toma itsxonaman.

3

Ma kibri viçxam.
Si kibri içxam.
Hemuk kibri içxams.
Çku kibri viçxamt.
Tkva kibri içxamt.
Hentepek kibri içxaman.

Üçüncü şahısların sonuna -k eki geldiğine dikkat ediniz.

6.11

Jini fiilepe ixmarit do tudeni cumlepes na ren boşı svalepe opşit.

A

1. Artek kuçxe ibonams.
2. Ma xe _____.
3. Artek toma _____.
4. Ma toma _____.
5. Ma kibri _____.
6. Şanak kibri _____.

B

1. Artek xe _____ ibonams.
2. Ma _____ vitsxonam.
3. Si _____ ibonam.
4. Ma _____ vitsxonam.
5. Ma _____ viçxam.
6. Şanak _____ içxams.

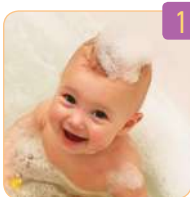
6.12 Tudenî kitxalapes cuğaşi meçit (Ho/ Var).

- Oxorcak kibri içxams-i? (ho/var)
- Ho, **oxorcak kibri içxams.**
- Var, **oxorcak kibri** var içxams.

1. Artek kuçxe ibonams-i? _____.
2. Ma xe vibonam-i? _____.
3. Artek toma itsxonams-i? _____.
4. Si toma itsxonam-i? _____.
5. Ma kibri viçxam-i? _____.
6. Şanak kibri içxams-i? _____.

6.13 Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğaşi meçit.

Artek mu ikums?
Artek xura ibonams.

Ham berek mu ikums?

Ham bozok mu ikums?

Evrok mu ikums?

Ham berek mu ikums?

Ham bozok mu ikums?

Si mute (**muyate**) kibri içxam?

Ma furçate
kibri viçxam.

giçkitan
gişkutan

“-te/ -ten” eki, bir işin bir araç kullanılarak yapıldığını gösterir. Bitişik yazılır. Türkçede “ile, -ayla” bağlacına karşılık gelir.

- furçate : fırça ile (fırçayla)
- tzkarite (tzarite) : su ile
- saşonite : sabunla
- otsxecite : tarakla
- saşoni do tzkarite : sabun ve su ile

otsxeci

furça

saşoni

tzkari (**tzari**)

6.14 Tudenı Kitxalapes cuğapı meçit.

1. Ma furçate kibri (**kibiri**) viçxam. Si mute (**muyate**) kibri içxam?

_____.

2. Şanak tzkarite xe ibonams. Si mute xe ibonam?

_____.

3. Çku (**şku**) otsxecite toma vitsxonamt. Si mute toma itsxonam?

_____.

4. Ma saşoni do tzkarite xepe vibonam. Tkva mute xepe ibonam?

_____.

» XURA-ÇKUNI (XURA ŞKUNI)

Si mundes toma itsxonam?

Tudeni oraşi zişapes otzkedit.

- **mundes** *ne zaman*
- **şanda** *her zaman*
- **poşe** *hiçbir zaman*
- **ordo ordo** *sık sık*
- **kaşa çumanis** *her sabah*
- **kaşa lumcis** *her akşam*

Ma **şanda**
toma vitsxonam.

Evulepes na ren do oraşi zişapes otzkedit.

1. **Şanda** saşonite xepe vibonam.
Her zaman sabunla ellerimi yıkarım.
2. **Şoşe** furçate kibri **var** viçxam.
Hiçbir zaman fırça ile dişimi fırçalamam.
3. **Ordo ordo** saşoni do tzkarite xepe vibonam.
Sık sık sabunla elimi yıkarım.
4. **Kaşa çumanis** saşonite xura vibonam.
Her sabah sabunla vücüdümü yıkarım.

6.15 Tudeni kitxalapex cuğapı meçit.

1. Ma **şanda** furçate kibri (**kibiri**) viçxam. Si **mundes** kibri içxam?
Ma kaşa çumanis kibri (**kibiri**) viçxam.
2. şanak kaşa ndğas tzkarite xe ibonams. Si mundes xe ibonam?
_____.
3. Çku (**şku**) ordo ordo otsxecite toma vitsxonamt. Si mundes toma itsxonam?
_____.
4. Ma şoşe xepe var vibonam. Tkva mundes xepe ibonam?
_____.
5. Ma kaşa seris kitabi vikitxam. Tkva mundes kitabi ikitxam (**golionam, işur**)?
_____.

6.16 Tudenti cumlepe şeni kitxalape çarit.

1. **Ķoçis naķo xančali uķun?** _____?
Ķoçis jur xančali uķun.
2. _____?
Axtapotis gundze xančali uķun.
3. _____?
Tzitzilas kuķxe do xančali var uķun.
4. _____?
Ma şka matzkunen (**matzunen**, **mtzkuns**).
5. _____?
Berek furčate ķibri iķxams.
6. _____?
Ma þanda toma vitsxonam.

6.17 Tudenti cumlepes na ren boşı svalepe opşıt.

1. Ķoçis jur toli do jur uci (**quci**) **uķun** _____.
2. Pucis _____ kuķxe uķun.
3. Tzitzilas kuķxe do xančali _____ uķun.
4. Axtapotis _____ xančali uķun.
5. Ma şka m _____.
6. Berek _____ ķibri (**ķibiri**) iķxams.
7. Bozok otsxecite toma i _____ ams.
8. Ma _____ ķibri (**ķibiri**) viķxam.

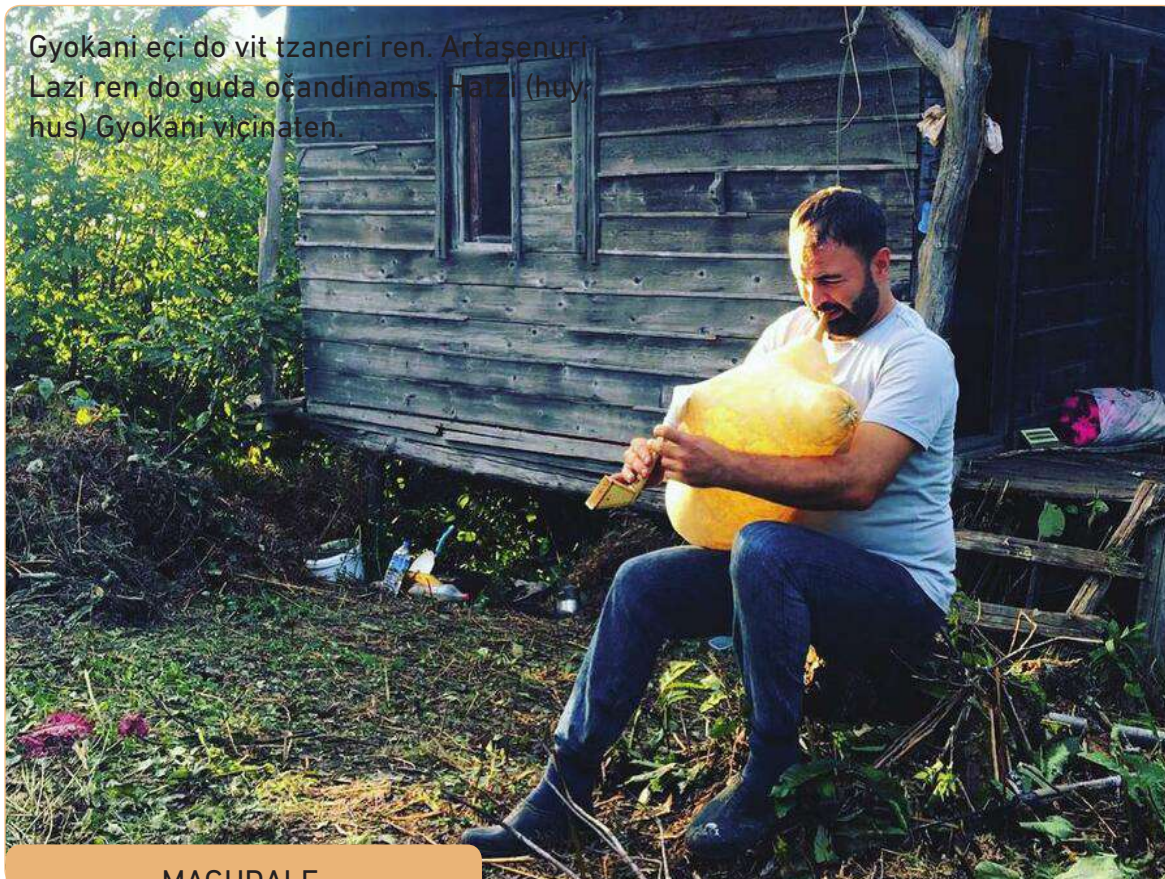

6.18

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Gyokani eçi do vit tzaneri ren. Artaşenuri
Lazi ren do guda oçandinams. Hatzi (huy;
hus) Gyokani vicinatën.

MAGUDALE

Xela Ķaoba!

Hatzi ti-çkimişi (çkimebura) gitzvaten. Ma gundze şani (boi) miğun. Dido mçiþe var vore ama tzitzila steri gundze vore do kilo-ti var miğun. Mkule do uça tomalepe miğun. Tolepe-çkimi mskva renan. Mçxu do gundze ofidepe miğun. Çxindi do ofidepe-çkimi dido mskva renan. Ma mkule toma dido maoropen.

Ķařa çumanis ordo moviseler. Saşonite xe do şici vibonam. Çkva do çkva saşonepe miğun. Saşonepe-çkimişi şura dido mskva renan. Furçate ordo ordo kibrepe viçxam. Ama şote tomalepe var vitsxonam. Muşeni-ki, ma natureli toma şai domatzonen (xadzi mayen).

Hatzi mordale (genci) vore ama xolo-ti ordo ordo ti matzkunen. şka var matzkunen, korba var matzkunen do muşeni ti matzkunen var miçkin.

Dido na viçalişam şeni-i şeya?

6.19 Tudeni ziřapes otzkedit (otzkedit) do sinifis dogurale-ťkvani-ķala isinapit.

Hantepe gićkinan-i? / Hani giřkunan-i?

1. zişa	3. otzkedit	5. gitzvaten	7. şani (boi)
2. steri	4. isinapit	6. moviseler	8. ćkva do ćkva

6.20 Ar gnapate (ayni maana na uęun) na ren ziřape okomćeřit.

A

1. hatzi
2. şani
3. ćkva do ćkva
4. dido
5. genci
6. matzkunen
7. şeya
8. ali

B

- a. boi
- b. hus
- c. qali
- ć. ćeřiři ćeřiři
- č. matzunen, mtzkuns
- d. opşa, zade, yopşa
- e. cenci, mordale
- f. şiya

6.21 **NENATE** : Magudale coxoni ćara iķitxit do ķitxalapes cuęaři mećit.

1. Gyokanis muperi şani (boi) uğun?
2. Gyokanis kilo uğun-i?
3. Gyokanişi tomalepe muperi renan?
4. Gyokanik xe do şici mute ibonams?
5. Gyokanik mute ķibrepe ićxams?
6. Gyokanik tomalepe itsxonams-i?
7. Gyokanis muperi toma ķai domatzonen (xadzi ayen)?
8. şeya Gyokanis muşeni ti atzkunen?

» XURA-ÇKUNI (XURA ŞKUNI)

6.22

Magudale coxoni çara ikitxit (6.18) do boşi svalepe opşit.

Hatzi ti-çkimişi gitzvaten. Ma _____ bozo vore. Gundze şani (boi) _____.
Dido mçiþe _____ vore ama tzitzila _____ gundze vore do kilo-ti var miğun.
Gundze do uça tomalepe miğun. Tolepe-çkimi mskva _____. Mçxu do mkule
_____ miğun. Çxindi do ofidepe-çkimi _____ mskva renan. Magundze toma
dido _____. Ķařa çumanis _____ moviseler. Saşonite _____
vibonam. _____ saşonepe miğun. Saşonepe-çkimişi _____
dido mskva renan. _____ ordo ordo kibrepe viçxam. Ama _____ to-
malepe var _____. Muşeni-ki, ma natureli toma _____. Hatzi
(hus) dido genci vore ama _____ ti matzkunen. Şka var _____,
korba var matzkunen do _____ ti matzkunen var _____.
Dido na viçalişam şeni-i _____?

6.23

Hatzi (hus) si çari.

Si muperi biçi/ bozo ore?

Si soti gatzkunen (gatzunen-i, ktzkuns-i)?

Si mutu gağoden-i?

6.24 Tudenı testi opşıť.

1. Bozos ti dido na atzkunen şeni
_____ incirs.

- a) ordo b) kibri (kibiri)
c) xoci d) ngeni (nceni)

2. Tzitzilas aina şriki (polo) var uğun
ama kınçis _____ şriki uğun.

- a) ar b) jur
c) sum d) otxo

3. Xela řaoba! Hatzi ti-čkimiři
_____. Ma gundze şani miğun.

- a) mik b) gitzvaten
d) mitzves c) kaşa çumanis

4. řanas uća do gundze ofidepe
uğun. E do, si muperi ofidepe giğun?

- a) ma b) mskva
c) tolepe d) miğun

5. Cuma-čkimis řoře ti var
atzkunen ama ma _____ ti
matzkunen.

- a) viçxam b) kiti
c) kuçxe d) ordo ordo

6. _____ saşonepe
mięun. Sařonepe-čkimiři řura dido
mskva renan.

- a) kuřxe b) ačkva
c) gatzkunen d) çkva do çkva

7. Ar xes xut kiti giğun-na jur xes
naķo kiti giğun?

- a) eçi b) vit
c) jur d) xut

8. Ma şote tomalepe var vitsxonam.
_____, ma natureli toma
ķai domatzonen (xadzi mayen).

- a) kudite b) furčate
c) kuzite d) muşeni-ķi

9. Ma kaşa şumanisz ordo moviseler.
Sařoni _____ xe do řici vibonam. Čkva
do çkva saşonepe miğun.

- a) -te b) -şen
c) -şi d) -ķ

10. şana kaşa çumanis ordo moisel-
en do otsxecite toma _____.

- a) uğun b) jur
c) itsxonams d) miğunan

vibrat - bibirat - p̃trağudat

TZULU BOZO

Tzulu bozo soni re
Dido heyar, dido oroponi re
Tolepeşen belli ren
İrişen yar, irişen nosoni re

Guri gurişi yeris
Va ren heyar, va ren xalaği-skani
Bazi gdzira mu iven
Moxti hoyar, moxti do mani mani

Kelabaru kalaşi
Yari hoyar, yari dililu Paşi
Nosis vulur movulur
Yari heyar, yari gomaşinaşi

Si mele do ma mole
Sole gdzira, sole gdzira ma sole
Tzkariş kukuma ezdi
Moxti heyar, moxti do ğaliş-kele

Helimişi Xasani

7. UNİTE

maşkitani
unite

SKİNDİNAPE

Ham unites mupe doviguraten...

- Ma sifteri miyonun (miqoun).
- Skindinapes mupe uğunan?
- Mik mu ikums?
- Sifteri ntsas skidun.

7.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit, tkvit).

SKINDİNA OŞİNAXU

Tanuk nana-muşî-kala isinapams. Meviucat.

Tanu : Nana! Ma muşeni çoğori var miyonun?

Nana : Oxori-çkunis koda (ofuṭe, avla) var uğun do heşeni.

Tanu : Ama ma çoğori do kaṭu dido maoopen.

Nana : Ma-ti puci do kotume dido maoropen ama...

Tanu : Şanas kınçı uyonun do şanda hemu-kala isinapams.

Nana : Bazepek skindina şınaxuman ama opuṭes (kyois, çois) oxori uğunan.
Muşeni-ki, skindina oşınaxu şeni opuṭes koda na uğun oxori diçirs.

Tanu : Oxoris muperi skindinape şınaxuman?

Nana : Coğori, kaṭu, puci do mamuli steri skindinape oxorişi skindinape renan.

Tanu : Dido kai! Ma-ti çoğori oşınaxu minon. Çku-ti opuṭeşe vidat.

Nana : Vidat do muço vidat, e çona!

Tanu : Vidat nana, vidat...

AĞANI ZİTAPE

kapça

ğeci

çxomi

sifteri (aǵmaca)

kotume (korme)

buǵkuci (pǵuǵuci)

puci

mtuti

bobola

mamuli

mǵyapu (mǵapu)

parpali

7.2 Resimepes na eluvelun çarapes guğarit.

mamuli mtuti

çxomi parpali

ğeci kapça

puci buşkuci

çxomi parpali

sifteri kotume

7.3 Tudenı zışapes na ren boşı svalepe opşıt.

1 ğ c

6 k t m e

2 ç x m

7 b b z

3 m a p

8 P r p l

4 m t u

9 k p ç

5 p c

7.4

Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit.

- Ham sifteri mişi ren? (Ham sifteri mişi on?)
Ham sifteri çkimi ren (şkimi on).

1. A : Ham mtuti ren-i (on-i)?

Ho, ham mtuti ren (on).

B : Ham mişi mtuti ren (on)?

Ham çkimi (şkimi) mtuti ren.

2. A : Ham kotume ren-i?

B: Ham mişi kotume ren?

3. A : Ham buşkuci ren-i?

B : Ham mişi buşkuci ren?

4. A : Ham coğori ren-i?

B : Ham mişi coğori on?

5. A : Ham kaşu ren-i?

B : Ham mişi kaşu ren?

6. A : Ham parpali ren-i?

B : Ham mişi parpali ren?

Ma sifteri miyonun (miqoun).

Ma sifteri (aşmaca) miyonun . Si mu giyonun (giqoun)?

Ma kaşu var miyonun. Sifteri var miyonun.

7.5 Jini evulis otzkedit do kitxalapes cuşaşı meçit.

1. Ma sifteri miyonun. Si mu giyonun?

2. Ma puci miyonun. Si mu giyonun?

3. Ma mamuli miyonun. Si mu giyonun?

4. Ma kinçi miyonun. Si mu giyonun?

5. Ma çxomi miyonun. Si mu giyonun?

6. Ma coşori miyonun. Si mu giyonun?

7.6 Tudenı zışapeşi didope doçarit.

1. Kaşu kaşupe

2. Coşori

3. Mtuti

4. Ğeci

1. Bobola

2. Kapça

3. çxomi

4. Mjvabu

7.7 Resimepes otzķedit do boşi svalepe opşit.

A: Si mu giyonun (giqoun)?

B: Ma şuci miyonun (miqoun).A: Si naķo şuci giyonun?B: Ma otxo şuci miyonun.

1

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naķo _____ giyonun?

B: _____

2

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naķo _____ giyonun?

B: _____

3

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naķo _____ giyonun?

B: _____

4

A: Si mu giyonun?

B: _____

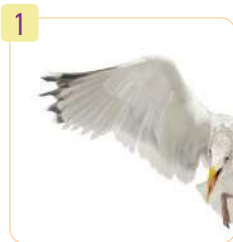
A: Si naķo _____ giyonun?

B: _____

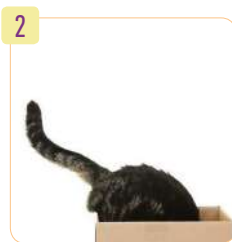
5

Skindinapes mupe uğunan?

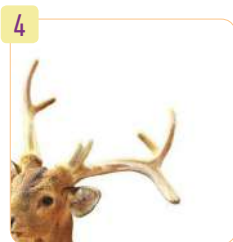
msva

ķudeli

ošmeši (mustači)

kra (arka)

ķikili

tati

7.8 Tuden cumlepe tzori ren-na Ho, ģuli ren-na Var čarit.

1. Coğoris ķudeli uğun. Ho
2. Ķaťus ķudeli uğun. _____
3. Xocis kra (arka) uğun. _____
4. Ķinčis kra uğun. _____
5. Čxomis ķuče var uğun. _____
6. Ķinčis msva do ķikili uğun. _____
7. Ķaťus ošmeši do ķudeli uğun. _____
8. Tzitzilas xe do ķuče var uğun. _____

7.9 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit (Ho/ var).

- Ķinçis msva uğun-i?

Ho, **ķinçis msva uğun.**

Var, **ķinçis msva var uğun.**

1. Coğoris kudeli uğun-i?
2. Tzitzilas msva uğun-i?
3. Xocis kra (**arka**) uğun-i?
4. Ķinçis kuçxe uğun-i?
5. Çxomis kuçxe uğun-i?
6. Ķařus oşmeşi do kudeli uğun-i?
7. Tzitzilas xe do kuçxe uğun-i?

7.10 Tudenı kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Coğoris naķo toli uğun?
Coğoris jur toli uğun.
2. Ķařus naķo kudeli uğun?
3. Xocis naķo kra (**arka**) uğun?
4. Ķinçis naķo kuçxe uğun?
5. Axtapoşis naķo xe uğun?
6. Çxomis naķo kudeli uğun?

- Ham ķinçis mu codzun?
- Aya ķinçis mu coxons?
- Haya ķinçis mu gyodzin?

Tsxenis muperi kudeli uğun?

Tsxenis **gundze** kudeli uğun.

NOÇİNEPE

didi	x	čuša (tzulu)
gundze	x	mķule
mskva	x	beşi
mçxu	x	mçipe

7.11 **NENATE** : Jini noçinepe ixmarit do kitxalape artikatis ukitxit.

1. Zurafas muperi boi uğun?
2. Mtugis (**mtucis**, **mtuis**) muperi kudeli uğun?
3. Buşkucis (**puşucis**) muperi msva uğun?
4. Balinas muperi xura uğun?
5. Tzitzilas muperi kudeli uğun?

7.12 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaşi meçit.

1 A : Si muperi coğori gaoropen?
B : **Čuša coğori maoropen** (malimben, řorop).

2 A : Si muperi kaşu gaoropen?
B : _____

3 A : Si muperi parpali gaoropen?
B : _____

4 A : Si muperi sifteri gaoropen?
B : _____

7.13

Çarape do resimepe okozemcit (okomçeşit).

1

a

Xela kaoba! Ma dixashi jin pskidur. Jur xe, jur kuçxe do jur xançali miğun. Jur jur toli do jur uci (quci) miğun. Ar pici (nuku), ar-ti çxindi miğun. Nosi-ti komiğun. Kaşus kudeli uğun, kinçis msva uğun ama ma kudeli do msva var miğun. Ma vigzal. Ma mi vore, giçkinan-i?

2

b

Xela kaoba! Ma tzkarişi doloxe pskidur. Xe do xançali var miğun. Ma kuçxe-ti var miğun. Ama jur toli do ar pici miğun. Arti kudeli komiğun. Ma mi vore, giçkinan-i? Tzitzila ştun. Kınçi putxun ama ma vinçir (vimçvir, bimçvir). E do, ma mi vore.

3

c

Xela kaoba! Ma dixashi jin pskidur. Otxo çuša kuçxe miğun ama xe do xançali var miğun. Ma-ti iri steri jur toli, jur uci, ar çxindi do ar pici miğun. Arti gunzde kudeli do gundze oşmeşepe miğun. Ma mi vore, giçkinan-i? Ma vukaçam.

4

d

Xela kaoba! Ma dixashi jin iri-kale pskidur. Ma xe do xançali var miğun. Ama msvalepe miğun. Xolo, jur kuçxe, jur toli do ar pici miğun. Arti msvaşi kudeli miğun. Ma puptxur (bjur). Mi vore, giçkinan-i?

Mik mu ikums (Mik mu ikips)?

1

Ma	vinçir	(vimçvir, bimçvir).
Si	inçir	(imçvir).
Hemuk	inçirs	(imçvirs).
Çku (şku)	vinçirt	(vimçvirt, bimçvirt).
Tkva	inçirt	(imçvirt).
Hentepek	inçiran	(imçviran).

3

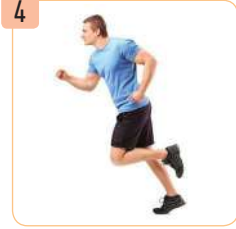
Ma	puptxur	(bjur).
Si	putxur	(jur).
Hem	putxun	(jun).
Çku	puptxurt	(bjurt).
Tkva	puptxurt	(jurt).
Hentepe	putxunan	(junan).

2

Ma	vigzal	(vigzar).
Si	igzal	(igzar).
Hemuk	igzals	(igzas).
Çku	vigzalt	(vigzart).
Tkva	igzalt	(igzart).
Hentepek	igzalan	(igzaran).

4

Ma	vukapam	(bukaşam).
Si	ukapam	(ukaşam).
Hemuk	ukapams	(ukaşams).
Çku	vukapamt	(bukaşamt).
Tkva	ukapamt	(ukaşamt).
Hentepek	ukapaman	(ukaşaman).

Yukarıdaki fiil çekimlerinin bazıları (inçirs, igzals, ukaşams) üçüncü şahıslarda -k eki alırken, putxun fiili çekiminde üçüncü şahısın hiçbir ek almadığına dikkat ediniz. Nesne alan fiiller -k (ergatif eki) alırken, putxun gibi nesne almayan fiillerin üçüncü halleri yalın olur.

7.14 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit. Ho/ var ixmarit.

- Çxomik inçirs-i?

Ho, **çxomik inçirs.**Var, **çxomik var inçirs.**

1. Kapçak inçirs-i (**imçvirs-i**)?
2. Parpalik inçirs-i (**imçvirs-i**)?
3. Ķinçi putxun-i?
4. Coğori putxun-i?
5. Coğorik ukaşams-i?
6. Ķoçik igzals-i?

7.15 Resimepes otzkedit do tudenı kitxalapes cuğaşı meçit.

A: Ķorocik mu ikums?

B: **Ķoroci putxun.**

A: Kapçak mu ikums?

B: _____

A: Sifterik mu ikums?

B: _____

A: Parpalik mu ikums?

B: _____

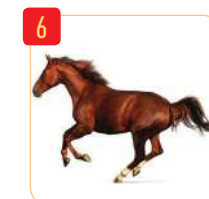

A: Ķařuk mu ikums?

B: _____

A: Tsxenik mu ikums?

B: _____

Sifteri ntsas skidun (skidun).

ğali

germa

zuğa

ntsa

nca

giçkiñan
gişkuñan

“skidun” yaşamak anlamına gelir.
Aşağıdaki gibi kullanılır.

- Ma Xopas psikidur.
- Si Xopas skidur.
- Hem Xopas skidun.
- Çku Xopas psikidurt.
- Tkva Xopas skidurt.
- Hentepe Xopas skidunan.

7.17

Jini ziñape ixmarit do tudeni
boşı svalepe opşit.

1. Sifteri ntsas skidun _____.
2. Çxomi _____.
3. Ğeci _____.
4. Mtuti _____.
5. Ķinçi _____.
6. Ķalmaxa _____.

7.16 Tudeni ğuli cumlepe dotzuranit.

1. Çxomi oxoris skidun. Var. Çxomi oxoris var skidun. Çxomi zuğas skidun.
2. Mtuti zuğas skidun. _____
3. Ķinçi zuğas skidun. _____
4. Sifteri ğalis skidun. _____
5. Kapça ncas skidun. _____
6. Ķalmaxa ntsas skidun. _____
7. Ķaŧu ncas skidun. _____

7.17 Hatzi (hus) tkva čarit, "Mi so skidun do mik mu ikums?"

1. Çxomi : Çxomi zuğas skidun do inçirs (imçvirs).

2. Tsxeni : _____

3. Mtuti : _____

4. Ķinçi : _____

5. Sifteri : _____

6. Ķalmaxa : _____

7.18

Tudeni čara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

OXORIŞI SKINDİNAPE

Ma Arte gemodzin. Hatzi (hus, huy) oxoris na miyonun skindinape goçinapaten.

Tsxeni dido maoropen (malimben, ħorom, ħqorop). Muşeni-ki, tsxeni didi do mskva ren. Gundze şani (boi) uğun. Majura skindinapeşen daha ħanconi (menceloni) ren do dido mani ukaşams.

Şaşu do coğori-ti Lazi oxorişı mskvanoba renan. Şaşa Lazişı oxoris coğori do şaşu iyen (iven, iqven). Şaşuk şai (vorsı) dzirems do mtugi çopums. Coğori koçışı en şai (eni vorsı) maneba ren do oxori cums.

Ar oxoris puci va ren-na hek skidala va ren. Ar pucişı mjate (mjalvate) ar oxorişı koçi skidun. Nana-çkimişe var orşaşe; puci, nana ren.

Kotume (korme) do mamuli-ti şai (vorsı) manebape renan. İris, kotumeşı makvali do mamulişı okriinu maoropenan (okiinu malimbenan).

Sifteri, otku do omskute var içoden. Ar Lazi şeni sifteri mtel (iri) skindinapeşı mapa ren. Xortzişı do makvalişı şai-muşı (vorsı-muşı) hemuk imxors. Şanda xançalis gelaxuneri gulun. Mtelis jindo otzķers.

Çkimi (şkimi) oxoris skindinape şaoba doloxe skidunan; oroperi do xeleri. Muşeni-ki, çku hentepe maoropenan (Şku hini malimbenan).

, hentepe çkuni va renan. Mtel ham kianaşı voret.

(Gişķuřan, hini şķuni var onan. İri ham dunyaşı voret.)

7.19 Tudenı fiilepeşi gognapa dogurale-tkvani-kala isinapit.

goçinapaten	uķařams	dzirems	çopums
otku	omskute	içoden	imxors
otzķers		çums	gulun

7.20 Tudenepesi doloxe na ren zişapeşi nam-muşi ixmart konoçarit.

Tkvani Opuşes

1. hentepe / hemtepe / entepe / hini
2. ğanconi / menciloni
3. purķi / pukuri / pukiri
4. iyen / iven / iqven
5. ķai / vorsi / vrosi / vrossi / xili
6. mja / mjalva
7. maoropen / malimben / şqorop / şorom

hini

7.21 **NENATE** : Čara iķitxit (7.18) do tudenı ķitxalapės cuğaři meřit.

1. Artes muşeni tsxeni aoropen (**oroms**, **qorops**, **alimben**)?
2. Ķařa Lazişi oxoris nam skindinape iyen (**iven**, **iqven**)?
3. Ķařuk do coğorik mupe ikuman?
4. Ar oxorişi ķoçi mute skidun?
5. Ar Lazi şeni sifteri mu ren?
6. Sifterik mu imxors?
7. Sifteri muçote gulun?
8. Arteşi oxoris skindinape muço skidunan? Muşeni?

» SKINDİNAPE

7.22 Tudenı paragrafis boşı svalepe opşit.

Oxoris dido skindina miyonun do hentepe (hini) go_____ apaten. Tsxeni didi do mskva ren. Gundze t_____ uğun. Majura skindinapeşen daha ğ_____ ren do dido mani u_____ ams. Ğaşuk k_____ dzirems do mtugi şop_____. Coğorik-ti oxori ř_____ s. Ar oxoris puci va _____ - _____ hek skidala va ren. Ar pucişı mja_____ ar oxori_____ koçi skidun. Sifteri, otku do omskute var i _____ en. Ar Lazi şeni sifteri mtel (iri) skindina_____ mapa ren. Ğanda xançalis gelaxu_____ gulun. Mtelis jindo o_____. Çkimi oxoris skindinape şaoba doloxe skidunan. Muşeni-ki, şku hentepe _____.

7.23 Tkva-ti tudenı skindinape şeni şuşa paragrafepe çarit.

Handwriting practice area with ten horizontal blue lines on a light green background.

7.24 Tudenı testi opşıť.

1) Tudenı zıťapeşı nam-muşı ar skin-dinaşı coxo ren?

a. bere	c. xoci
b. biči	d. bozo

2) Tsxeni dido maoropen, muşeni-ki, _____ gundze şani (boi) uğun.

a. mamuli	c. mtuti
b. tsxeni	d. bere

3) Tsxeni majura skindınapeşen daha _____ ren.

a. bere	c. oxorca
b. ęanconi	d. mota

4) Lazi oxorişı mskvanoba mu ren?

a. bere bura	c. si do ma
b. tzitzilape	d. řaťu do coęori

5) řaťa Lazişı oxoris coęori do řaťu _____.

a. iyen (iven, iqven)	c. mskva
b. doloxe	d. gale

6) řaťuk mu ikums?

a. burti isters (ťopu ibirs)
b. zuęas inčirs
c. mtugi čopums
d. sipori ikums

7) Oxorişı koči mute skidun?

a. pucişı mjate
b. kočişı mjate
c. mtsxulite
d. mbulite

8) _____; puci, nana ren.

a. čkimişe var orťaşe
b. bereşe var orťaşe
c. badişe var orťaşe
d. nana-čkimişe var orťaşe

9) Sifteri mi şeni skindınapeşı mapa ren?

a. řaťu-čkimi řeni
b. skani do čkimi řeni
c. Lazi şeni
d. Kotume do mamuli şeni

10) Xortzişı şai-muşı mik imxors?

a. mtugik (mtuik)
b. mtutik
c. sifterik
d. xocik

MOXTU KOCELAXEDU

Moxtu kocelaxedu
Ntsana-şkala msorida
Nusalepe da-şkimi
Bozopes tisyā vida

Anderi na naşkvare
Axir oxori-skani
Mo var gokomocaman
Komoxtu ora-skani

E dumani dumani
Nak ulur mani mani
Nana do baba-skanik
Nuķu okoduman-i?

Ṃpulera kodolodu
Toli-ti var idziren
Bozo şuri do guri
Ezmocepes madziren

Anonimi Lazuri Birapa

8. UNİTE

maovrani
unite

OPUŢES

(KYOİS - ÇOİS)

Ham unites mupe doviguraten...

- Opuŧes mupe renan?
- So vida (Lazcada istek kipi)
- So vidare (Lazcada gelecek zaman)
- Opuŧe-čkuni (kyoi-čkuni-čkoi-škuni)
- Mipeŧi ore?

8.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

ŞANAŞI OPUŢE

Arte, M̃polis skidun, ama opuŢe-muşi Atinas ren do hentepe (hini) Atinuri renan.
Hatzi ăăpu-muşi-kala isinapams. Meviucat.

Şana : ăăpu, opuŢe-čkunis (čoi-şkunis) mu gyodzin (coxons, codzun)? So ren?

ăăpu : OpuŢe-čkunis Noxlapsu gyodzin (codzun) do Atinas ren.

Şana : Mupe renan opuŢe-čkunis (kyoi-čkunis, čoi-şkunis)?

ăăpu : Didope renan (opşape oran). Ncalepe, ģalepe do germape renan.
Mcveşi oxorepe do pitsarişi serendepe renan. KarmaŢepe renan.

Şana : Hatzi mi ren opuŢes? Miti skidun-i?

ăăpu : Badepe do didalepe xvala renan.

Şana : Badepe do didalepe!... OpuŢes mu ikuman xvala xvala?

ăăpu : Mutu var ikuman. Xvala xvala skidunan.

Şana : E do, mundes idare (ida-ginon) opuŢeşe?

ăăpu : Ar tuta-şkule vidare.

Şana : OpuŢes mu are (vare, qva-ginon)?

ăăpu : Ar mtsika vičalişare. Nčai ptzilare. Ģalis vinčirare. Čxomi ăčopare.
Nandi-čkimi-kala visinapare do berepe-kala visterare (vibirare).

Şana : Dido kai. E do, tzanas mu are?

ăăpu : Tzanas opuŢeşe xolo moptare. Xolo hak vorŢare.

Şana : Dido kai! Dido vixeli. Hayde opuŢeşe vidat...

AĞANI ZİTAPE

1

2

oxori

3

baki (mandre, axiri)

4

bagei (patsxa)

5

karmaşe (mskibu)

6

xinci

7

alimevi

8

cixa

8.2

Boşi svalepe opşit.

1 b g n i

4 k r m ř e

2 x n c

5 b ě i

3 c x a

6 o x r

8.3

Resimis otzkedit do tzori cuğaşis nuğarit.

- a. serende, nalya ✓
b. cixa

- a. xinci
b. bageni (patsxa)

- a. serende (nalya)
b. cixa

- a. xinci
b. karmaşe (mskibu)

- a. bageni
b. oxori

- a. oxori
b. xinci

8.4

Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

1

1. Ham oxori ren-i?

Ho, ham oxori ren. / ~~Var, ham oxori va ren.~~

2

2. Ham bageni (patsxa) ren-i?

3

3. Ham cixa ren-i?

4

4. Ham xinci ren-i?

5

5. Ham karmaşe (mskibu) ren-i?

8.5

Tudeni resimepe mu ren doçarit.

1

serende (nalya)

2

3

4

5

Ma noğaşe vidare.

gişkitan
gişkuŭan

1. Lazcada, gideceğim, yüzeceğim, yakalayacağım gibi gelecek zaman (moxtasen ora) ifadeleri aşağıdaki gibidir.

- **pare** yapacağım
pa-minon
- **vidare** gideceğim
vida-minon
- **vinçirare** yüzeceğim
vimçvira-minon
- **pçopare** yakalayacağım
pçopa-minon

2. Alttaki ifadeleri inceleyiniz.

- **badepeşen made (-şen mefa)**
yaşlı adamlardan başka/ hariç
- **mcveşi oxori tarihi ev, eski ev**
- **nçai-şkule çay topladıktan sonra**
- **bere-kala (bere-şkala)**
çocuk ile, çocukla

Artaşeni Vitze-Arkabi	Atina	Xopa
asen - asere - qvasunon : yapacak		
pare	pare	pa-minon
are	are	qva-ginon
asen	asere	qvas-unon
paten	patere	pat-minonan
aten	atere	qvat-ginonan
anen	anere	qvan-unonan

Artaşeni Vitze-Arkabi	Atina	Xopa
idasen - idasere - idasunon : gidecek		
vidare	vidare	vida-minon
idare	idare	ida-ginon
idasen	idasere	idas-unon
vidaten	vidatere	vidat-minonan
idaten	idatere	idat-ginonan
idanen	idanere	idas-unonan

8.6 Tudenı zıŭape moxtasen oras doçarit.

1. pztılare/ pztıla-minon:
dalından koparacağım

Ma pztılare.

Si tzılare.

Hemuk tzılasen.

2. viçalışare/ viçalışaminon :
çalışacağım

3. pçopare/ pçopaminon:
yakalayacağım

Noğəşə idare-i?

A

B

A : Si noğəşə (noğəşə) idare-i?

B : Ho, ma noğəşə vidare.

A : Mundes noğəşə idare?

B : Çumanis noğəşə vidare. Si?

A : Ma ar xafə-şkule noğəşə vidare.

“olva - oxtimu : gitmek” fiili, az sayıdaki düzensiz fiilden biridir.
Zamanlara göre aşağıdaki gibi değişir.

Şimdiki zamanda : vulur (bulur)

Geçmiş zamanda : vidi (bidi)

Gelecek zamanda : vidare (bidare/ vida-minon)

8.7 Tudenı kitxalapes cuğəpi meçit (Ho/ Var).

1. Si noğəşə idare-i? Ho, ma noğəşə vidare. / Var, ma noğəşə var vidare.

2. Si nəai tzilare-i? _____

3. Si mundes ǵalis inçirare? _____

4. Si çxomi çopare-i? _____

5. Si Lazuri isinapare-i? _____

6. Si kibri içxare? _____

7. Si xe ibonare-i? _____

8. Si toma itsxonare? _____

Mundes idare (mundes ida-ginon)?

Ma čumanis Arťašenise vidare.
Si mundes Arťašenise idare?

8.8 Jini evulis otzkedit do tudenı kıtıalapes cuğaşı meçit. Mundes, so idare?

1. (Si) mundes Arkabişe idare? _____
2. Mundes Xopaşe idare? _____
3. Mundes Atinaşe idare? _____
4. Mundes Rizeşe idare? _____
5. Mundes Batumişe idare? _____

8.9 Tudenı cumlepes boşı svalepe opşıit.

1. Ma čumanis Arkabişe vidare _____.
2. Şana ar xafıa-_____ Xopaşe idasen.
3. Si mundes paşıu-_____ isinapare?
4. Ma opuťes nçai _____.
5. Ğalışe vidare do çxomi _____.
6. Opuťes badepe _____ miti va ren.

~~-şkule~~
vidare
-kala (-şkala)
ptzilare
pçopare
made (meťa)

8.10

Tudeni cumlepes xeta ren-na dotzuranit.

1. Opuře-čkimi Atinas vore.

Opuře-čkimi Atinas ren (Çoi-şkimi Atinas on).

2. Badepe do didalepe xvala pskidur.

3. Opuşes badi xvala var skidunan.

4. Ma opuşes var içalişare.

5. Ma opuşes nçai tzilare.

6. Si, nandi-skani-kala visinapare.

8.11

Hatzi si çari. Opuşes (çois, kyois) mupe are? (Mupe qva-ginon?)

1. Çxomi pçopare.

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

8.12 Okosinapu işkinit (8.1) do okosinapus na ren boşi svalepe opşit.

Arte : Ğağu, _____ mu gyodzin (muya codzun) ?

Ğađu : Opuŧe-čkunis Noxlapsu _____.

Arte : Mupe renan _____ ?

Arte : Hatzi _____ opuŧes?

Ğağu : Badepe do didalepe _____ renan.

Arte : Opuŧes mu _____ xvala xvala?

Ğağu : Mutu var ikuman. _____ skidunan.

Arte : E do, mundes _____ opuŧeşe?

Ğağu : Ar tuta-şkule vidare.

Arte : _____ mu are (vare, qva-ginon)?

Ğağu : Ar mtsika viça _____. Nçai _____ lare. Ğalis vin _____ rare.
Çxomi pço _____. Nandi-čkimi- _____ visinapare.

Arte : Dido kai. E do, tz _____ mu are?

Ğağu : Tzanas opuŧeşe xolo mo _____. Xolo hak vor _____.

Arte : Dido kai! Dido vi _____. Hayde opuŧeşe _____.

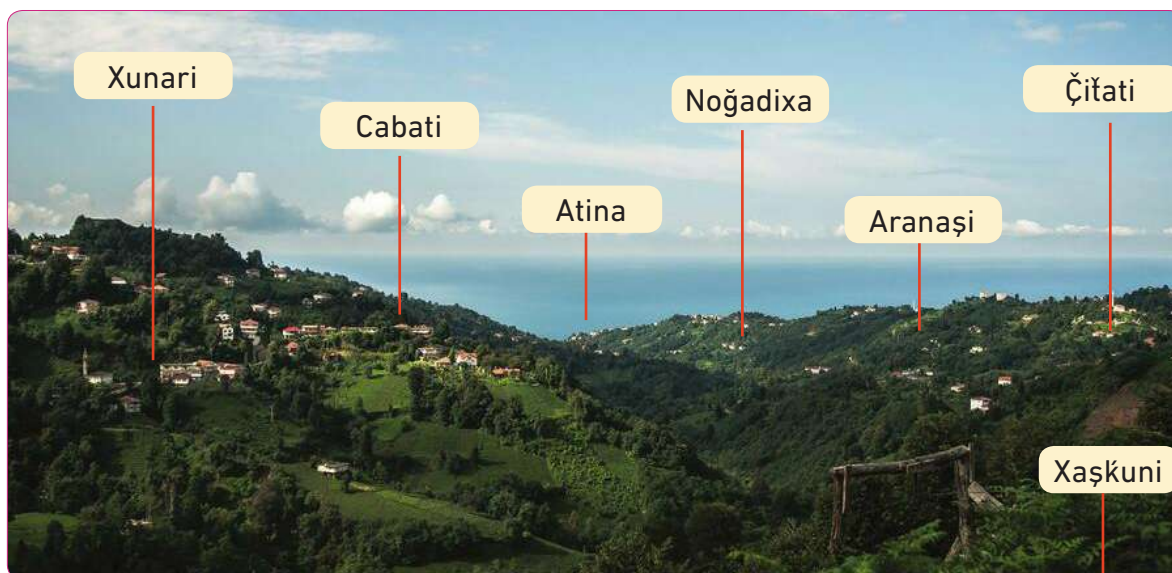

Ma Păpilaturi vore.

Si nam opuŧeŧe
(k^{yoiŧe}/ç^{oiŧe}) ore?

Ma
Păpilaturi vore.

8.13 Hatzi (hus) tkva-ti artıkatis ukıtıt do Lazuri opuŧepeŧi coxope çarıt.

1. Noxlapsu

2. Noğadixa

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

Ma Ķatzapeši vore.

Ma Ķatzapeši vore.
Si mipeši ore?

Mipeši Ore?
Kimlerdensin?

Ma-ti Ķuštapeši
vore. Si mipeši ore?

8.14 Jini evulis otzkedit do jur maneba-tkvani ņeni boşi svalepe opşit.

Coxo : _____

Coxo : _____

Mipeši : _____

Mipeši : _____

Opuşe : _____

Opuşe : _____

Noĝa : _____

Noĝa : _____

8.15 Tkvani opuŝes nam ekrabape renan. Coxope-nişi (yoxope) doĉarit.

1. Ķatzaŝi

5. _____

2. _____

6. _____

3. _____

7. _____

4. _____

8. _____

8.16 Tudenı zıtape ikıtxıt (golionıt, tkvıt) .

1. Ma umanis **moviseler**.
2. Ma xe do ıcı **vibonam**.
3. Ma memsofas **dopxedur**.
4. Ma seris **vincir**.
5. Ma otsxecite toma **vitsxonam**.
6. Ma ave **pşum**.
7. Ma furate ıbri **vixam**.
8. Ma ofisis **vialışam**.
9. Ma dulyaşe **vulur**.
10. Ma parkis **vigzal**.
11. Ma parkis **vuapam**.
12. Ma bureği (paponi) **vimxor**.

8.17 Zıtape ixmarıt do boşı svalepe opşıt.

vidare mu idare xvala xolo are opare -ala —Dutxe—

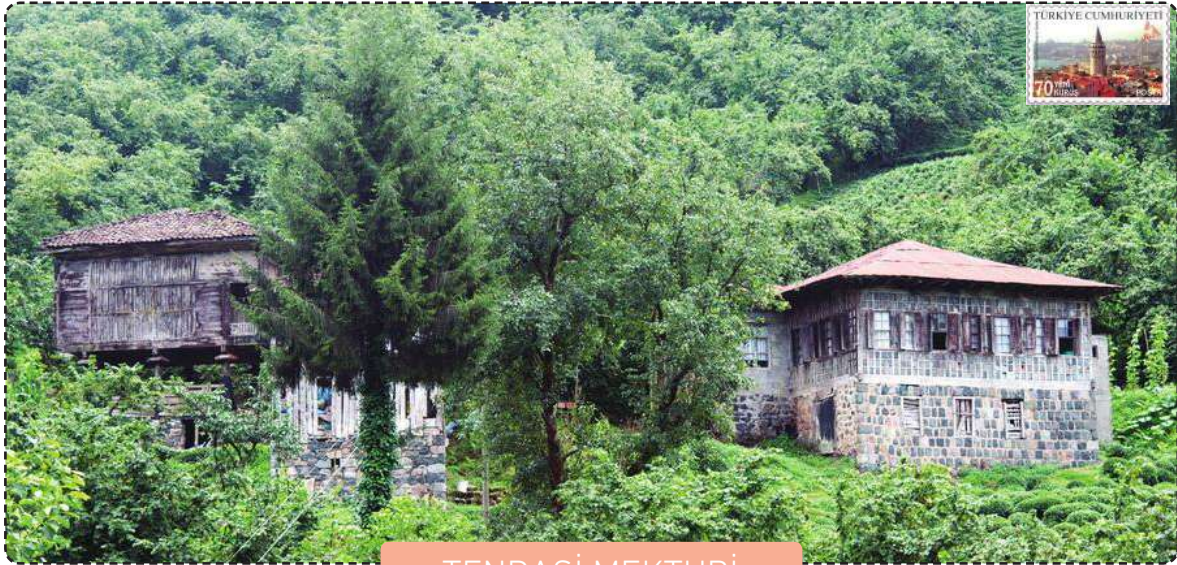
1. Opue-kimis **Dutxe** gyodzin (**codzun**).
2. Opue-kimis badepe do didalepe skidunan.
3. Si opuşeşu mundes ?
4. Opues nai ptzilare. alış vinirare. xomi .
5. Ar tuta-şkule vidare.
6. Şana, si opues mu xvala xvala?
7. Nandi-kimi- visinapare do berepe-ala .
8. Tzanas opueşu xolo vi . Xolo hak vorare.

8.18

Tudeni čara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

TENDAŞI MEKTUBİ

Oroperi Tutaste,

Hatzi (hus, huy) opuŧes vore. Opuŧes-čkimis Dutxe gyodzin (codzun, coxons). Dutxe mcveŧi opuŧe ren do Arŧaŧeniŧe(n) viŧoŧkit kilometro mendra ren. Opuŧe-čkimis, irikale ncalepe do ğalepe renan. Diŧka do tzkari germaŧe mulun do upareli ren.

Mcveŧi oxorepe, pitsariŧi serendepe do karmaŧepe miĝunan. Hakonuri koçepe mončinoras (yazis) opuŧes do inoras (kiŧis) noĝas skidunan. Heŧeni, badepe do didalepe inoras xvala doskidunan.

Hak iris nčaiŧi livadepe (onŧulepe) miĝunan. Mončinoras nčai pŧzilumt do nčaiŧi parate pskidurt. Čku puci-ti miyonunan (Čkin puci-ti miqounan). Hemuŧeni mončinoras ngolaŧe vulurt.

Opuŧe-čkunis ar mcveŧi oxvame, otxo karmaŧe, ar gečkapiuri mektebi do nčaiŧi alimevi komiĝunan. Alimevis nčai gamačamt.

Opuŧe-čkimis ar didi ğali (ruba, abja) gelulun do hek kalmamaxa skidun. Ma bazi orapes ankesite čxomi oçopuŧe vulur. Čxomi oçopu-ti xadzi mayen (kai domatzonen).

Čkimi opuŧes koçepe dido pelaperi renan. Oxorcaŧepe do komolepek dido (zade, yopŧa, opŧa) ičaliŧaman. Mončinoras nčai tziluman, lazuŧi xačkuman do ntxiri tziluman. İnora ŧeni germaŧe diŧka tzopxuman do oxoriŧe toruman (diŧka zdaman).

Amtsika-ti čkimi dogitzva... Hatzi mutu dulya var miĝun ama ar xaŧŧaŧi doloxe nčai otzilu gevočkare. Ukule, ğaliŧe vida do vinčirare, čxomi pčopare. Čkva (baŧka) mu ppare-i? Dopxada do mboli mboli nandidi-kala visinapare do berepe-kala visterare (vibirare). Arti, ar Lazuri romani komiĝun, hem vikitxare.

Dido gomančeli (makomadi). Si-ti mičari.

Guriŧ xelate / Tenda

8.19 Çara ikitxit do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Tendaşi opuŧes Dutxe gyodzin (**codzun/ coxons**). Ho _____
2. Dutxe Arŧaŧeniŧi doloxe ren. _____
3. Dutxes diŧka do tzkari zuğaŧe mulun do parate ren. _____
4. Duxtuxepe monçinoras opuŧes, inoras noğas skidunan. _____
5. Badepe do didalepe inoras opuŧes xvala doskidunan. _____
6. Dutexes, iris nçaiŧi livadepe uğunan. _____

8.20 Gnapa-muŧi ayni na ren ziŧapes ayni numera meçit. Evulis otzkedit.

1 hatzi	___ oruba	___ nalya	___ çku
___ mcveŧi	___ tzkari	___ karmaŧe	___ miyonun
1 hus	___ abja	___ inora	___ ŧku
1 huy	___ germa	___ mskibu	___ ceçapuri
___ eski	___ serende	___ kiŧi	___ miqoun
___ ğali	___ ndaği	___ çkin	___ geçkapuri

8.21 **NENATE:** Çara ikitxit do tudeni kitxalapes cuğapı meçit.

1. Tutastes mik mektubi uçarı?
2. Tendaşi opuŧes mu gyodzin (**codzun**)?
3. Duxtuxepes mu uğunan?
4. Dutexes germaŧe mu moğaman?
5. Tendak ankesite mu ikums?
6. Oxvame mu ren?

» OPUṲES

8.22

Serendes (**nalyas**), oxoris, xincis, bagenis, karmaṡes (**mskibus**) foto gamuḡi do hak konoṡabi. Uḡule, maneba-skanis ar mektubi duṡari do oxotzonapi, skani opuṡes mupe renan? Opuṡe-ṡkvani na oṡinapaten ar ṡara doṡari.

oxoriṡi foṡo

serendeṡi (**nalyaṡi**) foṡo

karmaṡeṡi (**mskibuṡi**)
foṡo

Xinciṡi foṡo

8.23 Tudenı testi opşıť.

1) Ma Ķustapeşı vore.

Si _____ ore?

- a. cumaşı c. mipeşı
b. babaşı d. nanaşı

2) Ķustape Atınuri renan. Faşulape _____ renan?

- a. sonuri (nakoňuri) c. mik
b. Xope d. Vitze

3) şaşu do nandidi-skani so (nak) _____?

- a. iri c. skidun
b. şaşa d. dorgun

4) Opuşe-skanişı şalepes mu skidun?

- a. puci c. şeci
b. çxomi d. mtuti

5) Badepe do didalepek opuşes mu ikuman?

- a. ixoronaman
b. şanda inciran
c. xvala xvala skidunan
d. dişka toruman/ dişka zdaman

Opuşe-şkimiş mcveşı (eski) Lazuri oxorepe, oxvamepe, karmaşepe do xincepe renan. şalepes şxomepe, germapes şeci do mtutepe skidunan. Oxorepes puci miyonunan (miqonunan).

Jini çara ikitxit do 6, 7, 8. kitxalapes cuşaşi meçit.

6) Opuşe-şkimiş mu va ren?

- a. sinema c. karmaşe
b. oxori d. oxvame

7) Oxoris mu var pşinaxumť?

- a. puci c. şoşi
b. mtuti d. kotume (korme)

8) Germas mupe skidun?

- a. şoşepe c. şxomepe
b. mtutepe d. coşorepe (laşepe)

9) Oxoris nam skindinape pşinaxumť?

- a. mtuti do şeci
b. tzitzila do mşvabu
c. puci do xoci
d. dundu do vava

MUPERİ BOİ GİĞUN

Muperi boyi giğun
Gyuli tzitzila re-i
İris nena na meçam
Şa okitzilare-i

Gyuli, mod gemigondi
Ma mutu var goğodi
Si ipti gdziri-şkule
Hem oras domoğodi

Oropa pañi ŧei
Mitis-ti mot naçaras
Ma guri kokomatzku
Ar gomitzkedi yaras

Ozmonu ozmonuten
Domağodu marazi
Miti megabre va ren
İr domavu garazi

İriş dulya divu do
Çkimi muşen var iven
Gyuli, komoxti çkimde
Goxvetzebu mu iven

Arkaburi Yaşar Turna

9. UNİTE

maçxoroni
unite

ĶAĶA NDĢERİ DULYAPE

Ham unites mupe doviguraten...

- Aĝani Lazuri fiilepe
- Hatzineri (husineri) ora
- Ķitxala do Negativi cumle
- Mi-ķala (mi-šķala)
- Mute (muyate)
- SaaĶi naķo ren?

9.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit, tkvit).

Şana : Xela kaoba, Tana! Mu ikum haşo?

Tana : Mu þa! Govixadzirer. Mektebişe vidare.

Şana : Ora giġun-na amtsika dovisinapat.

Tana : Ora komiġun. Dopxedat do visinapat.

Şana : Tana, si nam saaġis mektebişe ulur?

Tana : KĀŤa ĉumanis, saaġi aşis mektebişe vulur.

Şana : Dersi-şkule mu ikum?

Tana : Dersi-şkule parkis sipori vikum. Vuĉaþam, burti vister.

Şana : Dido ĉai. Ma-ti skani steri vore.

AR SAAġI-ŞKULE

Şana : Hatzi (atzi, hus, huy) saati naĉo ren, Tana?

Tana : Saati otxo ren. Eviselat-i (moviselat-i)?

Şana : Ho, eviselat do oxorişa vidat.

Tana : KĀi hem ora, guriş xelate!

Şana : Guriş xelate, Tana!

AĞANI ZİTAPE

1

2

3

Ma

kitabı vikitxam.

ordo moviseler.

televuzis votzker.

Si

kitabı ikitxam.

ordo moiseler.

televuzis otzker.

Hemuk (heyak, iyak)

kitabı ikitxams.

ordo moiselen.

televuzis otzkers.

Çku (şku)

kitabı vikitxamt.

ordo moviselert.

televuzis votzkert.

Tkva

kitabı ikitxamt.

ordo moiselert.

televuzis otzkert.

Hentepek (hinik)

kitabı ikitxaman.

ordo moiselenan.

televuzis otzkeran.

1, 2, 3 ve 6 numaralı fiillerin üçüncü şahısları -k eki alırken 4 ve 5 numaralı fiillerin üçüncü şahısları yalın halde olur.

4

5

6

govixadzirer.

ordo goşkutsxur.

Ma

movişvacam.

goixadzirer.

ordo gokutsxur.

Si

moişvacam.

goixadziren.

ordo gokutsxun.

Hemuk (heyak, iyak)

moişvacams.

govixadzirert.

ordo goşkutsxurt.

Çku (şku)

movişvacamt.

goixadzirert.

ordo gokutsxurt.

Tkva

moişvacamt.

goixadzirenan.

ordo gokutsxunan.

Hentepek (hinik)

moişvacaman.

9.2 Tudenı zıtape govışinat.

1. mo...iseler moviseler
2. ...ibon... _____
3. do...xed... _____
4. ...itsxon... _____

1. ...ıçx... _____
2. ...ıçalış... _____
3. ...uķap... _____
4. ...imxor _____

9.3 Evulis otzkedit do tudenı cumlepes zamirepe doķarit.

1. Hemuk (heyak, iyak) kitabi iķitxams.
2. _____ xura vibonam.
3. _____ televizis votzķert.
4. _____ govixadzirer.
5. _____ ordo gokutsxur.
6. _____ kitabi viķitxam.

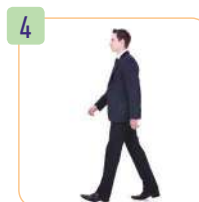

9.4 Tudenı ķitxalapes cuķaķi meķit.

1. Si kitabi iķitxam-i? _____
2. Si televizis otzķer-i? _____
3. Si oxoris dişvacam-i? _____
4. Şana ordo gokutsxun-i? _____
5. Şanak xe ibonams-i? _____
6. Çku (şķu) xe vibonamt-i? _____

9.5 Resimepe do çarape okomçeşit. Cuğaþepe tudenı kuşis çarıt.

Votzker.

Govixadzirer.

Movişvacam.

Vikıtxam.

Vigzal.

9.6 Tudenı cumlepes na ren boşı svalepe opşıt.

vibonam

goixadziren

uķaþams

~~içxams~~

votzker

vimxort

ulun

ikıtxams

1. Şanak kibiri (kibri) içxams.
2. Çku (şku) çumaneri gyari _____.
3. Ma televuzis _____.
4. Hemuk kitabi _____.
5. Ma xura _____.
6. Exak parkis uķ _____.
7. İsmaili go _____.
8. Arte sinemaşe _____.

Artek gyari imxors.

9.7 Evulis otzkedit do kata cumle şeni ar kitxala kogetzopxit.

- Ma mektebişe vulur. Si mektebişe ulur-i? _____
Si so ulur? _____
- 1. Ma çumanis moviseler. _____ ?
- 2. Ma xe do pici vibonam. _____ ?
- 3. Ma memsofas dopxedur. _____ ?
- 4. Ma dorçelis (oncire) vincir. _____ ?
- 5. Ma toma vitsxonam. _____ ?
- 6. Ma kave pşum. _____ ?
- 7. Ma dulyaşe vulur. _____ ?
- 8. Ma vukapam. _____ ?

9.8 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit (Ho/ var).

- Si xe ibonam-i? Ho, ma xe vibobam. _____
Var, ma xe var vibonam. _____
- 1. Si çumanis moiseler-i? _____
- 2. Si xe do pici ibonam-i? _____
- 3. Si kulis (tronis) doxedur-i? _____
- 4. Si kave şum-i? _____
- 5. Si kibiri içxam-i? _____
- 6. Si ofisis içalışam-i? _____
- 7. Si parkis ukapam-i? _____
- 8. Si bureği (paponi) imxor-i? _____

9.9 Tudenı zışape okomeşit.

1. Hentepek kibiri

2. Ma xura

3. ku kitabı

4. Tkva lumcineri gyari

5. Artek şave var

6. Tkva seris dido

7. Nandidi-skani karmateşe

8. şanak pavrişas

9. Cuma-kimik televizis

10. Ma oxoris

a. şums.

b. vibonam.

c. ialişams.

. movişvacam.

. ixaman.

d. otzķers.

e. imxort-i?

f. vikitxamt.

g. ulun-i?

h. incirt-i?

9.10 Hatzi tkva arit.

Ar ndęaři doloxe mupe ikum? Televuzis otzķer-i? Ondęeneri gyari imxor-i? Kitabı ikitxam-i? Nam kitabı okitxu gaoropen? şaşa ndęas xura ibonam-i? So ialişam?

Si mundes dersi içalışam?

Ma **lumcis** dersi viçalışam.
Si mundes dersi içalışam?

Ma **seris** dersi
viçalışam.

oraşi ziŧape

çumani

ndğaleri

lumci

seri

giçkiŧan
gişkutan

Çumani, ndğaleri, lumci, seri
kelimelerini zaman zarfı olarak
kullanmak için sonlarına “-s” eki
getirilir.

- çumani **çumanis**
- ndğaleri **ndğaleris**
- lumci **lumcis**
- seri **seris**

- **Çumanis** kibiri viçxam.
- **Ndğaleris** ofisis viçalışam.
- **Lumcis** kitabı vikitxam.
- **Seris** ordo vincir.
- **Ğanda** tzkari (**tzari**) pşum.
Her zaman su içerim.
- **Kata** ndğa mektebişe vulur.
Her gün okula giderim.
- **Aina** (**çkar**) televizis var votzker.
Hiç televizyon izlemem.
- **Pöte** televizis var votzker.
Hiçbir zaman televizyon izlemem.
- **Ordo ordo** televizis votzker.
Sık sık televizyon izlerim.

9.11 “Mundes mu ikumt?” tudenı boşı sıvales doçarıt.

1. <u>seris</u>	Vincirt.	çumanı
2. _____	Dulyaşe vulurt.	ndğaleri
3. _____	Kitabi vikitxamt.	lumci
4. _____	Movişvacamt.	seri
5. _____	Viçalişamt.	kağa ndğa
6. _____	Toma vitsxonamt.	aina, çkar
7. _____	Ķibiri viçxamt.	şanda
8. _____	Çumaneri gyari vimxort.	

9.12 Oraşı zişape ixmarıt do tudenı kitxalapes cuğapı meçıt.

şoşe şanda (rote) kağa ndğa ordo ordo aina (çkar)

1. Mundes incir?

Seris vincir.

2. Mundes dulyaşe ulur?

3. Mundes xura ibonam?

4. Mundes televuzis otzker?

5. Mundes kitabi ikitxam?

6. Mundes moiseler?

koşeppek mu ikuman?

9.13

Hatzi tkva ĉarit.

- KĀĀ ĉumanis mupe ikum?

1. Ĉumaneri gyari vimxor.

2. _____

3. _____

1

2

- KĀĀ ndĝas mupe ikum?

1. _____

2. _____

3. _____

3

- KĀĀ lumcis mupe ikum?

1. _____

2. _____

3. _____

4

- KĀĀ seris mupe ikum?

1. _____

2. _____

3. _____

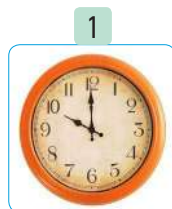

Saaŭi naŭo ren (Nam saaŭi ren)?

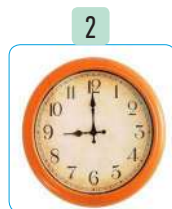

Saaŭi naŭo ren?
(Nam saaŭi ren?)

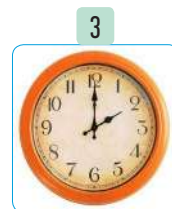
Saaŭi otxo ren
(on).

Saaŭi viti ren.

Saaŭi xoro ren.

Saaŭi juri ren.

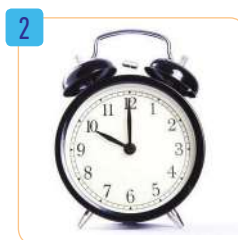
9.14

Saaŭi naŭo ren (Nam saati ren)? Tuden i saatepes otzŭedit do nuŭarit.

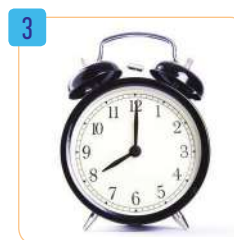
a. Saaŭi juri ren.

b. Saaŭi aŭi ren. ✓

a. Saaŭi viti ren.

b. Saaŭi vitoari ren.

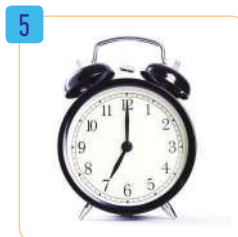
a. Saaŭi xoro ren.

b. Saaŭi ovro ren.

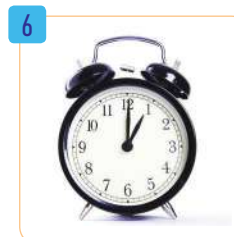
a. Saaŭi sumi ren.

b. Saaŭi vitojuri ren.

a. Saaŭi ŭkiti ren.

b. Saaŭi xuti ren.

a. Saaŭi otxo ren.

b. Saaŭi ari ren.

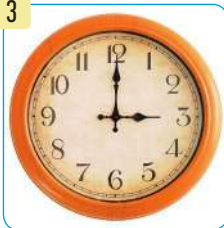

9.15 Saaŕi naċo ren (**nam saaŕi ren**), tudenĠ evulepes otzċedit do ċarit.

1

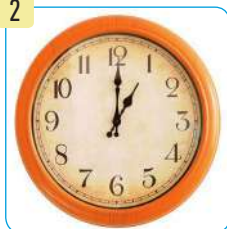
3

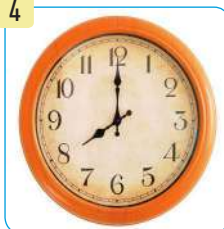
5

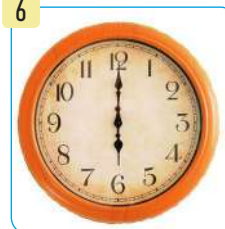
2

4

6

9.16 TudenĠ resimepe do ċarape okozemcit.

1

2

3

4

5

- KĀŢA ċumanis saaŕi ovros gopċutsxur.
- KĀŢA lumcis saaŕi aşis lumcineri gyari (**cari**) vimxor.
- KĀŢA ċumanis xura vibonam (**ċaċula vimbonam**).
- KĀŢA seris saaŕi vitoaris toma vitsxonam do vincir.
- Ndġaleris xasġaxanas viċaliŝam (**vitsadebur, viċaliŝebur**).

3

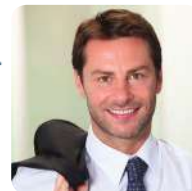

saaŕi viti-şkule / dersi-şkule

Saaŕi viti-şkule so
idare?

Saaŕi viti-şkule
oxorişe vidare.

Tudeni evulepes otzķedit.

- Ķaŕa seris, saaŕi viti-şkule vincir.
- Ķaŕa ndġas, saaŕi ovro-şkule televuzis votzķer.
- Ŗana, ĉķimi-şkule gyari (ŝķimi-ŝukule cari) imxors.
- Ķaŕa lumcis, dersi-şkule sinemaşe vulur (bulur).

9.17 Ziŕape ixmarit do boşi svalepe opşit.

ikitxams

ikums

iĉxams

ukaŭams

incirs

imxors

isters

ulun

1. Ŗanak dersi-şkule sipori ik_____.
2. Ma, mektebi-şkule burti vi_____.
3. Ma, lumcis saaŕi ovro-şkule kitabi vi_____.
4. Ma, seris saaŕi viti-şkule vin_____.
5. Artek, gyari-şkule (cari-şukale) vu_____.
6. Exa, ĉķimi-şkule (ŝķimi-şukale) mektebişe u_____.
7. Arte do Ŗanak, saaŕi xuti-şkule gyari im_____.
8. Ma, gyari-şkule kibri (ĉibri, kibiri) vi_____.

Mi-kala dersi içalışam?

Ma Arte-kala dersi viçalışam.
Si mi-kala dersi içalışam?

Ma Tanura-kala
dersi viçalışam.

-kala (-şkala) : birisi ile

- mi-kala (mi-şkala) : kimle
- İsmaili-kala (İsmaili-şkala) : İsmail ile
- skani-kala (skani-şkala) : Seninle

9.18 Tudenı kİtxalapes cuğaşı meçit.

1. Si mi-kala televizis otker? Ma Şana-kala televizis votzker.
2. Si mi-kala sinemaşe ulur? _____
3. Si mi-kala gyari imxor? _____
4. Si mi-kala burti ister? _____
5. Si-mi-kala dersi işkinam? _____
6. Kāta ndğas mi-kala inçir (imçvir)? _____
7. Si mi-kala incir? _____
8. Si-mi kala kitabi ikitxam? _____

9.19 Ķitxalapēs cuġaġi meċit.

1. Si nam saaġis ċumaneri gyari (cari) imxor?
Ma saaġi ovros ċumaneri gyari (cari) vimxor.
2. Mundes kitabi iġitxam?

3. Ķaġa ċumanis xe do ħici ibonam-i?

4. Ķaġa ndġas mi-ġala dulyaše ulur?

5. Si ordo ordo ġibiri (ġibiri) iċxam-i?

6. Si nam saaġi-šġule xura ibonam (kaġula imbonam)?

9.20 Turkuri cumlepe Lazuriše golaktit

1. Sen ne yiyorsun? _____
2. Sen en zaman kitap okuyorsun? _____
3. Sen kim ile yemek yiyorsun? _____
4. Her ġün iše ġidiyor musun? _____
5. Saat kaçta, kim ile uyuyorsun? _____
6. Her zaman televizyon izliyor musun? _____
7. Sık sık dişini fırçalıyor musun? _____
8. Sabah erken uyanıyor musun? _____

AĞANI ZİTAPE

1 arabate	2 şisikleşite	3 uçağıte (maputxocete)
4 tirenite	5 otobusite	6 kuçxete

“-te” eki araçların sonuna eklediğinde işin hangi araç kullanılarak yapıldığını gösterir.

Ör: Dulyaşe mute ulur?
Dulyaşe arabate vultur.

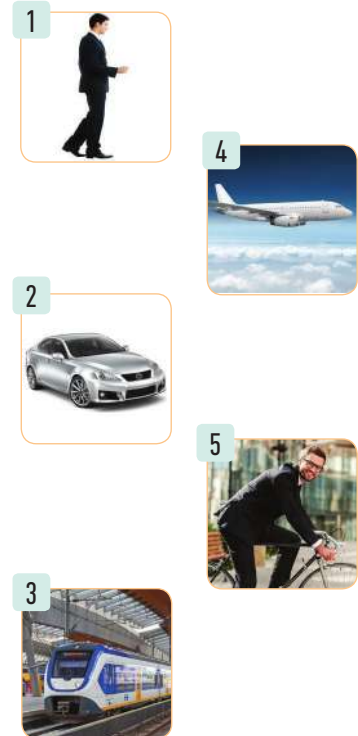
9.21 Resimepes otzkedit do cuğapı meçit.

1. Mektebişe mute ulur?
Mektebişe kuçxete vultur.
2. Mşolişen Xopaşe mute ulur?

3. Nandidi-skanişi opuşeşe (kyoişe) mute ulur?

4. Parkişe mute ulur?

5. Ťrařuzanişen Atinaşe mute ulur?

9.22 Evulis otzkedit do kaša cumle šeni ar kitxala dočarit.

1. Si mundes nčai šum ?
Ma kaša čumanis nčai pšum.
2. _____ ?
Ma, Šana-kala (**Šana-škala**) dersi vičališam.
3. _____ ?
Ma pisikležite saači ovros mektebiše vulur.
4. _____ ?
Ma mektebi-škule sipori vikum.
5. _____ ?
Ma lumcis saači čxoros kitabi vikitxam.
6. _____ ?
Hatzi (**atzi, hus, huy**) saači xuti ren.

9.23 Tuden cumlepe ikitxit do boši svalepe mečameri ziřapete ořšit.

1. Ma ordo ordo nčai <u>pšum</u> .	ovro-škule
2. Šana do Amedik _____ kitabi ikitxaman.	kaša ndğas
3. Kaša čumanis saači _____ sipori vikum.	otoposite
4. Nana-čkimi kaša ndğas _____ dulaše ulun.	Šana-kala
5. Lumcineri gyari _____ vimxor.	čxoros
6. Kaša lumcis, saači _____ xura vibonam.	var
7. Ma şoşe televizis _____ votzker.	heşote
8. Artek kaša lumcis xe do řici ibonams do _____ incirs.	pšum

9.24

Tudeni ĉara ipti iucit (*işkinit, isiminit*), ukule ikitxit (*golionit*).

ARTEŞI AR NDĜA

Ma Arte gemodzin do magurale vore. E do, kaĥa ndĝas mektebişe vulur. Kaĥa ĉumanis ordo moviseler. Maarani (*ipti*), xe do ĥici vibonam, tomalepe vitsxonam. Ukule, sipori vikum. Parkis sipori oxenu kai domatzonen (*xadzi may-en*). Heşeni, vulur do parkis vigzal, vuĥaĥam. Sipori-şkule oxorişe *govikter*. Sipori xuraŝi kaoba şeni dido beĉiĥi ren.

Ĉumaneri gyari-şkule ĉanta-ĉkimi pxadzirum. Saaĥi ĉxoros gyari (*cari*) vimxor do maneba-ĉkimi-ĥala mektebişe vulur.

Dersepe-ĉkimi saaĥi vitis gyoĉĥams (*coĉams*). Dersis ĥoĥe leba var dopskidur. Ar ndĝas şkit dersi miĝunan. Ma ĥanda dersepe-ĉkimi kai viucam (*vorsi viŝĥinam, kai visimin*). Dersepe ondĝeri-şkule saaĥi otxos iĉoden. Mektebi-şkule kuĉxete oxorişe govikter.

Oxorişe govikta-şkule amtsika movişvacam. Ukule, sokaĝiŝe gamavulur do manebape-ĉkimi-ĥala burti vister. Ma burti osteru xadzi mayen (*kai domatzonen*) do dido kai burti vister (*vorsi ŝoĥu vibir*).

Dolumcasi (*dolumĉaŝi*) oxorişe amavulur. Bazi orapes leba mayen (*maven, yano ma-qven*) do baba-ĉkimik mibecĝams. Gyari-şkule, majurani ndĝaŝi dersepe-ĉkimi dovikum. Ar saaĥi-ĥonari (*ar saaĥi-ŝukuri*) kitabi viĥitxam. Ĉku, kaĥa lumcis nana, baba, cuma do da-ĉkimi-ĥala okovisinapamt. Ma hentepe dido maoropen (*ma hini opşa malimben*). E do, ar mtsika-ti muziĝi viŝĥinam (*visimin, viucam*). Saaĥi ĉxoros

9.25 Tudeni cumlepe tzori ren-na HO, vana VAR çarit.

1. Sipori xuraşı kaoba şeni dido beciği ren.
2. Arte, dersis şöte leba var doskidun.
3. Artes, ar ndğas şkit dersi uğun.
4. Arteşi dersepe ondğeri-şkule saaşı otxos içoden.
5. Arte, mektebi-şkule kuçxete sinemaşe ulun.
6. Arte dolumcasi (**dolumcaşı**) oxorişe var amulun.

Ho**9.26** **NENATE:** Tudeni kitxalapex cuğapı meçit.

1. Arte mi-ķala mektebişe ulun?
2. Arteşi dersepe nam saaşis gyoçķams (**coçams**)?
3. Arteşi dersepe nam saaşis içoden?
4. Arte mektebi-şkule muçote oxorişe goikten?
5. Arte, soķağis mu ikums?
6. Artek ķaķa lumcis mipe-ķala isinapams?

» ĶĀĻA NDĢERĪ DULYAPE

9.27 Tudenı paragrafis na ren boşı svalepe opşıt.

Ma Arte gemodzin. Kaŭa ĉumanis ordo movi_____er. Maarani, xe do pi-
vi_____am, tomalepe vi_____am. Ukule, sipori vi_____. Sipori-şkule oxo-
riŝe govi_____er. Sipori, xuraŝi kaoba şeni dido beciŝi ren. Ĉumaneri gyari-şkule
ĉanta-ĉkimi p_____um. Saaŝi ĉxoros gyari (cari) vi____or do maneba-ĉkimi-ka-
la mektebişe vu____ur. Dersepe-ĉkimi saaŝi vitis gyo____ams (co____ams). Der-
sis poşe leba var dop_____ur. Dersepe ondĝeri-şkule saaŝi otxos i_____en.
Mektebi-şkule kuĉxe____oxorişe govikter. Oxorişe govikta-şkule sokaĝiŝe _____
vulur do manebape-ĉkimi-kaŭa burti vi_____er. Ar saaŝi-konari (ar saaŝi-ŝukuri) kita-
bi vi_____am. Ĉku, kaŭa lumcis nana, baba, cuma do da-ĉkimi-kaŭa _____visina-
pamt. Saaŝi ĉxoros mja p____um do vi_____ir.

9.28 Tudenti boši svalepes tkva-ti ar ndğa-tkvani dočarit.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

9.29 Tudenı testi opşıť.

1. Ma káťa seris ordo _____.

a. vincir	c. vibgar
b. noğa	d. goşkutsxur

2. Káťa _____ leba (yano) gořktutsxur.

a. bere	c. xvala
b. čona	d. čumanis

3. Ma káťa ndğas ofisis _____.

a. ulun	c. şums
b. vičaliřam	d. ukaşams

4. Si oxorişe _____ ulur?

a. jur	c. mundes
b. nam	d. mi

5. Saaşi _____ ren?

a. mundes	c. mu
b. naķo	d. mi

6. Saaşi _____ ren.

a. lumci	c. xuti
b. seri	d. čumanis

7. Nam _____ dulyaşe ulur?

a. čona	c. mşora
b. saaşi	d. xut

8. Si čumaneri gyaris mu _____?

a. imxors	c. imxor
b. vimxor	d. imxoran

9. Berek parkis sipori _____.

a. ikums	c. vikum
b. vigzal	d. vulur

10. Seris kitabi vikixam do _____.

a. incirs	c. incir
b. vincir	d. vincirt

11. Čumaneri _____ čanta-čkimi pxadzirum.

a. gyari-şkule	c. cari
b. bere-kala	d. gyarite

12. Mektebi-şkule _____ oxorişe govikter.

a. makvalite	c. kuçxete
b. čxindite	d. xepete

Nana nani oy oy

Ela komox̃ti ela,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

E na va mogalasen,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Gogala gogala do,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Şkimda na cegalasen.

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķriyi mamuli kriyi,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķriam do moy va tanum?

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķuli kormepe şkala,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķaoba cegotanun,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

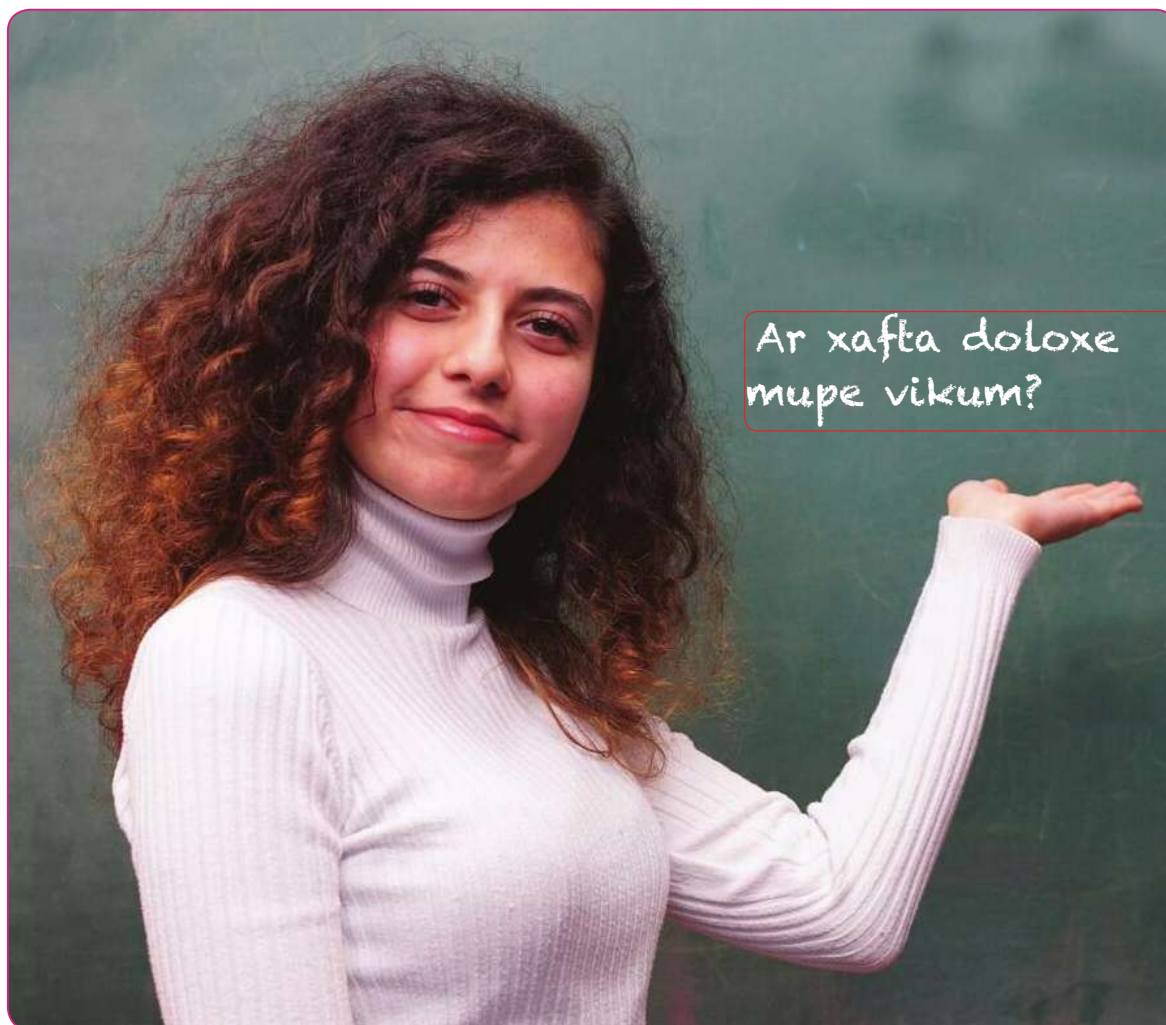
Anonimi Lazuri birapa

10. UNÏTE

mavitani
unite

AR XAFŦA-ÇKİMİ

Ham unites mupe doviguraten?

- Xaftaşı ndgalepe
- Gesvareri numerape
- Bazi fiilepe

10.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Tenda do Tana gzas okvages do isinapaman. Vişkinat (viucat, visiminat).

Tenda : Xela kaoba, Tana! Andğa mu ikum?

Tana : Xela kaoba Tenda! Andğa dulya miğun.

Tenda : Muşi dulya? Kağa ndğas mektebişe ulur-i?

Tana : Var, kağa ndğas var vulur. Ar xaftas otxo ndğa mektebişe vulur.
Cumaçxas xvala dersi var miğun.

Tenda : E do, mu ikum cumaçxas?

Tana : Oxoris dopxedur do kitabi vikitxam. Ma kitabi okitxu kai domatzonen.

Tenda : E do, sabaţoni do mjaçxas mu ikum?

Tana : Sabaţonis sipori vikum do manebape-çkimi bdzirem.
Arti, baba-çkimi-kala galişe vulurt do çxomi pçopumt.

Tenda : Andğa nam ndğa ren?

Tana : Andğa mjaçxa ren.

Tenda : E do, sinemaşe vidat-i?

Tana : Moro mu! Hayde vidat...

NDĞALEPE

TUTAÇXA

İKİNAÇXA

CUMAÇXA

ÇAÇXA

ĞARASĐE / OBIŞXA

Xaftaşı Doloxe

SABAĞONI / SURIŞXA

MJAÇXA

Xaftaşı Gamolva

10.2 Boşı svalepe opşit.

1

ikinaçxa

cumaçxa

ğaraske

sabağoni

2

ğaraske

sabağoni

tutaçxa

3

çaçxa

sabağoni

tutaçxa

4

mjaçxa

tutaçxa

cumaçxa

5

tutaçxa

cumaçxa

ğaraske

6

cumaçxa

ğaraske

sabağoni

10.3 Tablos na ren ndğalepeşi coxopes guğarit.

cumaçxa

sabaťoni

çaçxa

şaraske

tutaçxa

ikinaçxa

mjaçxa

İ	E	Ğ	A	R	A	S	Ğ	E	C
Ğ	U	U	U	A	T	A	U	L	U
İ	U	M	U	A	U	B	U	O	M
N	U	J	U	A	T	A	U	Ğ	A
A	U	A	A	X	A	Ť	E	Y	Ç
Ç	A	Ç	X	A	Ç	O	Ğ	Z	X
X	U	X	M	A	X	N	M	N	A
A	U	A	A	Ç	A	İ	O	U	İ

10.4 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit.

1. Andğa ikinaça ren. Çumani nam ndğa ren?

Çumani cumaçxa ren.

2. Çumani cumaçxa ren. Andğa nam ndğa ren?

3. Andğa çaçxa ren. Çumani nam ndğa ren?

4. Çumani sabaťoni ren. Andğa nam ndğa ren?

5. Andğa mjaçxa ren. Çumani nam ndğa ren?

6. Çumani şaraske ren. Andğa nam ndğa ren?

ARTEŞI DERSEPE

	1.	2.	3.	4.	5.
Tutaçxa	Turkuri	Turkuri	Sipori	Çaraloba	Çaraloba
İkinaçxa	Lazuri	Lazuri	Sipori	Sipori	Lazuri
Cumaçxa	Feni	Feni	Mergeluri	Mergeluri	Mergeluri
Çaçxa	Sosyali	Sosyali	Sosyali	Feni	Feni
Şaraske	Drama	Drama	Sipori	Sipori	Feni

10.5 “Arteşı dersepeşı tablos” otzkedit do tudeni kitxalapes cuğapı mecit.

1. Artes, nam ndğas drama dersi uğun?
Artes, şaraskes drama dersi uğun.
2. Artes, nam ndğas Lazuri dersi uğun?

3. Artes, nam ndğas Turkuri dersi uğun?

4. Artes, nam ndğas çaraloba dersi uğun?

5. Artes, nam ndğalepes sipori dersi uğun?

6. Artes, nam ndğalepes Mergeluri dersi uğun?

7. Artes, nam ndğas Feni dersi uğun?

GESVARERI NUMERAPE

10.6 Resimepeşi jin na ren numeras otzķedit do ķitxalapes cuĝaşı meĉit.

1. Xeştati **masumani** _____ modvalu ren.
- 2) Foga (forka) _____ dolokunu ren.
- 3) Tzineķi (tzendeĉi, tzineĉi) _____ dolokunu ren.
- 4) Ponţuli _____ dolokunu ren.
- 5) Modvalu _____ dolokunu ren.
- 6) Ucikumbi _____ dolobala (doloķidala) ren.

10.7 “Arteşi Dersepe” coxoni tablos otkredit do kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Tutaçxas, Arteşi maarani dersi mu ren?
Tutaçxas Arteşi masumani dersi sipori ren.
2. Çaçxas, Arteşi maxutani dersi mu ren?

3. Tutaçxas, Arteşi maotxani do maxutani dersi mu ren?

4. Cumaçxas, Arteşi majurani dersi mu ren?

5. İkinaçxas, Arteşi maarani do majurani dersi mu ren?

10.8 “Arteşi Dersepe” coxoni tablos otkredit do çarit (Ho/Var).

1. Tutaçxas, Arteşi maarani dersi Lazuri ren.
2. İkinaçxas, Arteşi majurani dersi Lazuri ren.
3. Cumaçxas, Arteşi masumani dersi feni ren.
4. Çaçxas, Arteşi maotxani dersi drama ren.
5. Ğaraskes, Arteşi maxutani dersi feni ren.
6. Çaçxas, Arteşi maotxani dersi Lazuri ren.

VAR

AĞANI ZİTAPE

Ma	<i>muziği</i>	vişkinam.	<i>spori</i>	vikum.	<i>okunes</i>	vister	(vibir).
Si	<i>muziği</i>	işkinam.	<i>spori</i>	ikum.	<i>okunes</i>	ister	(ibir).
Hemuk	<i>muziği</i>	işkinams.	<i>spori</i>	ikums.	<i>okunes</i>	isters	(ibirs).
Çku	<i>muziği</i>	vişkinamt.	<i>spori</i>	vikumt.	<i>okunes</i>	vistert	(vibirt).
Tkva	<i>muziği</i>	işkinamt.	<i>spori</i>	ikumt.	<i>okunes</i>	istert	(ibirt).
Hentepek	<i>muziği</i>	işkinaman.	<i>spori</i>	ikuman.	<i>okunes</i>	isteran	(ibiran).

Ma	<i>gitari</i>	voçandinam.	<i>şiiri</i>	ğçarum.	<i>resimi</i>	bğarum.
Si	<i>gitari</i>	oçandinam.	<i>şiiri</i>	çarum.	<i>resimi</i>	ğarum.
Hemuk	<i>gitari</i>	oçandinams.	<i>şiiri</i>	çarums.	<i>resimi</i>	ğarums.
Çku	<i>gitari</i>	voçandinamt.	<i>şiiri</i>	ğçarumt	<i>resimi</i>	bğarumt
Tkva	<i>gitari</i>	oçandinamt.	<i>şiiri</i>	çarumt.	<i>resimi</i>	ğarumt.
Hentepek	<i>gitari</i>	oçandinaman.	<i>şiiri</i>	çaruman.	<i>resimi</i>	ğaruman.

So mu itkven?/ Nak muya iziŋen?

Atinuri	Artaşenuri	Vitzuri-Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
vibir	vibir	bister	vister
voçandinam	voçandinam	boçandinam	gelapçap

10.9 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

1. Ma þanda muziği ___işkinam.
2. Şanak tutaçxas muziği işkin____.
3. Bozok þöte muziği var ___şkinams.
4. Ma ordo ordo okunes ___ister (vibir).
5. Tanuk kaða cumaçxas guda ___çandinams.
6. Ma kaða mjaçxas guda ___çandin____.
7. Muradik Lazuri romani çar____.
8. Çku Lazuri romani ___çarumt.

10.10 Tudeni kitxalapes cuğaþi meçit.

1. Si mundes Lazuri birapa işkinam (iucam, isimin)?
<u>Ma þanda Lazuri birapa vişkinam.</u>	(þanda, ordo ordo)
2. Şanak kaða ndğas mu işkinam (iucam, isimin)?
_____	(muziği, dersi)
3. Si þöte guda oçandinam-i (gelaçap-i)?
_____	(ho, var)
4. Si muşi resimi ğarum?
_____	(bereşi, oxorişi)
5. Gyokanik mundes guda oçandinams?
_____	(kaða ndğas)
6. Si lumcis mi-kaða dersi ikum-i (ikom, ikip)?
_____	(nana-skani-kaða)

10.11 Tuden cumlepes na ren boşı svalepe opşit.

isters-i pçarum igzal oçandinams içalışam-i
vikum —vişkinam— şum ğaruman

1. Ma muziği vişkinam (viucam, visiminam) _____.
2. Hemuk okunes _____?
3. Ma kaťa mjaçxas sipori _____.
4. Hentepek (hinik) kinçiş resimi _____.
5. Ma panda Lazuri şiiri _____.
6. Koçik tutaçxas guda _____.
7. Si kaťa çumanis, parkis _____?
8. Si kaťa lumcis dersi _____?

10.12 **NENATE:** Tuden kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Nam ndğalepes mektebişe ulur?
2. Nam ndğas Lazuri dersi giğun?
3. Nam ndğas guda oçandinam?
4. Nam ndğas kukuşi ister (ibir)?
5. Nam saatıs kitabi ikitxam (işur, golionam)?
6. Nam ndğas resimi ğarum?
7. Nam saatepes muziği işkinam (isimin, iucam)?
8. Nam ndğalepes gonoşinepe-skani çarum?

TANURAŞI AR XAFTERİ PROGRAMI

	TUTAÇXA	İKİNAÇXA	CUMAÇXA	ÇAÇXA	ŞARASKE
08:00	Goşkutskur.				
10:00	Xura vibonam.	Dulyaşe vulur.	Dulyaşe vulur.	Dulyaşe vulur.	
13:00			Dersi viçalişam.	Guda voçandinam.	Sipori vikum.
15:00		Parkis vigzal.			Burti vister.
18:00	Sinemaşe vulur.		Gyari vimxor.	Muziği vişkinam.	
21:00	Kitabi vikitxam.	Kitabi vikitxam.	Televuzis votzker.	Kitabi vikitxam.	Kitabi vikitxam.
23:00	Şiiri pçarum.	Vincir.			Vincir.

10.13

Tanuraşı ar xafteri programis otzkedit.
Tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Tanura saaşis ovros gokutsxun.
2. Tanura poşe dulyaşe var ulun.
3. Tanura kaşa ndğas dulyaşe ulun.
4. Tanurak çaçxas guda var oçandinams.
5. Tanurak poşe şiiri var çarums.
6. Tanurak şaraskes sipori ikums do burti isters.
7. Tanura televuzis var otzkers do sinemaşe xvala ulun.
8. Tanura kaşa ndğas kitabi ikitxams (işus, golionams).

Ho

» AR XAFTA ÇKIMI (ŞKİMİ)

10.14 NENATE : Tanuraşı programis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Tanura nam ndğalepes do nam saaşis dulyaşe ulun?
2. Tanurak mundes kitabi ikitxams (çitabi iñus, çitabi golionams)?
3. Tanurak ikinaçxas mupe ikums?
4. Tanurak þaraskes burti isters-i?
5. Tanura nam ndğalepes dulyaşe var ulun?
6. Tanurak nam saaşis Lazuri šiiri çarums?
7. Tanurak nam saaşepes gyari imxors (cari imxors)?
8. Tanurak sipori ikums-i (ikuy, ikoms, ikips)?

10.15 Tanuraşı ar xafteri programis otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

1. Tanurak tutaçxas saaşı vitis mu ikums?
Tanurak tutaçxas saaşı vitis dulyaşe ulun.
- 2) Tanurak tutaçxas saaşı vitosumis mu ikums?

- 3) Tanurak cumaçxas saaşı vişosumis mu ikums?

- 4) Tanurak çaçxas saaşı eçi do aris mu ikums?

- 5) Tanurak þaraskes saaşı eçi do sumis mu ikums?

- 6) Tanurak nam saaşis sipori ikums?

10.16 Tudeni ziŧape ixmarit do ognaponi cumlepe gedgit.

1. kaŧa umanis / Tanura / gokutsxun / saaŧis ovros

Tanura kaŧa umanis saaŧis ovros gokutsxun.

2. ma / tutaxas / kaŧa / burti / vister (vibir)

3. kaŧa / ndas / Tanurak / guda / oandinams/ var

4. Lazuri / ma / ŧiirepe / arum / anda

5. ma / vulur / kaŧa / ndas / dulyaŧe / saaŧi xutis

6. kaŧa / ma / Çaçxas / viŧitxam / kitabi

10.17 Ziŧape ixmarit do boŧi svalepe opŧit.~~kaŧa~~ ulur guda mundes arum araskes mboli mboli1. Ma kaŧa ndas saaŧis ovros gokutsxur.

2. Ma kaŧa _____ burti vister do sipori vikum.

3. Si ar xaŧas nao fara mektebiŧe _____ ?

4. Arte do ŧanak kaŧa Çaçxas _____ oandinaman.

5. Tanura _____ mektebiŧe ulun?

6. Si maneba-skani ŧeni Lazuri ŧiiri _____ -i?

7. Ma kaŧa ndas _____ kitabi viŧitxam (viŧur/ golovionam).

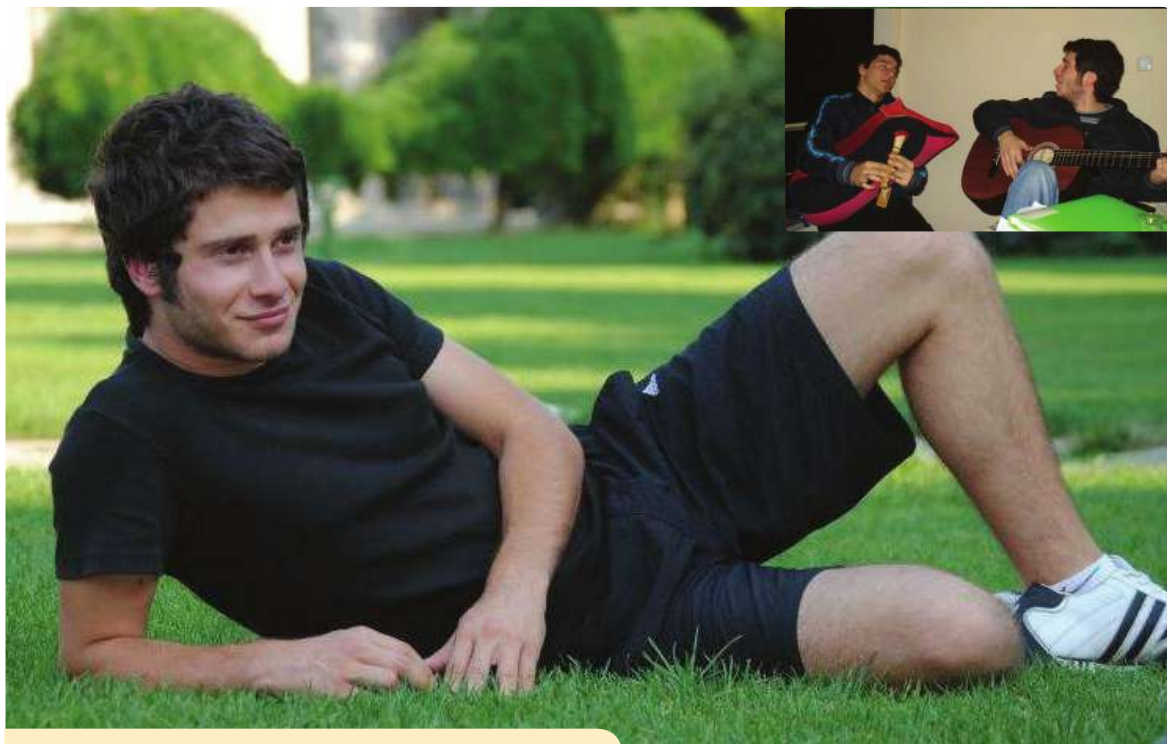

» AR XAFŤA ÇKIMI (ŞKİMİ)

10.18

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

MEMEŤİŞİ AR XAFŤA

MemeŤi universites magurale ren do dido dersi uğun. MemeŤik nam ndęas mu ikums mimeselaman. ViŤitxat do oxovotzonat.

Xela kaoba! Ma MemeŤi gemodzin. Eçi do xut tzaneri, Vitzuri ar Lazi biçi vore. Boğaziçi Universites magurale vore do tarixi viŤitxam.

Universiteşi yurdis pskidur. Tutaçxa, cumaçxa do çaçxa ndęalepes dersi miğun. Dersi na miğun ndęalepes saaŤi aşis moviseler. Dersepe-çkimi saaŤi çxoros gyoçkaman (coçaman). Ondęerişi tzoxle (yemaşi oği) sum dersi do ondęerişi ukule (yema-şukale) otxo dersi miğun. Dersepe-çkimi saaŤi xutis içodenan. Doguralepek mboli mboli oxorişdulya momçaman. Heşeni dido viçalişam. Okitxoni do oçaroni dido (opşa, yopşa, zade) dulya miğun.

İkinaçxa do þaraske ndęalepes aina (çkar) dersi var miğun. Heşeni universiteşe var vulur do leba moviseler. Çumaneri gyari-şkule (çumaneri cari-şkule) sipori vikum. Kitabi viŤitxam. Lumcis-ti sinemaşe vulur.

Ma gitari oçandinu do Lazuri obiru dido maoropen. XafŤa gamolvas, "oruba" coxoni gurubis gitari voçandinam do Lazuri vibir. Ama bazi ndęalepes soti var vulur do oxoris moviştvacam.

E do, ora haşopete mani mani golulun...

10.19 Tudeni cumlepe tkvani opuŧes muço itkven (**iziŧen**), doçarit.

1. Ma romani vikitxam. Ma romani viŧur/ ma romani goloviyonam.
2. Ma yurdis pskidur. _____
3. Ma saaŧi aŧis moviseler. _____
4. Dersi saaŧi çxoros gyoçkams. _____
5. Ma aina dersi var miğun. _____
6. Gyari-ŧkule sipori vikum. _____
7. Ma gitari voçandinam. _____
8. Ma oxoris moviŧvacam. _____

10.20 **NENATE:** Çara ikitxit do kitxalapes cuğaŧi meçit.

1. Memeŧik universites mu ikitxams?
2. Memeŧi so skidun?
3. Memeŧis nam ndğalepes dersi uğun?
4. Memeŧi nam ndğalepes saaŧi aŧis moiselen?
5. Memeŧiŧi dersepe mundes gyoçkaman (**coçaman**)?
6. Memeŧiŧi dersepe mundes içodenan?
7. Memeŧis mu aoropen?
8. Memeŧi nam ndğalepes, muŧeni leba moiselen?

10.21 Tudenı çaras na ren boşı svalepe opşit.

Universiteşi yurdis _____. Tutaçxa, cumaçxa do çaçxa _____
dersi miğun. Dersi na miğun ndğalepes saaşı aşı mo _____. Dersepe-çkimi
saaşı çxoros gyo _____. Ondğerişi _____ sum dersi miğun. Der-
sepe-çkimi saaşı xutis _____ enan. Doguralepek mboli mboli _____
momçaman. Heşeni dido viçalışam. **Okitxoni do** _____ dido dulya miğun.
İkinaçxa do şaraske ndğalepes _____ dersi var miğun. Heşeni universi-
teşe _____ vulur do _____ moviseler. Çumaneri _____ sipori
vikum. Kitabı vikixam. _____-ti sinemaşe vulur.
Ma gitari **oçan** _____ do Lazuri **obiru** dido ma _____. Xafta gamolvas,
“oruba” coxoni gurubis gitari vo _____ do Lazuri vibir. Ama bazi ndğalepes
soti var vulur do oxoris movi _____.

10.22 Hatzi tkva çarit.

Xaftaşı doloxe mupe ikumt? Sipori ikumt-i? Okunes istert-i? Tutaçxas mu ikumt?
Xaftaşı gamolvas mupe ikumt? Muziği işkinamt-i? Sinemaşe ulurt-i?

10.23 Tudenı testi opşıť.

1. Ma kãťa seris muzıđı _____.

- a) vincir b) vıřķınam
c) vikumt d) gořķutsxur

2. şanak _____ lumcis okunes
isters.

- a) gulun b) şanda
c) kãťa d) ulun

3. Memetı universıťetı magurale ren
do _____ sinifis ren.

- a) majurani b) kuçxete
d) vurtzite c) furçate

4. Andđa řarasķe ren-na çumanı
_____ ren?

- a) çaçxa b) sabaťoni
c) mjaçxa d) tutaçxa

5. Andđa _____ ren. Çumanı
çaçxa ren.

- a) cumaçxa b) řarasķe
c) ikınaçxa d) mjaçxa

6. Ma resimi var bđarum ama şiiri
_____.

- a) vimxor b) şçarum
c) vikum d) vister

7. Çku (şku) lumcis televizis
_____.

- a) otzker b) votzker
c) otzkert d) votzkert

8. Ma meķtebiře kuçxe__ vulur.

- a) -şe b) -te
c) -şen d) -ķala

9. Hentepek kãťa çumanis mane-
bape-nişi-_____ ukapaman.

- a) -te b) -ķala
c) -şi d) -ti

10. Ma parkişe _____ vulur.

- a) tirenite b) uçağite
c) ķaravite d) řisikleťite

ZENİS BORŦI

Zenis vorŦi Tunaŝa niŦi-şkule
Yano yano geliŦi ondğe-şkule
Mabgarinu oxorŝa mepti-şkule
Mot memŦkomer na şuri miŝinare

Mutxa divu suzgiŝi mtsxuli-skani
Var p̃çkomi do doŝi xaŦiri-skani
Mot var moxti megoŦroxas xe-skani
Mot memŦkomer na şuri miŝinare

Txiris mebli saği xe meŦaxeri
Ma hak bibgar si Tunas elaxer-i
Gzapes bitzker tolepe moŦaxeri
Mot memŦkomer na şuri miŝinare

KarŦali miçari man-ti meptare
MaŦrozi gava do armas yeptare
Ma-ti skani-ŧala Tunas goptare
Ordo moxti na şuri miŝinare

*Lazuri Xalkuri Birapa
OKorobu: Helimişi Xasani*

11. UNÏTE

maviþoarani
unite

OXORI-ÇKIMI

Ham unites mupe doviguraten...

1. Oxoriþi doloxe mupe miĝunan?
2. Pozisionepe

11.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Purkina do İrdenişi okosinapus uci meçit.

Purkina : Mçita porça-çkimi **bgorum**. So ren, giçkin-i (Nak on, gişkun-i)?

İrden : Oda-skaniş, onciş tude va ren-i (onciş tude var on-i)?

Purkina : Onciş tude votzkedi (votzedi, ptsadi) ama hek mutu var **bdziri**.

İrden : Onciş tude va ren-na dolaşı doloxe ren.

Purkina : E do, so ren dolaşı?

İrden : Dolaşı, çkimi odas ren. Odaşı doloxe. Hek otzkedi.

Purkina : Hek-ti votzkedi ama hek-ti va ren.

İrden : Hemoras, porça-skani so ren ma var miçkin. Nanas ukitxi (kitxi).

Purkina : E do, nana so ren?

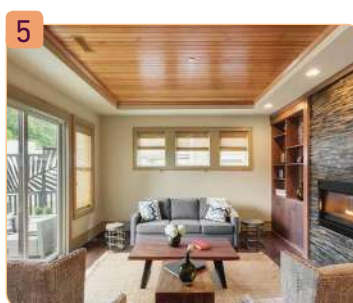
İrden : Nana, serende-kala (serende-şkala) ren.

Purkina : Ėai hemoras. Nanas vukitxa.

AĞANI ZİTAPE

oxori
oskidu şeni

oxomonduni
(para kamindi, xaya ti)

oda
onciru şeni

obonale
xura obonu şeni

ogyare (ocare)
gyari oxadziru şeni

oncire
onciru şeni

oinale
oşinaxu şeni

oçxale
oçxu şeni

onaxule
onaxu şeni

okosale
okosu şeni

xoşe

memsofa
doxunu şeni

OXORI ÇKIMI (ŞKİMİ)

11.2 Boşı svalepe opşit.

1. o x r

2. b g n

3. o i n l

4. o gy a r

5. o x m o n u n i

6. o n c r

7. m m s o f

8. ç x l e

11.3 Resimi do zişape okomçesit (artıkati-kala okozemcit).

1. d

2. ____

3. ____

4. ____

5. ____

6. ____

a. oçxale

b. oxomonduni

c. ogyare

ç. memsofa

ç. obonale

d. oinale

11.4 Tzori cuğaþis nuğarit.

1

- a. memsofa ✓
b. ogyare

3

- a. memsofa
b. oncire

5

- a. okosale
b. oçxale

2

- a. onaxule
b. xoþe

4

- a. oinale
b. oncire

6

- a. ogyare
b. oxomonduni

11.5 Tudeni resimepeþi coxoþe (yoxoþe) doçarit.

1

oçxale

3

5

2

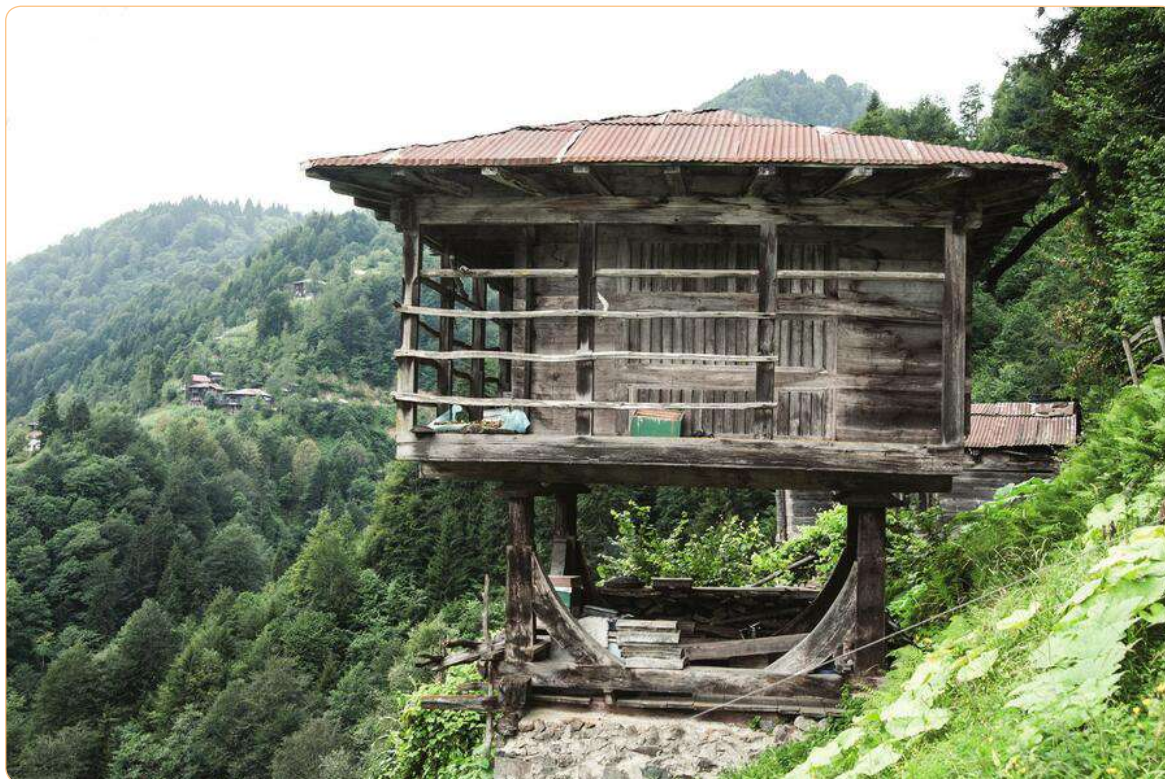
4

6

11.6 Evulis otzkedit do kitxalapex cuğaşı meçit.

1. Bere oxomondunis ren-i? (

- Ho, bere oxomondunis (para kamindis, xayaşis) ren.

- Var, bere oxomondunis va ren.

2. Xoşe odas ren-i? _____

3. Okosale oxomondunis ren-i? _____

4. Oçxale oxoris ren-i? _____

5. Memsofape odas renan-i? _____

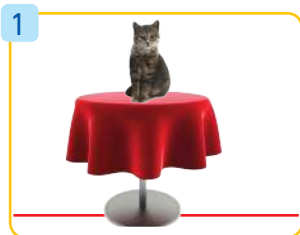
6. Ŗoçi ogyares (ocares) ren-i? _____

7. Onaxule obonales ren-i? _____

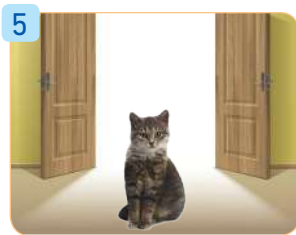
8. ŖaŖupe ogyares renan-i? _____

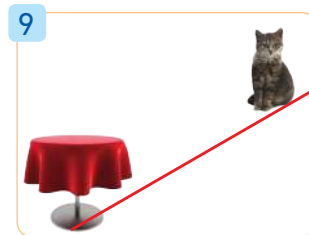
LAZURİS POZİŞİONEPE

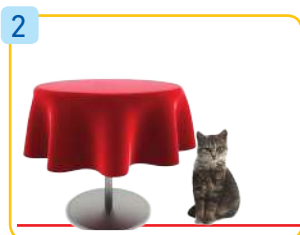
jin
masaşi jin

doloxe
oxorişi doloxe

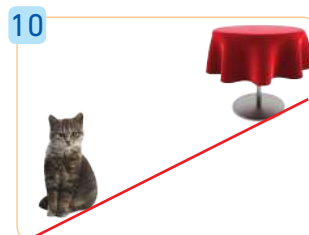
jile
masaşi jile

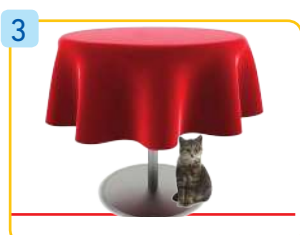
-kala/ -şkala
masa-kala/ masa-şkala

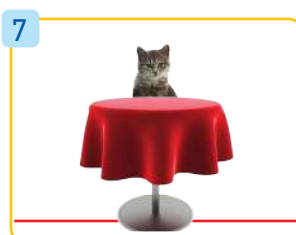
gale
oxorişi gale

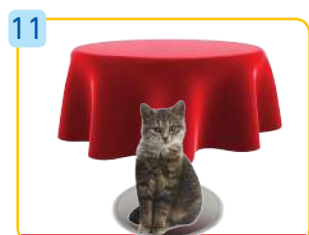
tzale
masaşi tzale

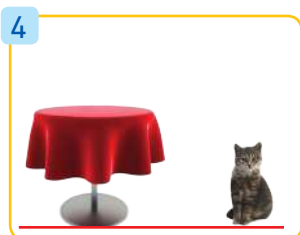
tude
masaşi tude

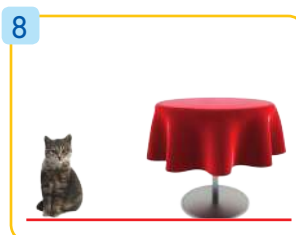
kaşula (ukaçxe)
masaşi kaşula

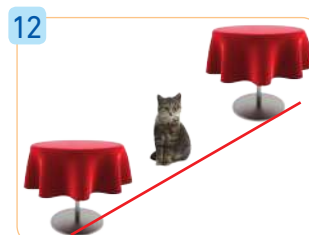
tzoxle (oği, oğine)
masaşi tzoxle

mele
masaşi mele

mole
masaşi mole

oşkena (oşkenda)
masaşi oşkena

11.7 Resimepes otzkedit do kitxalapen cuğaşi meçit (ho/var).

Burti masaşi tude ren-i?

- Ho, burti masaşi tude ren.

- Var, burti masaşi tude va ren.

1. Burti masaşi jin ren-i?

_____.

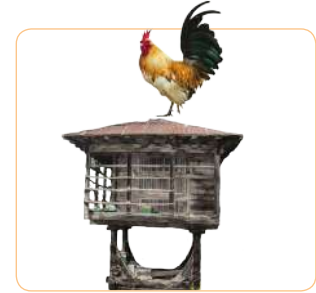
3. Ķařu serendeşi tude ren-i?

_____.

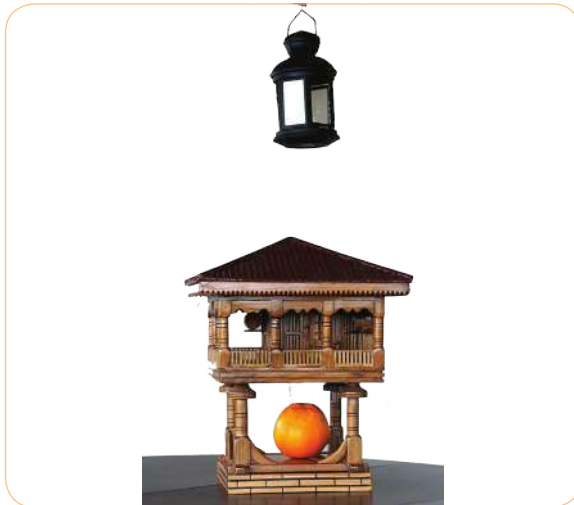
2. Mamuli mtuti do Ķařuři oşkenas ren-i?

_____.

4. Mamuli serendeşi tude ren-i?

_____.

5. Uça feneri serendeşi jin ren-i?

_____.

6. Porşikali serendeşi tude ren-i?

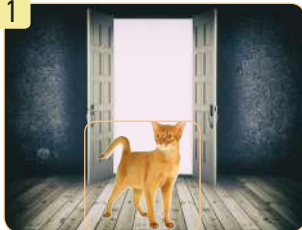
_____.

11.8

Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğaşi meçit.

1

1. Ķaŗu so ren?

Ķaŗu oxoriŗi doloxe ren.

2

2. Ķaŗu so ren?

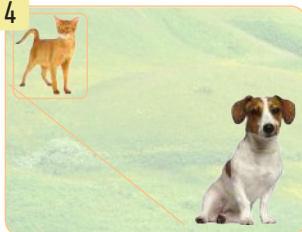
3

3. Ķaŗu so ren? (Coŗoriŗi)

4. Coŗori so ren? (Ķaŗuŗi)

4

5. Ķaŗu so ren? (Coŗoriŗi)

6. Coŗori so ren? (Ķaŗuŗi)

5

7. Burti so ren? (Bereŗi)

8. Bere so ren? (Burtiŗi)

6

7. Burti so ren? (Berepeŗi)

8. Berepe so renan? (Burtiŗi)

Şana do Artek jini resimis otzkenan do isinapaman. Meviucat - vişkinat - visiminat.

Şana : Bagei (patsxa) so ren giçkin-i, Arte?

Arte : Moro var miçkin-i, bagei oxorişi jile ren.

Şana : Dido kai. E do çoğori so ren?

Arte : Coğori serende do oxorişi oşkenas ren.

Şana : Serendeşi (nalyaşi) tude mu ren?

Arte : Serendeşi tude onçamure (oçambre) ren. Si onçamure mu ren giçkin-i?

Şana : Var miçkin iyen-i (iveni-i, iqven-i), komiçkin (komişkun).

Arte : Hatzi (hus) ma gikitxa (kiktxa). Mamuli so ren?

Şana : Var dzirem-i mamuli! Mamuli oxorişi jin ren.

Arte : Çku (şku) so voret e do?

Şana : Çku oxorişi avlas (kodas, ofuŧes) voret.

11.10 Resimis otzkedit (Resimi 11.10) do čarit, mu so ren (mu nak on)?

1. Bageni oxoriši jile ren
2. Oxori _____
3. Serende _____
4. Coğori _____
5. Mamuli _____
6. Puci _____
7. Ončamure (očambre) _____
8. Karmaşe (mskibu) _____

11.11 Resimis otzkedit (Resimi 11.10) do cuğaři mečit. Ma so vore?

1. Puci	: Ma so vore?	<u>Si oxoriši tzoyle ore.</u>
2. Coğori	: Ma so vore?	_____
3. Ķařu	: Ma so vore?	_____
4. Ma	: Ķařu so ren?	_____
5. Mtuti	: Ma so vore?	_____
6. Mamuli	: Ma so vore?	_____
7. Ma	: Nca so ren?	_____
8. Puci	: Ma so vore?	_____

11.12

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

ĖARAĖAMİNDİ - ĖARAĖAMİNDİ

Ma oxori-çkimi dido maoropen. Didi ar ncaşı (caşı) tude ren çkimi oxori. Sum oda uğun; ar didi oda do jur çuťa oda. Didi odas ma vincir. Çuťa odas-ti berepe inciran. Serende (nalya) oxorişı jile dgin (dgun). Bageni-ti oxorişı tzale dgin. Baki (mandre, axiri) oxorişı tzoxle (oxorişı oği) ren.

Oxomonduni-çkimi mçire ren. Hemuşıeni, oxomondunişı ar kele ogyare (ocare) ren, majura-kele-ti kera ren. Ağani ar oinale miğun. Mtel (iri) meyvepe do oçko-malepe (oşkomalepe) oinaleşı doloxe renan. Oçxale oinale-kala (oinale-şkala) dgin do angepe (noçxeşepe) hemute pçxamt. Onaxule-ti obonaleşı doloxe ren. Hemute dolokunupe bnaxumt (bnaxumt, napxumt).

E do çkva mupe miğun oxoris gitzvat. Jur memsofa miğun. Juri-ti uça renan. Jur memsofaşı oşkenas piliťa (soba) dgin. Masa oinaleşı tzoxle ren. Ėulepe (tronepe) masaşı tude dginan (dgunan).

Ėaťu so ren-i? Ėaťu-çkimi řanda (irote) memsofaşı jin ren. Okosale do xoře-ti řanda eknaşı řařulas renan.

E do hešo. Ar coğori miyonun. Kogiçkinan, coğori avlas (kodas, ofuťes), puci bakis (mandres, axiris) do koçi oxoris skidun. Tsxeni dido maoropen ama var miyonun.

Hatzi, tkvani oxorişı mitzvıt. Tkvani oxoris mupe renan?

11.13 Jini čara ikitxit do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var čarit.

1. Oxori-čkimi didi ar ncaši (caši) tude ren. Ho
2. Didi odas berepe, čuša odas ma vincir. _____
3. Serende oxoriši tzale, bageni (patsxa) oxoriši tzale dgin. _____
4. Baki oxoriši jilemonas ren. _____
5. Oxomonduniši ar kele ogyare (ocare) ren. _____
6. Meyvepe do očkomaŀepe oinaŀeši doloxe va renan. _____

11.14 Hatzi tudeni ziŀapeši isinapit. Nam gičkinan, nam var gičkinan?

1. memsofa
2. kuli/ troni
3. oxomonduni / ŀaraŀamindi / xayaŀi
4. kaŀula / okačxe / ukačxe

5. baŀi / axiri / mandre
6. okosale
7. onaxule
8. očxale

11.15 **NENATE** : ŀaraŀamindi coxoni čara ikitxit do kiŀxalapes cuğaŀi mečit.

1. Oxori-čkimi so ren?
2. Oxori-čkimis mik so incirs?
3. Serende do bageni so dginan?
4. Oxomonduni-čkimi muperi ren?
5. Oinaŀeši doloxe mupe renan?
6. Onaxulete mu vikumt?
7. Memsofaši jin mik incirs?
8. Eknaši kaŀulas mupe renan?

» OXORI ÇKIMI (ŞKİMİ)

11.16 Tudenî çaras boşi svalepe opşit.

Didi ar ncaşi (caşi) _____ ren çkimi oxori. Serende (nalya) oxorişi _____ dgin (dgun). Bageni-ti oxorişi _____ dgin. Baği oxorişi _____ ren. Oxomonduni-çkimi mçire ren. Hemuşeni, oxomondunişi ar-kele _____ ren, majura-kele-ti kera ren. Mtel (iri) meyvepe do oçkomalepe (oşkomalepe) _____ doloxe renan. Oçxale _____ dgin do angepe (noçxeşepe) hemute pçxamt. Onaxule-ti obonales ren. Hemute dolokunupe bnaxumt (napxumt). E do çkva mupe miğun oxoris gitzvat. Jur _____ miğun. Juri-ti uça renan. Jur memsofaşi _____ piliğa (soba) dgin. Masa oinaleşi _____ ren. Ķulepe (tronepe) masaşi _____ dginan (dgunan). Ķađu so ren-i? Ķađu-çkimi pğanda memsofaşi _____ ren. Okosale do xoğe-ti pğanda eknaşi _____ renan.

11.17 Hatzi (atzi, huy, hus) tkvani oxori şeni çarit.

Muperi oxori giğunan? Oxori-tkvanişi doloxe mupe renan, so renan?

11.18 Resimepes otzkedit do tzori cuğaḗis nuḡarit.

1, 2, 3, 4. Jini resimis otzkedit do tudenı Kitxalapes cuğaḗi meḡit.

1) Oxori so ren?

a. ncaḡi jile	b. ncaḡi tzale
c. ncaḡi tude	d. ncaḡi mele

2) Nca so ren?

a. oxoriḡi jile	b. oxoriḡi tzale
c. oxoriḡi tude	d. oxoriḡi mele

3) Mamuli so ren?

a. oxoriḡi jile	b. oxoriḡi tzale
c. gzaḡi jin	d. oxoriḡi mele

4) Coḡori so ren?

a. ncaḡi tude	b. ncaḡi tzale
c. ncaḡi jile	d. ncaḡi jin

6, 7, 8, 9. Kitxalapes jini resimis otzkedit do cuğaḗi meḡit.

6) Burti _____ ren.

a. okosale	b. oinale
c. onaxule	d. oḡxaleḡi jin

7) Onaxule, oinale do oḡxaleḡi _____ ren.

a. mele	b. oḡkenas
c. doloxe	d. gale

8) Oḡxale _____ tude en.

a. jin do jin	b. burtiḡitude
c. gale gale	d. burtiḡi mele

9) Oinale so ren?

a. jin tude	b. oxoriḡi tude
c. jile tzale	d. onaxuleḡi mele

DOMIVAMİS

Domivamis yokuşis koeşapti
Xut kyois-ti lazuŋi ŧeni gopti
Va madziruŧi xolo boŧi kogepti
Var ioden derdi meraği-kimi

Đamıkamis jur tolepe dudgitas
ili-muŧi kimi steri duskidas
Mŧkoinite uŧakete duskidas
Var içoden derdi meraği-kimi

Gyari komit mkidi var domiskidu
Ar luŧmaŧa toli kodomiskidu,
Jur luŧmaŧa para var ki doskidu
Var içoden derdi meraği-kimi

Anonuri Lazuri birapa - Xopa

12. UNİTE

maviťojurani
unite

DOLOKUNUPE

Ham unites mupe dovigurate...

- Dolokunuşı zıťape
- Getvalu - dolokunu - modvalu
- Lazuri perepe (rengepe)
- Nam peri porća dologokuns
- Muperi porća dolokuneri ore?

12.1

Tudeni čara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Tana do irdeni idziranan ama artikatı var içineman. Hatzi mis mu dolokuns oxotzonu şeni isinapaman (ixaşaran, işaramitaman, şarşalapan).

İrden : Xela şaoba Tutaste! Ar saaşışe vidzirat-i?

Tana : Xela şaoba İrden! Ar saaşışe vidzirat ama muço giçinare?

İrden : Ma mçita kudi gemotun do porça dolomokuns.

Ar-ti, cğaşa ponşuli momodzin. Modvalupe-çkimi-ti uça renan.

Tana : E do, porça-skani nam peri ren (porça-skani nam rengi on)?

İrden : Porça-çkimi mçita ren. Ma gundze biçi vore; mçiçe do gundze boi miğun.

Si mu dologokuns? Si muperi bozo (kulani) ore?

Tana : Ma uça do gundze tomalepe miğun. Skişa kudi gemotun (cemitun).

İrden : Porça do ponşuli-skani nam peri renan?

Tana : Porça var dolomokuns, ponşuli-ti var momodzin.

Ma forķa dolomokuns (dolomonkos).

İrden : E do, forķa-skani nam peri ren?

Tana : Forķa-çkimi mçita ren. Mçita do gundze forķa dolomokuns.

İrden : Dido şai. Giçinare hemoras. Şaite vidzirat!.

Tana : Şaite vidzirat, İrden.

AĞANI ZİTAPE : DOLOKUNUPE DO MODVALUPE

1

porça

2

ponťuli

3

çekeşi

4

kudi

5

modvalu

6

tzineki
(tzendeçi)

7

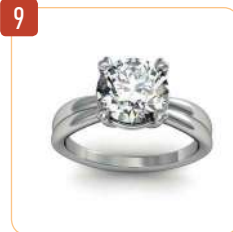
forka (foga)

8

xeştati

9

matzkındi
(matzındi)

10

şkatzale

11

ucikumbi

12

otole

12.2 Boşi svalepe opşit.

1 m d v

5 m tz k n d

2 p r ç

6 k d i

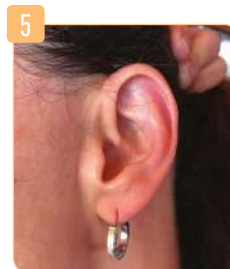
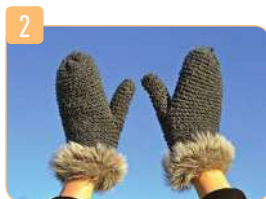
3 tz n k

7 u c k m b

4 f r k

8 x ş t t

12.3 Resimi do ziŧape okomçeşit (artikati-kala okozemcit).

a. şkatzale

b. modvalu

c. xeşŧati

ç. ponŧuli

ç. porça

d. uciŧumvi

12.4 Resimis otzkedit do coxope-nişis (yoxope-niş) koguğarit.

ç	e	k	e	ţ	i	x	ç
a	m	a	tz	i	n	d	i
p	o	n	ţ	u	l	i	t
e	d	a	i	n	e	k	i
o	v	o	ğ	f	s	z	c
a	a	tz	i	n	e	k	i
e	l	a	h	m	q	x	c
u	u	a	i	z	v	b	n

12.5 İşkinit do boşi svalepe opşit.

- ☐ tzineki
☒ porça

☐ ucikumbi

- ☐ forka
☐ modvalu

- ☐ kudi
☐ forka

☐ xeştati

- ☐ şkatzale
☐ otele

12.6 Tudeni resimepe mu renan, coxo-nişi doçarit.

porça

12.7 Tudeni kitxalapes cuğaşi meçit.

1. Si porça giğun-i? Ho, ma porça miğun/ var, ma porça var miğun.
2. Si tzineki (tzendeçi) giğun-i? _____
3. Si kudi giğun-i? _____
4. Si uciğumbi giğun-i? _____
5. Si modvalu giğun-i? _____
6. Si forka (foga) giğun-i? _____
7. Si xeştati giğun-i? _____
8. Si şkatzale giğun-i? _____

1 Si mu gegotun (cegitun)?

Ma kudi gemotun.
(Ma kudi cemitun.)

2 Si mu gotzagitun (kotzogitun)?

Ma şkatzale gotzamitun.
(Ma şkatzale kotzomitun.)

gyotun (cutun)

Ma	kudi	gemotun (cemitun)
Si	kudi	gegotun (cegitun)
Hemus (heyas, iyas)	kudi	gyotun (cutun)
Çku (şku)	kudi	gemotunan (cemitunan)
Tkva	kudi	gegotunan (cegitunan)
Hentepes (Hinis)	kudi	gyotunan (cutunan)

gotzutun (kotzutun)

şkatzale	gotzamitun (kotzomitun)
şkatzale	gotzagitun (kotzogitun)
şkatzale	gotzutun (kotzutun)
şkatzale	gotzamitunan (kotzomitunan)
şkatzale	gotzagitunan (kotzogitunan)
şkatzale	gotzutunan (kotzutunan)

giçkitan
gişkuğan

1. gyotun (cutun) : Şapka, bere türü giyecekler için

2. gotzutun (kotzutun) : Etek, peştemal gibi giyecekler için

3A Si mu dolikunam (delinkunam)?

Ma porça dolovikunam.
(Ma porça delevinkunam.)

dolikunams

Ma	porça dolovikunam.
Si	porça dolikunam.
Hemuk	porça dolikunams.
Çku (şku)	porça dolovikunamt.
Tkva	porça dolikunamt.
Hentepek (Hinik)	porça dolikunaman.

giçkitan
gişkutan

3A. **dolovikunam (dolobikunam)** : Şu an giyiniyorum (elbise, gömlek, kazak vb. bel ile boyun arası giyecekler için). 3. şahısların sonuna -k eki (ergatif eki) gelir.

12.8 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapen cuğaşı meçit.

• Si porça dolikunam-i? →

Ho, (ma) **porça dolovikunam (dolobikunam)**.

Var, (ma) **porça var dolovikunam (var dolobikunam)**.

1. Si porça dolikunam-i? _____ (ho)
2. Si forka (foga) dolikunam-i? _____ (ho)
3. Şanak tişorţi dolikunams-i? _____ (var)
4. Çku (şku) tişorţi dolovikunamt-i? _____ (var)
5. Tkva porça dolikunamt-i? _____ (ho)
6. Hentepek (hinik) porça dolikunaman-i? _____ (ho)

So mu itkven? Nak muya izißen?

Atinuri

Artaşenuri

Vitzuri - Arkaburi

Xopuri - Çxaluri

delevinkunam

dolovinkunam

dolobikunam

dolovikunam

dolokuns (dolonkos)

- porça dolomokuns (**dolomonkos**)
 porça dologokuns (**dologonkos**)
 porça dolokuns (**dolonkos**)
 porça dolomokunan (**dolomonkonan**)
 porça dologokunan (**dologonkonan**)
 porça dolokunan (**dolonkonan**)

3B. dolokuns (dolonkos) : Giyinmiş haldeyim (elbise, gömlek, kazak vb. bel ile boyun arası giyecekler için). 3. şahısların sonuna -s eki (datif eki) gelir.

3B Si mu dologokuns (**dologonkos**)?

Ma porça dolomokuns.
(Ma porça dolomonkos)

1b

12.9 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

• Si porça dologokuns-i? →

Ho, (**ma**) porça dolomokuns (**dolomonkos**).

Var, (**ma**) porça var dolomokuns (**var dolomonkos**).

1. Si porça dologokuns-i? _____ (ho)
2. Si forka (**foga**) dologokuns-i? _____ (ho)
3. Şanas tişorţi dolokuns-i? _____ (var)
4. Çku (**şku**) tişorţi dolomokunan-i? _____ (var)
5. Tkva porça dologokunan-i? _____ (ho)
6. Hentepes (**hinis**) porça dolokunan-i? _____ (ho)

So mu itkven? Nak muya izißen?

Atinuri	Artaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
dolomonkos	dolomonkoy	dolomokuns	dolomokuns

4A Si mu moidum (moydum)?

Ma şorţi movidum.
(Ma şorţi mobidumer.)

moidums

Ma	şorţi	movidum (mobidumer).
Si	şorţi	moidum (moidumer).
Hemuk	şorţi	moidums (moidumers).
Çku (şku)	şorţi	movidumt (mobidumert).
Tkva	şorţi	moidumt (moidumert).
Hentepek (Hinik)	şorţi	moiduman (moidumenan).

gişkitan
gişkuţan

4A. **moidums (moydums)** : Şu an giyiniyorum (etek, ayakkabı, çorap gibi bel altı giyecekler için). 3. şahısların sonuna ergatif -k eki gelir.

12.10 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaşı meçit.

• Si tzineki moidum-i?

Ho, (ma) tzineki moidum (mobidumer).

Var, (ma) tzineki var moidum (var mobidumer).

1. Si şorţi moidum-i (moydum-i)? _____ (ho)
2. Ma modvalu movidum-i? _____ (var)
3. Şanak ponţuli moidums-i (moydums-i)? _____ (ho)
4. Çku (şku) tzineki movidumt-i (mobidumert-i)? _____ (var)
5. Tkva tzineki moidumt-i? _____ (ho)
6. Hentepek (hinik) tzineki moiduman-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya iziţen?

Atinuri	Artaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
movidum	movidum	mobidumer	movidum

4B Si mu mogodzin (mogodzun)?

Ma poñtuli momodzin.
(Ma poñtuli momodzun.)

Ma	şor̃ti	momodzin (momodzun)
Si	şor̃ti	mogodzin (mogodzun)
Hemus	şor̃ti	modzin (modzun)
Çku (şku)	şor̃ti	momodzinan (momodzunan)
Tkva	şor̃ti	mogodzinan (mogodzunan)
Hentepes (Hinis)	şor̃ti	mogodzinan (modzunanan)

giçkitan
gişkutan

4B. **modzin (modzun)** : Giyinmiş haldeyim (ayakkabı, çorap, pantolon gibi bel altı giyecekler için). 3. şahısların sonuna datif -s eki gelir.

12.11 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapen cuğaşı meçit.

• Si tzineki mogodzin-i?

Ho, (ma) **tzineki momodzin (momodzun)**.

Var, (ma) **tzineki var momodzin (var momodzun)**.

1. Si poñtuli mogodzin-i ? _____ (ho)
2. Si modvalu mogodzin-i ? _____ (var)
3. Şana**s** poñtuli modzin-i ? _____ (ho)
4. Çku poñtuli momodzinan-i ? _____ (var)
5. Tkva tzineki mogodzinan-i? _____ (ho)
6. Hentepes (hinis) tzineki modzinan-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya izißen?

Atinuri - Artaşenuri

Vitzuri - Arkaburi - Xopuri - Çxaluri

momodzun

momodzin

12.12 Tuden cumlepes na ren boşı svalepe opşit.

1. Ma ... dolivikun_____.
2. Şanak ... dolikun_____.
3. Si ... dolikun_____.
4. Si ... moid_____.
5. Şanas ... _____dzin.
6. Ma ... ge_____tun.

7. Çku ... dolovikun_____.
8. Ma ... gotzomit_____.
9. Ma ... mo_____dzin.
10. Ma ... dolomokun_____.
11. Hentepes ... dolokun_____.
12. Hentepes ... modzin_____.

12.13 Nam zişa nam dzegni (nam şuri) şeni ren doçarit.

1. hemus (heyas, iyas) dolokuns (dolonkos)
2. _____ dolomokuns (dolomonkos)
3. _____ movidum (mobidumer)
4. _____ dologokuns (dologonkos)
5. _____ mogodzin (mogodzun)
6. _____ dolovikunam (dolobikunam)
7. _____ gemotun (cemitun)
8. _____ momodzin (momodzun)

12.14 Parantezi doloxeni ziťape ixmarit do boři svalepe opřit.

porća monti tzineki modvalu ponťuli řorťi tiřorťi

1. Hemus _____ dolokuns (**dolonkos**)
2. Ma _____ dolomokuns (**dolomonkos**)
3. Ma _____ movidum (**mobidumer**)
4. Si _____ dologokuns (**dologonkos**)
5. Si _____ mogodzin (**mogodzun**)
6. Tkva _____ dolikunamt (**delinkunamt**)
7. Ma _____ gemotun (**cemitun**)
8. şanas _____ modzin (**modzun**)

12.15 Tudenı cumlepes xetape renan, dotzuranit.

1. řanas řanda porća dolikunams. řanak řanda porća dolikunams. _____
2. řanak řanda porća dolovikunam. _____
3. Ma hatzi porća dologokuns. _____
4. Si řanda porća dolovikunamt. _____
5. şanas tzineki (**tzendeçi**) momodzin. _____
6. Ma hatzi (**hus**) modvalu momodzin. _____

12.16 Tzori na ren zişepes nuşarit.

1. Ma	...	mogodzin / momodzin .
2. Si	...	modzin / mogodzin.
3. şanas	...	modzin / mogodzin.
4. şku (şku)	...	dolomokunan / dolomokuns.
5. Tkva	...	dolikunamt / dolikunam.
6. şana do Tendak	...	dolikunaman / dologokuns.

12.17 Tudeni fiilepes na ren xetape dotzuranit.

1. Ma xeştati mogodzin .	→ momodzin
2. Si modvalu momodzin.	_____
3. Ma kudi gyotun (cutun).	_____
4. Si tzineki (tzendeçi) momodzin.	_____
5. Si porça dolomokuns.	_____
6. Hemus forka dolomokuns.	_____

12.18 Boşi svalepe opşit.

1. Hemus porça	<u>dolokuns.</u>
2. Si tzineki	_____
3. Ma ucikumbi (çupe)	_____
4. Tkva modvalu	_____
5. Hentepes forka	_____
6. şanas xeştati	_____

Nurdoşan Abaşişis mu gyotun (cutun)?

LAZURİ PEREPE - RENGEPE

1

skişa

2

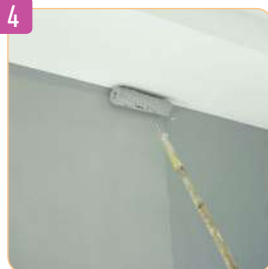
arandza

3

uça

4

bresşi (mbura)

5

kçe

6

pembe

7

xaçeni (yeşili)

8

cğaşa

9

leşaşperi

10

mçita

12.19 Resimis otzkedit do tzori zişas guşarit.

1

Ham kudi kçe / bresşi ren.

Ham ponşuli skişa / cşaşa ren.

4

2

Ham xeştati kçe / mçita ren.

Ham tzineki kçe / arandza ren.

5

3

Ham çekeşi cşaşa / uça ren.

Ham modvalu skişa / xaņçeli ren.

6

12.20 Resimis otzkedit do dolokunupeşi peri (rengi) doçarit.

1

xaņçeni ucişumbi

2

3

4

5

6

Nam peri porça dologokuns (**dologonkos**)?

Nam peri porça
dologokuns?

Ma xançeni porça
dolomokuns.

12.21 Biçi do bozoşi resimis otzkedit do kitxalapes cuğaşi meçit.

1. Biçisi nam peri ponñuli modzin (**modzun**)?
Biçis bresñi ponñuli modzin (modzun).
2. Bozos nam peri tişorñi dolokuns (**dolonkos**)?

3. Bozos nam nam peri şkatzale uğun?

4. Biçis nam peri porça dolokuns (**dolonkos**)?

5. Si nam peri porça dologokuns (**dologonkos**)?

6. Si nam peri ponñuli mogodzin (**mogodzun**)?

biçi do bozo (**kulani**)

12.22 Tudenı okosınapu ikıtxıt (tkvit, golionit).

Muperi porça dolokuneri ore?

A

A : Muperi porça dolokuneri ore?

B : Ma cğata porça dolokuneri vore.

A : E do, muperi ponťuli modveri ore?

B : Uça do tutxu ponťuli modveri vore.

A : Ponťul-skani naxveri ren-i?

B : Ho, ponťuli-čkimi naxveri ren.

B

- modveri (modvalu) : belden aşağısı için giyinmiş halde
- dolokuneri (dolokunu) : bel ile boyun arası için giyinmiş halde
- getveri (getvalu) : şapka, bere, foter vs. için takmış halde
- naxveri (onaxu) : yıkanmış halde
- tutxu : ince (giysi, tahta vs. "mçıpe" ile karıştırmayınız)
- pëci : kalın (giysi, tahta vs. "mçxu" ile karıştırmayınız)

giçkitan
gişkutan

Yukarıdaki örnekte gördüğünüz ifadeler (modveri, dolokuneri, naxveri, getveri) fiilden türetilmiş zarflardır. Burada fiilden önce kullanılmıştır. Ancak sıfat olarak da kullanılır. Lazcada hemen her fiilden hem sıfat hem zarf işlevi gören yukarıdaki gibi kelimeler üretilabilmektedir.

Aşağıda, şahıslara göre verilmiş ilgili kelimelerin kullanımına bakınız.

Ma	uça	tzineki	modveri	vore.
Si	tutxu	porça	dolokuneri	ore.
Şana	kçe	kudi	getveri	ren.
Çku (şku)	uça	tzineki	modveri	voret.
Tkva	pëci	porça	dolokuneri	oret.
Şana do Arte	kçe	kudi	getveri	renan.

Ma	naxveri	vore.
Si	...	ore.
Şana	...	ren.
Çku	...	voret.
Tkva	...	oret.
Şana do Arte	...	renan.

12.23 Tudeni çarape ikitxit (golionit, tkvit) do resimepe-kala okozemcit.

1

Xela kaoba!

a

Hatzi (hus) ma kçe kudi getveri vore. Cğaťa pontuli momodzin do tutxu porça dolomokuns. Ma pğanda tutxu do xançeni porça dolovikunam. Muşeni-ki tutxu porça dido maoropen. Ama xika-çkimi pëci ren.

Si hatzi nam peri porça dolokuneri ore?

2

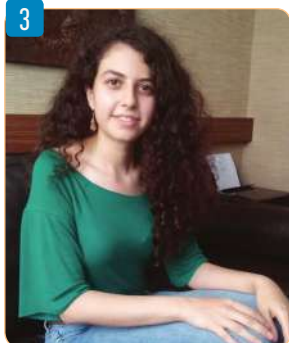
Xela kaoba!

b

Ma hatzi (hus) breshti pontuli modveri vore. Pëci porça dolomokuns do leşaşperi modvalu momodzin. Ma pğanda leşaşperi modvalu movidum. Hatzi, kudi var gemotun. Ma ofisi-çkimi viçalışam.

Si nam peri pontuli modveri ore?

3

Xela kaoba!

c

Ma perepe (rengepe) dido maoropen do dido peroni (renkli) dolokunupe miğun. Hatzi skiťa do tutxu pontuli modveri vore. E do, xançeni porça do cğaťa çekeři dolomokuns. Ma pğanda cğaťa çekeři dolovikunam.

Hatzi (atzi, hus, huy), nam peri çekeşi dolikunam?

4

Xela kaoba!

ç

Hatzi (hus) kudi getveri var vore. Cğaťa pontuli momodzin do xançeni porça dolomokuns. Porça-çkimi tutxu ren. Tomalepe-çkimi gundze renan. Ma cğaťa do xançeni dido maoropen (pörom).

Si nam peri porça dolokuneri ore?

12.24 Resimepes otzkedit do cumlepe tzori ren-na HO, ġuli ren-na VAR ċarit.

Arte

Exa

Şana

Tanura

1. Artes kċe do ęeci porċa dolokuns.
2. Exa mċita do tutxu ponęuli mondveri ren.
3. Şana xanċeni do mċule şċatzale modveri ren.
4. Tanura uċa porċa dolokuneri ren.
5. Şanaşı şċatzale gundze do ęeci ren.
6. Exaşı ponęuli uċa va ren.
7. Arte skiğa kudi getveri (cetveri) ren.
8. Tanuras uċa ponęuli modzin.

Ho

12.25 Manebape-tkvanis otzkedit do ċarit, mis muperi dolokunu uğun? Mi, mu dolokuneri ren, mu modveri ren? Mis mu dolokunu kai datzonen?

Xela kaoba! _____

12.26 İkitxit do boşi svalepe opşit.

1

Xela kaoba!

Ma Seferi _____. Atinuri vore. Ma breshti ponfu-
li _____. Kçe do tutxu porça _____.

Ponful-čkimi naxveri ren. Kudi var gemitun. Ma kudi
var ma _____ en.

E do, si nam peri ponfuli _____?

Si namperi porça _____?

2

Xela kaoba!

Ma Ayşe gemodzin do Atinuri _____. Ma tutxu
do kçe mandili doloķoreri _____. Xolo mçita do
tutxu porça _____. Şkatzale-čkimi-ti tutxu
_____.

Si tutxu porça _____-i?

12.27 Hatzi si çari. Si mupe dologokuns, mogodzin?

Xela kaoba!

12.28

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

ÇKVA DO ÇKVA SVALEPE

Dunyas çkva do çkva perepe renan do çkva do çkva perepete koçepe skidunan.

Xela kaoba!

Ma Şana gemodzin. Bursas psikidur do magurale vore. Kianaşi (dunyaşi) çkva do çkva svalepeşe manebape miyonun (miqoun). Hantepe Aleksi, Tenda do Ezgi renan. Aleksi Rusi ren. Eçi do vitoar tzaneri ren do madulye ren. Rusetis skidun. Rusetis şaroni dido ini na ren şeni Aleksik şanda (irote) şeci ponşuli moidums do şeci porça dolikunams. Kçe kudi geitums. Cğata xeştati do boşi moidums. Aleksi mektebis ren. Hatzi (hus) Aleksis kçe kudi gyotun (cutun), cğaşa xeştati modzin do şeci palto dolokuns.

Tenda Lazi ren. Eçi do vit tzaneri ren do dogurale ren. Zuğauças skidun. Tenda kaşa ndğas dulyaşe ulun. Dulyaşe ulurşaşa şeci porça var dolikunams. Muşeni-ki Tendaşi dobadona ini va ren. Hatzi, Tenda dulyas ren. Tenda dulyas orşaşa tutxu do naxveri foga dolikunams do mskva modvalu moidums.

Ezgi Arnavuşi ren. Ezgi universites, eçi do sum tzaneri ar magurale ren. Nana do baba-muşi-kala Bursas skidun. Bursas şaroni dido mçxapa ren. Ezgi kaşa ndğas universiteşe ulun. Universiteşe ulurşaşa tutxu dolikunams. Hemus forka kai datzonen (xadzi ayen). Hatzi, Ezgi universites ren do kçe do tutxu forka dolokuns. Ama, kuçxes tzineki var modzin. Ar-ti, Ezgis ucikumbi dolobun. Tkva ucikumbi mu ren giçkinan-i? Tkva ucikumbi dologobunan-i (dologoķi-dunan-i)?

Şana mektebişe ulurtaşa
tzineki moidums.

giçkitan
gişkutan

- oxorişe vulurtaşa : eve giderken
- parkis vigzartaşa : parkta yürürken
- gzas vukaşamtaşa : yolda koşarken

Evulepe - Örnekler

1. Şanak dulyaşe ulurtaşa peći porça dolikunams.
2. Ma universiteşe vulurtaşa tutxu dolovikunam.
3. Si universiteşe ulurtaşa tutxu dolikunam.

12.29 Çara ikitxit (12.28) do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Şanas çkva do çkva svalepeşe manebape uyonun. Ho
2. Aleksik panda (irote) peći porça dolikunams. _____
3. Aleksik cğata xeştati do bofi moidums. _____
4. Tenda dulyaşe ulurtaşa peći porça dolikunams. _____
5. Tenda dulyas ortaşa tutxu do naxveri foga dolikunams. _____
6. Ezgi universites ortaşa kuçxes tzineki var moidums. _____

12.30 NENATE : Jini çara ikitxit do cuğaşi meçit.

1. Rusetis țaroni muço ren?
2. Aleksik nam peri ponțuli moidums (moidumers)?
3. Aleksiş uça kudi gyotun-i (cutun-i)?
4. Tenda dulyaşe ulurtaşa muperi porça dolikunams?
5. Tenda dulyas ren do mu dolokuns, mu modzin?
6. Ezgis ucis mu dolobun?

12.31 Tudenı boşı svalepe opşıť.

_____!

Ma Şana gemodzin. Bursas psikidur. Kianaşı _____ svalepeşe mane-bape _____. Hantepe Aleksı, Tenda do Ezgi renan.

Aleksik þanda þeci poñtuli _____ do þeci porça _____. Kçe kudi _____. Cğata xeştati do boři _____ Aleksı mektebis ren. Hatzi (hus) Aleksis kçe _____ gyotun (cutun), cğaťa _____ modzin do þeci _____ dolokuns.

Tenda Zuğauças skidun. Tenda kãta ndğas dulyaşe _____. Dulyaşe _____ þeci porça var dolikunams. Muşeni-ki Tendaşı dobadona ini va ren. Tenda dulyas _____ tutxu do naxveri foga dolikunams do mskva _____ moidums.

Ezgi nana do baba-muşı-kala _____ skidun. Kãta ndğas _____ ulun. Üniversiteşe ulurťaşa _____ dolikunams. Hemus _____ kai datzonen. Ezgi universites ren do _____ forka dolokuns. Ama, _____ tzineki var modzin.

12.32 A do B-s na ren ziťape oķozemcit do cumle getzopxit.

A

1. Ma porça
2. Şanak porça
3. Ma poñtuli
4. Si porça
5. Si poñtuli
6. Artes porça

B

- a. dolokuns (dolonkos).
- b. dolomokuns (dolomonkos).
- c. momodzin (momodzun).
- ç. dologokuns (dologonkos).
- ç. mogodzin (mogodzun).
- e. dolikunams.

12.33 Tudenı tesđı opşıť.

1. Rusetis şaroni dido ini na ren şeni
şanak şeci pontuli _____.

- a) modzin ~~b) moidums~~ (moydums)
c) eladzin d) dlikunams

2. Antalya dido mşxvapa ren do ma
şeci porça var _____.

- a) porça b) foga
c) dolokuns d) dolovikunam

3. A: şana nam peri kudi geitum?
B: Kçe kudi _____?

- a) gevitum (cevitum) b) ulurşaşani
c) kudi d) dolokuns

4. şanas cşata dido aoropen. Heşe-
ni _____ cşaşa porça doli-
kunams.

- a) bresťi b) xançeni
c) ordo d) şaşa ndğas

5. Si muşeni şeci xeştati mogodzin?

- a) arandza b) ini na ren şeni
c) daçxuri d) mjora na ren şeni

6. Ma mçita _____ momodzin.

- a) porça b) tiřorťi
c) tzineki d) şazaği

7. Tendak şanda (irote) kçe porça
dolikunams ama hatzi (hus) uça foga
_____.

- a) gyutun b) mobidumer
c) dolobun d) dolokuns (dolonkos)

8. Ezgi nana do baba-muşi-şala
Bursas _____?

- a) cutun b) skidun (skudun)
c) modzin d) aoropen (qorops)

9. Ezgi universiteşe _____
tutxu dolokunupe dolikunams?

- a) ulurşaşa b) incirşaşa
c) xeşaşa d) ibirşaşa

10. Tendas _____ var modzin
(modzun) ama ucikumbi dolobun?

- a) forķa (foga) b) porça
c) tzineki d) kudi

İGZALİ-NA İGZALİ

İgzali-na igzali
Var iyu molva-skani
Mefta mogiyonaŭu
Var viçinem gza-skani

Naminepes celabi
Mçitoni porça-skani
Hayde vigzalat hayde
Si škimi do ma skani

E kayiği kayiği
Sevda-škimi nay iği
Mendiği na mendiği
Hašo mo var momiği

Anonimuri Lazuri Birapa (Atinuri)

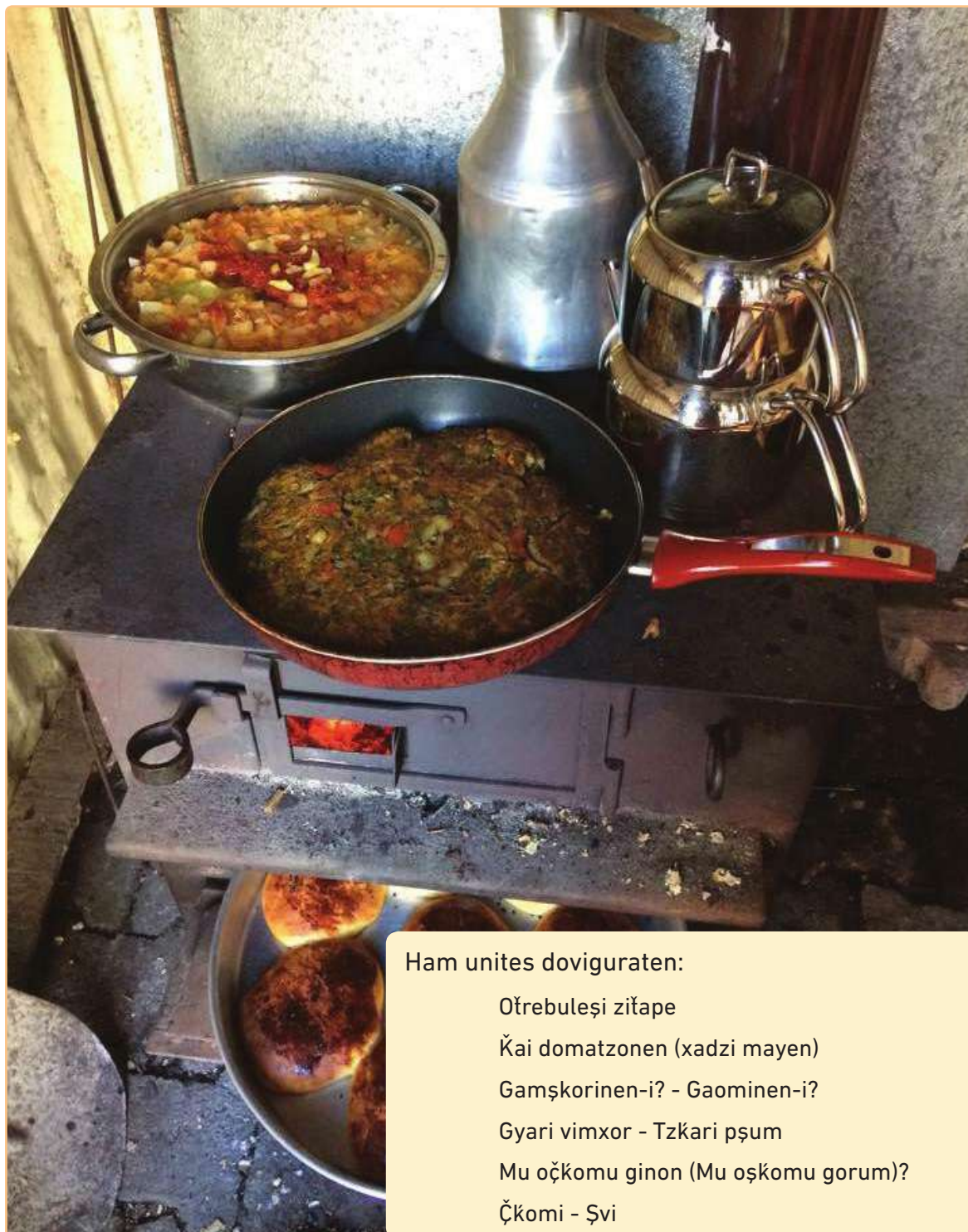

13. UNİTE

mavišosumani
unite

LAZURİ OŦREBULE

OŦŦOMALE (OŦŦOMALE) DO OŦSUMALEPE

Ham unites doviguraten:

OŦrebuleŝi ziŧape
Ŧai domatzonen (xadzi mayen)
Gamşkorinen-i? - Gaominen-i?
Gyari vimxor - Tzŧkari pşum
Mu oŦkomu ginon (Mu oşkomu gorum)?
Ŧŧkomi - Ŧvi

13.1

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Arte do Şana serendeşi hek xenan. Lazuri ötrebuleşi doloxe mis mu aoropen, isinapaman. Mevusiminat (mevaucan, mevaşkinat).

Şana : Nam oçkomale (oşkomale) gaoropen (orom, qorop)?

Arte : Ma oçkomalepeşi doloxe paponi kai domatzonen (bureği xadzi mayen).

Şana : Muşeni bureği (paponi)?

Arte : Çkuni bureği loya (loqa) ren do dido nostoneri ren.
Ma loya kai domatzonen (xadzi mayen).

Şana : E do, bureğişe made (bureğişen mefa) mutu var imxor-i?

Arte : Vimxor vimxor! Guri gyari-çkimi (guri cari-şkimi) kapçaşi xeneri gyarepe renan, lazuţi gyari (mçkudi) do lu şeni deli viyer (biver, viqver).

Şana : Lazuţi gyari do lu opşa okuvelams, ho-i?

Arte : Moro, ini gyari do tutsa lu opşa okuvelams. Şairik na tku steri,
“ini gyari, tutsa lu, haķu mo okuvelu”

Şana : Puci şei (mjaşi/ mjalvaşi xenerepe) imxor-i?

Arte : Puci şei dido mamşkorinen-na vimxor vana var vimxor. Ma kapçaşi xeneri do mtkaloni (mthaloni) gyarepe maoropen. Kapça oçkomute (oşkomute) var vidzger. E do, si?

Şana : Gitzva! Tzkarişe made çkuni oşumale nçai ren. Kaķa çumanis xvala xut bardağite nçai pşum. Çkuni oxoris irik mboli mboli nçai şuman.

Arte : Ma-ti skani steri. Lazi vore do Lazuri ötrebule dido maoropen.

GYAREPE - CAREPE

1
lu zeri
(luqu ncaxeri)

2
kvali (vali)

3
kovali

4
minci

5
xortzi

6
kerkeli (kirkeli)

7
paponi (bureği)

8
makvali

9
kapça

10
kapçonişi mçkudi
(kapçonişi cari)

11
kvali şağaneri
(muxlama)

12
meyaperi
(mevaperi,
meqvaperi)

MEYVEPE

1

uškuri (oškuri)

3

mtsxuli

5

ombri (qomuri)

2

mtzko (mtzu)

4

kandğu (kandgo)

6

ntxiri

LİLVEPE

1

lu (luqu)

3

lazuŋi

5

buleŋi (buleči)

2

lobya (xaci)

4

şuka

6

leri

OŞUMONEPE

1

tzkari (tzari)

3

nçai

5

kave

2

tani (mja)

4

urdzenişi tzkari

6

mja (mjalva)

ANGEPE

1

şabaxi

3

bardaşi

5

fincani

2

kuzi (kizi)

4

xami

6

şaşali

13.2 Zıfape ixmarit do oğkomalepeşı coxope doçarit.

luqu (lu) ✓

şuka

xami

tzkari

makvali

mjalva

lazuti

lobya

kapça

1

1. luqu

2

2. m _ _ _ _

3

3. k _ _ _ _

4

4. l _ _ _ _

5

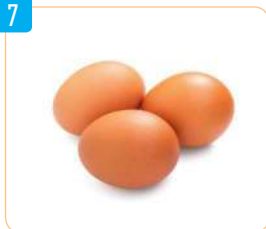
5. tz _ _ _ _

6

6. l _ _ _ _

7

7. m _ _ _ _ _

8

8. x _ _ _ _

9

9. ş _ _ _

13.3 Resimepes otzĳedit do tzori ziĳas guĳarit.

1

lu / lazuti

3

ombri / loby

5

mja / mtsxuli

2

xami / kuzi

4

şuka / leri

6

mjva / nĳai

13.4 Ham ziĳapeŝi didobape doĳarit.

1. uşkuri	→	<u>uŝkurepe</u>
2. kuzi	→	<u> </u>
3. pĳperi	→	<u> </u>
4. şuka	→	<u> </u>
5. kapĳa	→	<u> </u>
6. kandĳu	→	<u> </u>
7. xami	→	<u> </u>
8. ĳaĳali	→	<u> </u>

13.5 Evulis otzkedit do zişapes “-te mtsxavala” ekumtsxvit.

1. şabaxi	→	<u>şabaxite</u>
2. bardaşi	→	_____
3. fincani	→	_____
4. kuzi	→	_____
5. xami	→	_____
6. şaşali	→	_____

-te : Bir ylemin hangi araçla yapıldığını gösteren araç ekidir. İsimlerin sonuna gelir ve bitişik yazılır.

- xami : bıçak
- kuzi : kaşık

xamite : bıçakla
kuzite : kaşıkla

13.6 Hatzi resimis otzkedit do çarit, si mu giğun?

mtzko (mtzu)

A: Si uva (mçipe xurma) giğun-i?

B: Ho, _____

uva

A: Si mtszko giğun-i?

B: Var, _____

urdzeni

A: Si mtsxuli giğun-i?

B: Ho, _____

A: Si urdzeni giğun-i?

B: Var, _____

mtsxuli

Mu očkumu kai dogatzonen (mu očkumu xadzi gayen)?

Si mu očkumu kai
dogatzonen
(... očkumu xadzi gayen)?

Ma kändğu očkumu kai
domatzonen
(... očkumu xadzi mayen).

gičkıtan
gişkušan

1) Kai datzonen : iki kelimeden
oluşan bir fiildir. Olumsuz hali
"kai var domatzonen (xadzi var
mayen) şeklindedir.

2) Bir fiil ile kullanılacaksa fiilin
mastar hali ile kullanılır.

- Lu očkumu kai domatzonen.

- Nçai oşu kai domatzonen.

Ma ... kai domatzonen (xadzi mayen).

... hoşuma gidiyor.

Si ... kai dogatzonen (xadzi gayen).

Hemus ... kai datzonen (xadzi ayeen).

Çku ... kai domatzonenan (xadzi mayenan).

Tkva ... kai dogatzonenan (xadzi gayenan).

Hentepes ... kai datzonenan (xadzi ayeenan).

13.7 Resimis otzkedit do çarit, si mu očkumu kai dogatzonen?

1

Lazuři očkumu kai domatzonen.

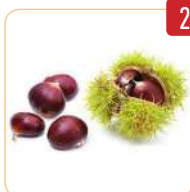
3

4

5

2

Gamşkorinen-i (şkirons-i, aci iyi-i)?

Gaominen-i (gambinen-i)?

Mamşkorinen.
(mşkirons)

Tzkari maominen.
(tzari mambinen)

amşkorinen (şkirons, aci iyen)
acıktım / acıkmış haldeyim

xvalape/ tekil

- Ma gyari mamşkorinen.
- Si gyari gamşkorinen.
- Hemus gyari amşkorinen.

didobape/ çoğul

- Çku (şku) gyari mamşkorinenan.
- Tkva gyari gamşkorinenan.
- Hentepes gyari amşkorinenan.

aominen / ambinen

susadım, susamış haldeyim

xvalape/ tekil

- Ma tzkari maominen.
tzari mambinen.
- Si tzkari gaominen.
tzari gambinen.
- Hemus (iyas) tzkari aominen.
tzari ambinen.

didobape/ çoğul

- Çku tzkari maominenan.
tzari mambineran.
- Tkva tzkari gaominenan.
tzari gambineran.
- Hentepes tzkari aominenan.
Hinis tzari ambineran.

So mu itkven?/ Nak muya iziŋen?

Atinuri

aci viyer
mambinen

Artaşenuri

mamşkorinen
maominen

Vitzuri - Arkaburi

mamşkorinen
maominen

Xopuri

mamşkironen/ mşkirons
maominen

13.8 Evulepes otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

- Si gamşkorinen-i? → Ho, (ma) mamşkorinen (mşkirons).
(kşkirons-i)
(aci ore-i?) Var, (ma) var mamşkorinen (var mşkirons).

1. Si gamşkorinen-i? _____ (ho)
2. Şanas amşkorinen-i? _____ (var)
3. Çku mamşkorinenan-i? _____ (ho)
4. Ma mamşkorinen-i? _____ (var)
5. Arte do Şanas amşkorinenan-i? _____ (ho)

13.9 Ķitxalapes cuğaşı meçit (ho/ var).

1. Si tzkari gaominen-i (gambinen-i)? _____ (ho)
2. Şanas tzkari aominen-i (ambinen-i)? _____ (ho)
3. Çku tzkari maominen-an-i (mambinenan-i)? _____ (var)
4. Beres tzkari aominen-i (ambinen-i)? _____ (ho)
5. Ma tzkari maominen-i (mambinen-i)? _____ (var)

13.10 “Mamşkorinen, maominen” fiilepe ixmarit do cumlepe kogetzopxit.

1. Ma tzkari (tzari) maominen/ mambinen.
2. Ma gyari (cari) _____.
3. Çku tzkari (şku tzari) _____.
4. Tkva (gyari) _____.
5. Artes (gyari) _____.

Tzkari (tzari) pşum.

Gyari vimxor (pçkomup).

Ma nçai pşum.

Ma gyari (cari) vimxor.

Tzkari şum-i? Gyari imxor-i?

şums (oşu) fiili muço ixmaren otzkedit.

xvalape/ tekil

pşum

Ben içiyorum

didobape/ çoğul

- Ma nçai pşum.
- Si nçai şum.
- Hemuk nçai şums.

- Çku nçai pşumt.
- Tkva nçai şumt.
- Hentepek nçai şuman.

imxors (oçkomu/ oşkomu) fiili muço ixmaren otzkedit.

xvalape/ tekil

vimxor (pçkomup)

Ben ... yiyorum

didobape/ çoğul

- Ma loby vimxor.
- Si loby imxor.
- Hemuk loby imxors.

- Çku loby vimxort.
- Tkva loby imxort.
- Hentepek loby imxoran.

So mu itkven?/ Nak muya izißen?

Atinuri

imxors

şums

Artaşenuri

imxoy

şuy

Vitzuri - Arkaburi

imxors / ipxors

şums

Xopuri

imxors/ çkomups

şups

13.11 Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

Ho, ma şuka vimxor.

- Si şuka imxor-i?

Var, ma şuka var vimxor, mtsxuli vimxor.

1. Si makvali imxor-i? _____

2. Si mtzko (mtzu) imxor-i? _____

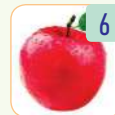
3. Şanak ntxiri imxors-i? _____

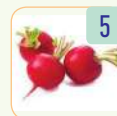
4. Si kromi imxor-i? _____

5. Artek buleki imxors-i? _____

6. Ma ntxiri vimxor-i? _____

13.12 Parantezi doloxe otzkedit do kitxalapes cuğaşı meçit.

Ho, ma tzkari (tzari) pşum.

- Si tzkari (tzari) şum-i? →

Var, ma tzkari (tzari) var pşum, mja pşum.

1. Şanak tzkari (tzari) şums-i? _____ (ho)

2. Si portikalışı tzkari şum-i? _____ (ho)

3. Tkva nçai şumt-i? _____ (var)

4. Şanak kave şums-i? _____ (var)

5. Bozok tani (ayrani) şums-i? _____ (ho)

6. Ma mja pşum-i? _____ (var)

13.13 Tudenı zışape ixmarit do boşı svalepe opşıit.

tzkari (tzari)	vimxor (pçkomup)	mtsxuli
gyari (cari)	gaominen (gambinen)	aominen (ambinen)

1. Ma şanda lu (luqu) do loby _____.
2. şanas tzkari _____ do mboli mboli tzari şums.
3. Andęa dido mçxapa ren. _____ var gaominen-i?
4. Si muşeni _____ var imxor, var gamşkorinen-i?
5. Muşeni tzkari var şum, tzkari _____ -i?
6. Artek mtsexuli imxors. Muşeni-ki, Artes _____ dido aoropen.

13.14 Tudenı cumlepes na ren xetape dotzuraniit. Evulis otzkedit.

1. **Ma** dido gamşkorinen do toşti vimxor.
Ma dido mamşkorinen do toşti vimxor. _____.
2. **Artes** dido aominen (tzari ambinen) do ini tzkari pşum.
_____.
3. **Si** tzkari gaominen-i (tzari var gambinen-i) vana mamşkorinen-i?
_____.
4. **Çku** muxlama oçkomu kai datzonenan (xadzi ayenan).
_____.
5. **Artek** çxomi vimxors. Muşeni-ki, Artes çxomi dido maoropen.
_____.

(Ma) tzkari oşu minon./ tzari oşu bgorum.

Ma kave oşu minon.
(Ma kave oşu bgorum.)

(Ma) kave oşu var minon.
Kave oşu var bgorum.
Ma mtsxuli oçkomu minon.
Mtsxuli oçkomu bgorum.

unon (gorums) fiili muço ixmaren otzkedit.

unon (gorums) : istiyor

xvalape/ tekil

- Ma tzkari oşu minon.
tzari oşu bgorum.
- Si tzkari oşu ginon.
tzari oşu gorum.
- Hemus (iyas) tzkari oşu unon.
Hemuk tzari oşu gorums.

didobape/ çoğul

- Çku tzkari oşu minonan.
şku tzari oşu bgorumt.
- Tkva tzkari oşu ginonan.
tzari oşu gorumt.
- Hentepes tzkari oşu unonan.
Hinik tzari oşu goruman.

13.15 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit (ho/var).

1. (Si) kapça oçkomu ginon-i (gorum-i)?
Var, ma kapça oçkomu var minon. (Var, ma kapça oşkomu var bgorum).
2. Şanas nçai oşu unon-i (Şanak nçai oşu gorums-i)?
_____.
3. Si makvali oçkomu ginon-i (oşkomu gorum-i)?
_____.
4. Si mja oşu ginon-i (Si mja oşu gorum-i)?
_____.

13.16

Tudeni okosinapu ikitxit (iucit, isiminit).

- A** : Si mja oşu ginon-i (gorum-i)?
B : Var, ma mja oşu var minon (var bgorum).
A : Muşeni mja oşu var ginon (var gorum)?
B : Muşeni-ki, mja şveri vore (bore).
A : E do, mu oşu ginon (gorum)?
B : Ma nçai oşu minon (oşu bgorum).
 Nçai pşvare (nçai pşva-minon).

giçkiñan
gişkuñan

şveri, çareri gibi ifadeler fiilden türemiş kelimelerdir. Hem sıfat hem zarf olarak kullanılabilirler.

Sonu **-are** ile biten fiiller gelecek zamanı ifade eder.

- pşvare : içeceğim
- pçkomare : yiyeceğim
- pçarare : yapacağım

HANTEPE GİÇKİÑAN - HANİ GİŞKUÑAN !

Fiilin masdar hali

- oçkomu : yemek yemek
- oşu : içmek
- osinapu : konuşmak
- oçaru : yazmak
- odzğu : doymak

Fiilden türemiş sıfat (ve zarf)

- çkomeri : yemiş halde
- şveri : içmiş halde
- sinaperi : konuşmuş halde
- çareri : yazmış halde
- dzğeri : doymuş, tok

Tudeni evulepes otzkedit...

- Gyari oçkomu var minon. Muşeni-ki, gyari çkomeri (cari şkomeri) vore.
- Nçai oşu var minon. Muşeni-ki, nçai şveri vore.
- Şana-kala osinapu var minon. Muşeni-ki, Şana-kala sinaperi vore.
- Mektubi oçaru var minon. Muşeni-ki, mektubi çareri vore.

13.17 Parantezi doloxeni zişapete kítıxalapės cuğaşi meçit (ho/var).

1. Si kapça komeri ore-i (şkomeri ore-i)? (lu/ luqu)
Var, ma kapça komeri var vore, ma lu komeri vore.
2. Si nçai şveri ore-i? (portıkalişi tzkari)
3. şana kapça komeri ren-i (şkomeri on-i)? (çxomi)
4. Çku (şku) nçai şveri voret-i? (mja)
5. Si tzkari (tzari) şveri ore-i? (kave)
6. şana skani-kala sinaperi ren-i? (Amedi-kala)

13.18 Tudenı okosınapus boşi svalepe opşit.

- A :** Si kapça okumu ginon-i (kapça oşkumu gorum-i)?
- B :** Var, ma kapça _____ var minon (Var, ma kapça _____ var bgorum).
- A :** Muşenı _____ okumu var ginon (_____ oşkumu var gorum)?
- B :** Muşenı-ki, kapça _____ vore (kapça şkomeri vore).
- A :** E do, mu okumu _____ (oşkumu _____)?
- B :** Ma _____ okumu minon (_____ oşkumu bgorum). Lu şkom _____.

13.19 İpti tudeni ĉara ikıtxıt. Ukule tkva ĉarit.

Xela kaoba,

Ma lu oĉkomu var minon

(oĉkomu var bgorum). Muşeni-ki (ĉünkü), lu ĉkomeri vore do lute vidzġi. Ma kapĉa maoropen (ġorom, ġqorop). Kapĉa dido nostoneri ren.

Ma kapĉa minon. Ma oĉkomu kapĉa minon.

Si kapĉa ginon-i (gorum-i)?

Ginon-na si-ti kapĉa ĉĉkomi (şkomi).

GIĈKIĖAN - GIŞĖUĖAN !

1. vidzġi : doydum (odzġu : doymak)
2. lute vidzġi : lahana ile doydum
-te : ile
-lute : laha ile
3. nostoneri : lezzetli
4. ĉĉkomi (**şkomi**) : ye, yemek ye (emir kipi)
5. şvi : iç

Tkva ĉarit.

13.20 Boşi svalepe opşit. Tudenı zıťape (ar faraşen dido) ixmarit.

GIÇKIŦAN - GIŞKŦAN !

1. ĉkomi (şkomi): ye
2. şvi : iç
3. isinapi : konuş
4. ĉari : yaz

ĉkomi

şvi

ĉari

isinapi

1. Gamşkorinu-na kapĉa **ĉkomi (şkomi)** _____.
2. Gaominu-na tzkari _____.
3. Ginon-na mektubi _____.
4. Giĉkin-na Lazuri _____.
5. Lute var idzġi-na loby _____.
6. Lobyate var idzġi-na ĉaxala _____.
7. Tzkarite var idzġi-na mja _____.
8. Lu oĉkomu var ginon-na loby _____.
9. Tzkari oşu var ginon-na mja _____.
10. İngilizuri osinapu var ginon-na Lazuri _____.

LAZURİ OĞOTKVALA

So'rŦi so'rŦi Xalidi?

Ĉxomis vorŦi Nandidi.

Ĉxomi so ren Xalidi?

Var maĉopu Nandidi.

Mu pĉĉkomaten Xalidi?

Lu pĉĉkomaten Nandidi.

13.21

Tudeni çara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

LAZURİ ÖTREBULE (LAZURİ OKREBULE)

Lazuri ötrebule muşebura doxmeli ren. Lazepesi ötrebules mupe renan votzkedat.

Lazepek onñule-nişis (livadi-nişis) mu xaçkuman, nam meyvepe (xilape) uğunan do zuğa-nişis mu ren oçkinu diçirs.

Lazepek onñule-nişis lazutı xaçkuman, lu dorgaman do loby (xaci) doduman. Zuğaşi keladis skidunan do mboli mboli kapça çopuman. Mtsxuli, uşkuri do mandalina dido uğunan. Lazepunas mbuli, mtzko (mtzu), urdzeni do xurma-ti mboli ren (on). Ar-ti kaťa oxoris ar-jur puci şinaxuman. Bazi Lazepeti ngolaşe ulunan. Hek mçxuri şinaxuman. Mjaşen meyaperi, kvali do mindzi ikuman (ikoman, ikipan).

Mbuloras (çerezayi) mtzko do mbuli imxoran ama urdzeni, xurma, mtsxuli do uşkurişi pekmezi ikuman. Kapçaşi xeneri oçkomalepe dido kai datzonenan (opşa xadzi ayenan). Kapçoni (kapçon mçkudi) oçkomute var idzğanen. Xolo lazutişi gyari (lazuţi cari) ikuman. Hamus-ti mçkudi utzumenen (utsoleman). Lazuti gyari do lu zeri dido nostoneri ren do Lazepesi guri oçkomalepe renan.

Ama, Lazuri ötrebules (mutpağis) xortzişi xeneri oçkomalepe dido va ren. Muşeni-ki, coğrafya çuťa ren, puci şeni oçkomalepe dido va ren do puci do mçxuri var uyonunan.

Lazuri ötrebules xortzi va ren ama mñka dido ren (Lazuri ocares xortzi var on ama mña opşa on). Heşeni, gyarepe-nişi xortzoni var ama mñkaloni do mjaloni ren.

Koğışkinan, Lazepesi xvala var mtel Turketişi maarani oşumale nçai ren. Lazepeti seri ndğaleri nçai şuman. Bazepe şeni nçai, tzkarişen daha nostoneri ren.

Ar-ti, Lazepes bureği uğunan. Bureği-nişi "Laz böreği" coxote (yoxote) mtel Turketis çineri ren. Ama Lazepesi bureği mtzutxe var loya (loqa) ren.

Mkuleşi ptkvat-na, Lazeppek onñule do zuğa-nişis mu na ren hem imxoran (iya çkomupan); mboli mboli lu, loby, puci şei (mjaşi xenerepe) do kapçaşi xeneri gyarepe (carepe).

NENAPUNA: Tudenı zışapes otzķedit.

xaçkuman : ekiyorlar

diçirs : gerekiyor, lazım

dorgaman : dikeyorlar

Lazepuna : Lazlık, Lazların yaşadığı yer

idzģenan : doycaklar

guri oçķomale : ana yemek

mķuleři : kısaca, özet olarak

galenepe : yabancılar

mtzutxe : tuzlu

oçkinu : bilmek

doduman : togum koymak, ekmek

keladis : kenarında

şinaxuman : saklıyorlar, besliyorlar

mçķudi : mısır ekmeği

aşinaxenan : saklıyamıyorlar

çineri : tanınan, tanınmış

utzumenan : söylüyorlar

supras : sofrada

13.22

A do B-s na ren zışape artıķati-ķala okozemcit.

A

1. onşule-nişis
2. iyen
3. mbulora
4. ķai datzonen
5. lazuşişi gyari (cari)
6. ogyare
7. mřķa
8. loya
9. imxoran (imxonan)
10. paponi

B

- a. loqa
- b. bureği
- c. iven, iqven
- ç. livadi-nişis
- ç. çerezayi
- d. xadzi ayenan
- e. mçķudi (mçudi)
- f. ocare
- g. çķomupan
- h. mşa

» LAZURİ OĞREBULE

13.23 Jini arape ikitxit (**tkvit**, **golionit**) do tzori cuais nuarit.

1. Lazepek onule-niis mtzko (mtzko) xakuman.	<u>VAR</u>
2. Lazepe ngolapes skidunan do xortzi imxoran.	<u> </u>
3. Lazepunas mbuli do mtzko mboli iyen (iyen , iqven).	<u> </u>
4. Bazi Lazepe Molie ulunan. Hek xomi inaxuman.	<u> </u>
5. Kapa do kapai xeneri okomalepe dido ai datzonenan.	<u> </u>
6. Xolo lazuii gyaris (lazui caris) mkudi utzumenan.	<u> </u>
7. Lazuri gestas xortzii xeneri okomalepe dido va ren.	<u> </u>
8. Mtel Turketii maarani oumale nai ren.	<u> </u>
9. Lazuri gyarepe xortzoni var ama mkaloni do mjaloni ren.	<u> </u>
10. Lazepei burei loya (loa) va ren, mtzutxe ren.	<u> </u>

13.24 **NENATE** - Jini arape ikitxit do kitxalapes cuai meit.

1. Lazepek onule-niis (livadi-niis) mu xakuman?
2. Lazepes nam meyvepe uunan?
3. Zua-niie mu gamulun?
4. Mupei ekmezi ikuman?
5. Nam okomalepe ai datzonenan (**xadzi ayenan**)?
6. Mkudi mu ren?
7. Lazuri orebules mu va ren? Mueni?
8. Paponi (**burei**) muperi okomale ren?
9. Lazepe so skidunan?
10. Hatzi Lazepek mu imxoran?

13.25 Tudenı teslı opşıť.

1. Ma kafa çumanis makvali _____.

- a) dobđum b) dovorgam
c) pxaşkum d) vimxor (şşşkomup)

2. A: Paponi muperi oşkomale ren?

B: Dido _____ ren.

- a) mtzutxe b) řriķe
c) umcumeli d) nostoneri

3. Kapçon mşşkudi (kapçoni) dido
nostoneri ren ama _____ ren.

- a) mkule b) loya
c) mtzutxe d) gundze

4. şana şomaşen doni gyari şşkomeri
(cari şşkomeri var on) va ren. Do, şanas
dido _____.

- a) amşkorinen b) axenen
c) alen d) aceren

5. A : Ma maominen (tzari mambinen).

Si-ti gaominen-i (gambinen-i)

B : Var, ma var _____?

- a) mişkun b) mişun
c) maominen (mambinen) d) mu

6. şanas _____ do dido tzķari şums.

- a) aşoden b) aşinaxen
c) aominen (ambinen) d) aceren

7. Loby a dobđum ama lazuşi _____.

- a) pxaşkum b) çarums
c) şaşşkums d) çarums

8. Nçai oşu _____-na nçai şvare,
var ginon-na ķave _____.

- a) aşodem b) ginon (gorum)/ şvare
c) aknen d) mu

9. Tanurak tzķari _____ şums.

- a) bardaşik b) bardaşite
c) bardaşis d) bardaşina

10. Tenda nçai _____ var idzşen.
Mboli mboli şums.

- a) otķute b) obgarute
c) obgarute d) oşute

LUŞİ BİRAPA

İştağî-ti var miğun do
Yemeğepe mu pŕaten
Çukalite kotzobun do
Lu pşkomaten pşkomaten

Moy var nugzam çukali do
Va xarxalams çaxala
Gogoçondu e bula do
Pîperi do pŕaŕila

Hayde yari ngolaşa
Rakani kaŕulaşa
Mutxanepe gitzvare hoy
Baba-skani ŕobaşa

Livadi-muşî ncaŕu hoy
Kuçxe foŕa etferi
A kva kovoŕoçi hey do
Emkutu muço mskveri

Doŕtzili urdzenepe do
Kocевobğî tavaso
Zera do Emines var do
Toli miğun Hevaso

Ahmet Güngör

14. UNİTE

maviťootxani
unite

ŤARONI

Ham unites mupe doviguraten...

- Ziťape
- Ťaroni muťo ren?
- İni mayen (qini maqven)
- Orape do tutape
- Mťimu-na...

14.1

Tudeni okosinapu ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

Tanura do Tendak ar kafes xenan do țaroniși isinapaman.

Tanura : Andğa muço're Tenda?

Tenda : Dido kai var vore. Ntsaşa exti. Si muço're?

Tanura : Ma kai (vorsî) vore ama muķu ndğa ren țaroni kai va ren! Dido mķims!

Tenda : Ho, mķims ama dido ini (qini) va ren!

Tanura : Si sonuri (nakonuri/ sokonuri) ore?

Tenda : Ma Arțașenuri vore.

Tanura : Arțașenis țaroni muço ren (xava muço'n)?

Tenda : Arțașeni dido (opșa, yopya, zade) ini dobadona (memlekeşi) va ren.

Tanura : E do, dido mtums-i, mķims-i?

Tenda : Pănda (irote) mķims. İnoras (kișis) mtums ama dido ini va ren.

Tanura : Hamtzo (tzo) Arțașenișe idare-i?

Tenda : Vidare, var vidare iyen-i!

Tanura : Dido kai (opșa vorsî)! Ma-ti vidare Arțașenișe. E do, hek vidzirat.

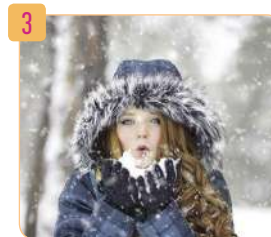
AĞANI ZİŦAPE

1 Mçima mçims.
(mçima mçips)

2 Mjora mjors.

3 Mturi mtums.
(Mtviri mtums.)
(Mtviri mtups.)

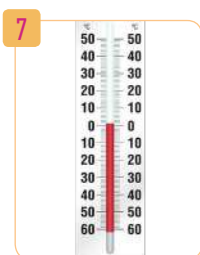
4 Ŧaroni murecun.

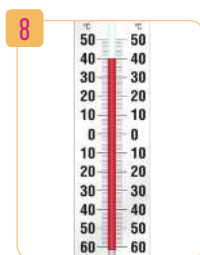
5 İxi bars (barums).

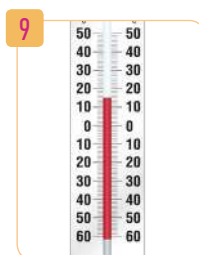
6 Valums.
(valups, divalams)

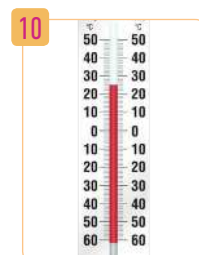
7 ini (qini)

8 mçxapa (mçxopa, Ŧutsa)

9 serini

10 çuçuna

So mu itkven?/ Nak muya iziŦen?

Atinuri - Vitzuri -Arkaburi

ArŦaşenuri

Xopuri

Çxaluri

Mçima mçims.

Mçima mçiy.

Mçima mçips.

Mçvima mçvips.

Mturi mtums.

Mturi mtuy.

Mtviri mtups.

Mtviri mtvips.

14.2 Resimepes otzkedit do şaroni (xava) muço ren doçarit.

Andşa şaroni
muço ren?

Andşa şaroni
mjora ren.

Mturi mtums (mtviri mtums, mtviri mtups)

İxi bars.

ini ren (qini ren, ini on)

~~Mçima mçims (mçips).~~

valums (valups, divalams)

Mçxapa ren (mçxopa ren, mşxvapa on).

1

Mçima mçims.

2

3

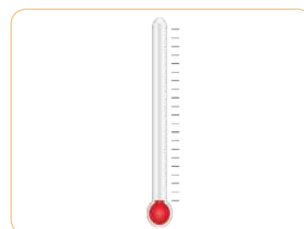
4

5

5

14.3 Tudeni cumlepeşi kitxalape doçarit.

Andğa mjora mjors.

Andğa mjora mjors-i?

1. Andğa țaroni murecun.
2. Andğa ixi bars.
3. Valums (valups, divalams).
4. Andğa mtums (Mtviri mtums).
5. Andğa ini (qini) ren.
6. Andğa mçxapa (mçxopa) ren.
7. Andğa mapxa ren.

14.4 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğapı meçit (Ho/ Var).

Andğa mjora mjors-i?

Ho, andğa mjora mjors.

Var, andğa mjora var mjors.

1. Andğa țaroni murecun-i?
2. Andğa ixi bars-i?
3. Valums-i (valups-i, divalams-i)?
4. Andğa mtums-i (Mtviri mtums-i)?
5. Andğa ini (qini) ren-i?
6. Andğa mçxapa (mçxopa) ren-i?
7. Andğa doba ren-i?

giçkiĥan
gişkuĥan

“Bana ... oluyor” anlamını veren fiilin çekimini inceleyelim.

- mayen (maven, maqven)
- gayen (gaven, gaqven)
- ayen (aven, aqven)
- mayenan (mavenan, maqvenan)
- gayenan (gavenan, gaqvenan)
- ayenan (avenan, aqvenan)

- ini mayen üşüyorum
ini maven
qini maqven
- mçxapa mayen sıcaklanıyorum
mçxapa maven
mçxopa maqven

14.5 Tudenı kĥtxalapen cuğapı meçit. Ho/ var ixmarit.

- Hatzi (hus) inora ren. İni gayen-i? Ho, ini mayen.
- Hatzi (hus) inora ren. İni gayen-i? Var, ini var mayen.

1. Hatzi (hus) monçinora ren. Mçxapa gayen-i? _____
2. Hatzi (hus) Antalyas voret. Mçxapa gayen-i? _____
3. Hatzi (hus) Sibiris voret. İni gayen-i? _____
4. Hatzi (hus) ağısfozi ren. İni gayen-i? _____
5. Hatzi (hus) tzanaağani ren. Mçxapa gayen-i? _____
6. Hatzi (hus) mturi mtums. Mçxapa gayen-i? _____
7. Ħaroni 5 derece ren. Mçxapa gayen-i? _____
8. Ħaroni 30 derece ren. İni gayen-i? _____

ORAPE DO TUTAPE

PURKINORA (BEARİ)

Purkinoras mçims.

MARŤI

AŢRILI/ İNGRİKA

MAISI

MONÇINORA (YAZI)

Monçinoras mjora mjors.

MBULORA

KTSAPA

AĞUSTOZI / MARIAŞINA

STVELİ (CUZİ)

Stvelis ixi bars.

ÇXALVA / STAROŞINA

ŢAXVA / GUMA

STVELİ / TZİLVA

İNORA (KİŞİ)

İnoras mturi mtums (mtups).

XRİSTONA

TZANAAĞANI

ĞUNDURA

14.6 Nam tuta-škule nam tuta mulun?

1	Xristona	_____	Ħundura
2	_____	Aprili	_____
3	Mbulora	_____	Ağustozi
4	_____	Ħaxva	_____

14.7 Nam stvelis nam tutape renan, dočarit.

mbulora tzanaağani ağustozi/ starošina maisi kundura ktsapa
 tzilva xristona marți Ħaxva/ guma aprili çxalva/ starošina

1	PURKINORA	1. marți	2. _____	3. _____
2	MONÇINORA	4. _____	5. _____	6. _____
3	STVELI	7. _____	8. _____	9. _____
4	İNORA	10. _____	11. _____	12. _____

14.8 Tudenı kitxalapes cuğapı meçit.

1. Ar tzanas naķo ora (**mevsimi**) ren? **Ar tzanas 4 (otxo) ora ren.**
2. Ar tzanas naķo tuta ren? _____
3. Purkinora nam tutas gyočkams? _____
4. Tzanağani inoraşı tuta ren-i? _____
5. Ktsapa stvelişı tuta ren-i? _____

14.9 Tudenı dolokunu do modvalupeşı coxope (yoxope) doçarit.

1

modvalu

2

3

4

5

6

14.10 Nam oras mu moidum do mu dolikunam?

purkinora

monçinora

stveli (cuzi)

inora (kişi)

1. Xeştati mundes moidum (moydum)? Ma inoras xeştati movidum.

2. Kudi mundes geitum (citum)?

3. Porça (tişorţi) mundes dolikunam?

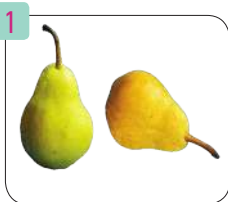
4. Tzineki mundes moidum?

5. Şkatzale mundes moidum?

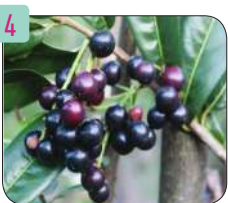
6. Foteri kudi mundes geitum?

14.11 Tuden i očkomałepeşı coxope (oşkomalepeşı yoxope) dočarit.

mtsxuli

14.12 Nam oras mu imxor (mu čkomup)?

purkinora

mončinora

stveli

inora

1. Mtzko (mtzu) mundes imxor?

Mtzko (mtzu) inoras vimxor.

2. Čuburi (čubri) mundes imxor?

3. Mbuli mundes imxor?

4. Nedzi (kakali) mundes imxor?

5. Mtsxuli mundes imxor?

6. Kändgu mundes imxor?

14.13 Resimepes otzķedit do arit, nam oras mu iyen (iven, iqven)?

1

mtums, mims
ixi bars
ini ren
mxapa ren,

Hatzi (hus) moninora ren.
Mjora mjors do dido mxapa ren.

2

3

4

14.14 Hatzi (hus, huy) tkva arit, nam ora vana tuta favori-tkvani ren, muşeni?

1. kimi favori ora purkinora ren. **Muşeni-ki** (ünkü), purkinoras purki gonams (gontxams) do dido mxapa va ren.

2. kimi favori ora _____

3. kimi favori tuta _____

4. kimi favori ora _____

5. kimi favori tuta _____

14.15

Resimepes otzkedit do ĉarit, nam tuta kai dogatzonen (xadzi gayen)?

1

Tana : Si nam tuta kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : Ma Aĉrili kai domatzonen (xadzi mayen).

Tana : E do, muşeni (muyaŝeni)?

Arte : Muşeni-ki, aĉrili, mjora ren ama ĉxvapa va ren.

2

Tana : Si nam tuta kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : _____.

Tana : E do, muşeni?

Arte : _____.

3

Arte : Si nam tuta kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Tana : _____.

Arte : E do, muşeni?

Tana : _____.

4

Tana : Si nam tuta kai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : _____.

Tana : E do, muşeni?

Arte : _____.

14.16 Ziŧape ixmarit do kitxalapes cuŧaŧi meŧit.

luŧi

zuŧa

mbuli

monti

porŧa

kudi

1. Mbuloras nam meyve (xila) imxor? _____
2. İni ndŕalepes mu dolikunam? _____
3. Mŧxapa ndŕalepes mu dolikunam? _____
4. Mturi mtumŧaŧa tis mu geitum (citum)? _____
5. Staroŧinas (ŧxalvas) mu imxor? _____
6. Monŧinoras so inŧir (imŧvir)? _____

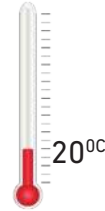

Ĥaroni naċo derece ren (on)?

Andġa ĥaroni naċo derece ren?

Andġa ĥaroni eċi derece ren.

14.17

Resimepes otzkedit do cuġaġi meċit, ĥaroni naċo derece ren?

1

Arte : Andġa ĥaroni naċo derece ren?

Tana: Andġa ĥaroni xoro derece ren.

2

Arte : Andġa ĥaroni naċo derece ren?

Tana: _____

3

Arte : Andġa ĥaroni naċo derece ren?

Tana: _____

4

Arte : Andġa ĥaroni naċo derece ren?

Tana: _____

14.18 Çarape ikitxit (tkvit, goliyonit) do resimepe-kala okozemcit.

NENAORA

- mtumťaşa (mtumťaşani, mtumťaşakis) : kar yağarken
- açalışen : çalışabiliyor
- nçai tzilums : çay topluyor
- nçai gamaçams : çay satıyor

1 b

Tanura-ti Noxlapsuri ren do monçinora aoropen (oroms/qorops). Muşeni-ki, monçinoras iri-kele xançeni ren do mjo-ra mjors. Ťaroni mçxapa ren. Tanurak monçinoras mboli mboli dondurma imxors. Tanuras dondurma kai datzonen (xadzi ayen).

2 —

Arte Noxlapsuri ren do inora aoropen (Artek inora oroms/qorops). İnişe var aşkurinen. Hemuk mturis isters (ibirs). Mturis stun do mturişi koçi ikums. Arte mturi mtumťaşa dido ixelen.

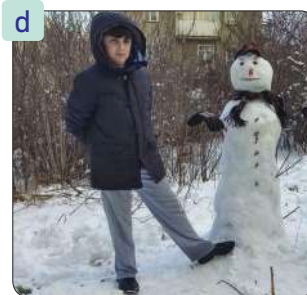
b

3 —

Şana Çaneturi ren. Hemus purkinora aoropen. Muşeni-ki, purkinoras mçims ama dido ini var iyen (iven, iqven). Şana purkinoras nana-muşi-kala opuŤes gulun, nçaşe eyulun do mboli mboli isters.

d

4 —

Paşa Lazavaturi ren. Ar biçi bere do ar bozo uyounun (uqoun). Oxorca (xordza) do berepe-muşi-kala opuŤes skidun. Paşas inora dido var aoropen. Muşeni-ki inoras mturi mtums do ini ren. Paşas inis var açalışen. Paşas oçalışu xadzi ayen (kai datzonen). Monçinoras nçai tzilums., nçai gamaçams. Hatzi stveli ren do Paşa bere-baramuşi-kala gulun.

14.19 Tudeni ċara ikitxit.

Xela kaoba. Ma Xasani gemodzin (cemodzun, mcoxons). Rusi vore do Sibiris pskidur.

Sibiri, oinetişi (kuzey) kutubis ren. Sibiris dido mturi mtums. Ħanda ini ixi bars. İrikale mturi ren. Poĥe mċx-apa var iyen (iven, iqven). Bazi orapes -50 derece konari ini iyen. Dido dido ini ren do ma ini kai var domatzonen (xadzi va mayen). Muşeni-ki (ċünkü) dido ini mayen. Ma ini var maoropen (var þorom, var þqorop).

14.20 Tudenı ċaras boşı svalepe opşit.

Xela kaoba. Ma Tenda gemodzin (cemodzun, mcoxons). Lazi vore do Vitzes _____. Vitze, Zuġauċas _____. İnoras (kişis) mturi _____ ama dido var. Ħanda mċima _____. Mon _____ ar ċuĥa (ar mtsika) mċxapa iyen (iven, iqven). Ama poĥe dido ini var iyen. Ma ini do mċxapa kai var _____. Ma serini ĥaroni maoropen (var þorom, var þqorop).

14.21 Hatzi (hus) tkva ċarit.

Ma Tanura gemodzin.

gişkitan gişkuğan

“Koşula bağlı cümle” kurmak için fiilin sonuna -na eki konur. “eğer”, “ise” anlamı verir.

- mtums-na kar yağıyorsa
- mçims-na yağmur yağıyorsa
- ixi bars-na rüzgar esiyorsa
- mulun-na geliyor
- giğun-na cansız birşeye sahipsen

Evulepes otzkedit.

- Mturi mtums-na oxorişe vidare. *Kar yağıyorsa eve gideceğim.*
- Mturi var mtums-na oxorişe var vidare. *Kar yağmıyorsa eve gitmeyeceğim.*
- Mçima mçims-na kudi gevitvare. *Yağmur yağıyorsa bere giyeceğim.*
- İni ren-na monti dolovikunare. *Soğuksa mont giyeceğim.*

14.22 Cumlepe ikıtxit (tkvit, golionit) do țaroni mapxa vana doba ren-i doçarit.

mapxa açık hava, yağışsız hava

doba yağışlı hava

1. Mçima mçims-na _____ doba _____ ren.
2. Mturi (mtviri) mtums-na _____ ren.
3. Mçima var mçims-na _____ ren.
4. Mturi var mtums-na _____ ren.
5. Mjora mjors-na _____ ren.
5. Țaroni kai (vorsı) va ren-na _____ ren.

14.23

Tudeni čara ipti iucit, ukule ikitxit (golionit).

ARKABIȘI ȚARONI

Ma Tenda gemodzin. Arkaburi vore, Arkabis pskidur (pskudur). Andğa țaroni xut derece ren do dido ini ren, amseri mtvasen (mtvasinon). Tamo tamo țaroni murecun. Ğoma, țaroni andğaneri steri orfu. Ğoma-ti ini do mþula orfu. E do, ondĝeri-șkule (yema-șukale) mturi mtu. Lumcis, dido dido ini orfu. Seri gverdis, derece sufuriși tude kogextu.

Arkabis inora dido gundze var iyen (iven, iqven) ama ar čuța (ar mtsika) ini iyen. Ekseri, tzanaaĝanis mturi gyočkams (cočkams) do marțișa (marți-șakis) mtums. Bazi orapes ar mețroșen dido mturi mtums. Aþrilis mturi var doskidun (doskudun). Inoras, țaroni dido ini ren-na monti dolovikunam do þeci tzineki (tzendeči) movidum. Inoras pořtikali očkomu (oșkomu) dido kai domatzonen (opșa xadzi mayen).

Purkinora, bazi mčxapa iyen (iven, iqven) bazi-ti ini iyen ama dido mčims. Maisi čuçuna iyen (iven, iqven). Maisis tutxu porça dolovikunam.

Mončinoras-ti mčima mčims do țaroni mčxapa iyen. Ma, mončinora dido kai domatzonen (xadzi mayen), mușeni-ki, mjora mjors. Ntsas mþula va iyen. Var mčims-na ĝalișe vulur do vinčir (vimčvir). Mbuloras mboli mboli mbuli vimxor. Ma mbuli maoropen (malimben, þorom, þqorop).

E do stveli (tzilva)... Stveli eni na maoropen ora ren. Butkape (pavrepe) dibĝen. Tamo tamo ixi bars do mtsika mtsika inora mulun.

14.24 Jini çarape ikitxit do cuğaşı tzori ren-na “ho” vana “var” çarit.

1. Ondğeri-şkule (yema-şukale) mturi mtu. Ho
2. Arkabis inora dido gundze iyen (iven, iqven).
3. Arkabis, ekseri, marışa mtums.
4. Bazi orapes çkar (aina) mturi var mtums.
5. Ťaroni dido ini ren-na tişorŧi dolovikunam.
6. Monçinoras pëci tzineki (tzineçi, tzendeçi) movidum.
7. Mçiima var mçims-na ğalişe vulur do vinçir (vimçvir).
8. Stvelis butkape (pavrepe) dibğen.

14.25

NENATE: “Arkabişı Ťaroni” coxoni çara (14.23) ikitxit do tudenı kıtıalapes cuğaşı meçit.

1. Arkabis ŧaroni naķo derece ren?
2. Ğoma ŧaroni muço orŧu?
3. Ekseri, mundes mturi gyoçķams (coçķams)?
4. Ťaroni ini ren-na Tenak mu dolikunams?
5. Tenak porŧikali mundes imxors?
6. Tenak maisis muperi porça dolikunams?
7. Tenas monçinora muşeni kai domatzonen (xadzi mayen)?
8. Mçiima var mçims-na Tenak mu ikums?

TZULU BOZO

Tzulu bozo soni re (2)

Dido he yar dido oroponi re (2)

Tolepeşen belli ren (2)

İrişen yar irişen noseri re (2)

Si mele do ma mole (2)

Sole he yar sole vida ma sole (2)

Tzkariş kükuma ezdi (2)

Moxti he yar komoxti ğali kele (2)

Elabaru kalaşı (2)

Yari he yar yari dililu Paşı (2)

Nosis vulur movulur (2)

Yari he yar yari gomaşınaşı (2)

*Anonimuri Lazuri Birapa
(Okorobu: Helimişi Xasani)*

CİREĞEPE: KAYNAKLAR

1. Tzitaşı, İskenderi: **Alboni**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1935
2. Tzitaşı, İskenderi: **Çkuni Çara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1932
3. Tzitaşı, İskenderi: **Okitxuşeni Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1937
4. Tzitaşı, İskenderi: **Oxesapuşi Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1933
5. Avcı (Bucaklışı), İsmail (ortak yazar): **Lazuri-Turkuli Nenapuna/ Lazca-Türkçe Sözlük**, Akyüz Yayınları, 1999
6. Avcı (Bucaklışı), İsmail (ortak yazar): **Didi Lazuri Nenapuna/ Büyük Lazca Sözlük**, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2007
7. Öztürk, Balkiz; Pöchtrager, Markus A.: **Pazar Laz** (Languages of the World /Materials), LINCOP publisher, 2011
8. Avcı (Bucaklışı), İsmail; Demirok, Ömer Faruk; Dalbeler Yazıcı, Özlem; Eren, Ömer: **Lazuri 5 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2015
9. Avcı (Bucaklışı), İsmail; Eren, Ömer: **Lazuri 6 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2016
10. Avcı (Bucaklışı), İsmail; Eren, Ömer: **Lazuri 7 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2017
11. Avcı (Bucaklışı), İsmail: **Lazuri 8 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2018
12. Avcı (Bucaklışı), İsmail: **Lazuri Alboni/ Laz Alfabeti**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2011
13. Avcı (Bucaklışı), İsmail: **Seçmeli Lazca Dersler İçin Notları** - Ling 480, Ling 482, Ling 484, Ling48F (yayınlanmamış), Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İstanbul, 2011-2014
14. Avcı (Bucaklışı), İsmail: **Türkçe - Lazca Sözlük**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014
15. Avcı (Bucaklışı), İsmail: **Yeni Başlayanlar İçin Lazca Ders Kitabı**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014

